

**UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA**

Katedra politologie a evropských studií

Dana Hellová

**Integrácia imigrantov
Prípadová štúdia multikultúrneho modelu Veľkej
Británie**

**Integration of immigrants
Case study of multicultural model in Great Britain**

Diplomová práca

Vedúca práce: Mgr. Markéta Šustková, Ph.D.

Olomouc 2007

Prehlasujem, že som túto prácu vypracovala samostatne na základe uvedených prameňov a literatúry.

.....

V Poprade dňa 30. novembra 2007

Rada by som poďakovala Mgr. Markéte Šustkovej, Ph.D. za pomoc a podporu v každej fáze písania tejto práce.

Vďaka patrí aj mojej rodine, ktorá s láskou a pochopením dohliadala na všetky roky môjho štúdia.

OBSAH

ÚVOD.....	3
1. TEÓRIA INTEGRÁCIE.....	17
1.1 Proces integrácie.....	18
1.2 Faktory úspešnej integrácie	19
1.3 Koho integrovať.....	21
1.4 Modely politiky integrácie v európskom priestore	22
2. TEÓRIA MULTIKULTURALIZMU.....	26
2.1 Definícia multikulturalizmu	26
2.2 Dve podoby multikulturalizmu.....	29
2.2.1 Komunitaristický/pluralitný multikulturalizmus.....	29
2.2.2 Liberálny multikulturalizmus	31
2.2.3 Súkromné verzus verejné v multikulturalizme	33
2.3 Ideálna multikultúrna spoločnosť	34
2.4 Kritika multikulturalizmu	36
3. INTEGRÁCIA IMIGRANTOV VO VEĽKEJ BRITÁNII.....	39
3.1 Britská kultúrne pluralitná a multietnická spoločnosť	40
3.1.1 Británia- komunita komunít.....	43
3.1.2 Kultúrna integrácia komunít.....	48
3.1.3 Sociálno-ekonomická integrácia komunít	49
3.2 Vývoj politiky integrácie.....	53
3.2.1 Zrod politiky rasových vzťahov	55
3.2.2 Obdobie stagnácie vo vývoji integračnej politiky	57
3.2.3 Nástup Labour strany k moci a oživenie politiky rasových vzťahov	59
3.3 Podoby britského multikulturalizmu	62
3.3.1 Historické korene liberálneho multikulturalizmu.....	63
3.3.2 Zrod britského pluralitného multikulturalizmu	66

3.4	Súčasná debata o multikulturalizme.....	69
3.4.1	Od pluralitného multikulturalizmu ku kohézii komunít: inštitucionálna zmena britskej integračnej politiky	72
3.5	Koniec multikulturalizmu vo Veľkej Británii?	80
ZÁVER	.....	84
BIBLIOGRAFIA.....		88
Pramene	.....	88
Literatúra	.....	89
ZOZNAM PRÍLOH		94
ABSTRAKT		101
ABSTRACT		102

ÚVOD

Je len málo procesov a udalostí, ktoré by boli pre ľudstvo a jeho život viac charakteristické, než je tomu v prípade migrácie. Migrácia je fenomén, ktorý sa po prvýkrát objavil so zánikom Rímskej ríše v 4. storočí nášho letopočtu a sprevádza dejiny národov až dodnes. V modernej histórii sa o masívnej migrácii hovorí opäť v 19. storočí a tento krát má celosvetový charakter. Pre Európu je medzníkom obdobie po skončení druhej svetovej vojny, kedy dosiahla migrácia najväčší rozsah, a zároveň ako jediná definovala podstatu európskej migračnej politiky na ďalších päťdesiat rokov.¹

Začiatkom deväťdesiatych rokov sa politika migrácie opäť dostala do centra národnej agendy skoro u každého člena Európskej únie (ďalej len EÚ). Väčšina európskych krajín prehodnotila svoje predchádzajúce reštriktívne opatrenia v imigračnej politike a predstavila nové nástroje na podporu pracovnej migrácie. Zvýšil sa počet pridelených azylov, zlepšili sa pracovné podmienky a v neposlednom rade došlo k vykročeniu smerom k harmonizácii a komunitarizácii aspektov týkajúcich sa imigrácii a azylovej politiky na úrovni EÚ.

Súbežne so zmierňovaním kontrol imigrantov pri vstupe do krajiny objavili sa v krajinách s vysokým počtom prisťahovalcov² z prvej vlny³ obavy z ich neúspešnej integrácie. Štáty, ktoré boli doposiaľ príkladom ústretovosti voči novým členom v spoločnosti, sa v priebehu niekoľkých rokov stali krajinami s najväčšími obmedzeniami voči imigrácii (príklad Holandska, Dánska). Zatiaľ čo do roku 1990 boli starí imigranti (prichádzajúci do Európy v 60. a 70. rokoch) pomerne zhovievavo akceptovaní, v neskoršom období sa Európa začala správať úplne opačne. Stala sa relatívne otvorenou k novej imigrácii, no súčasne vyhrotila svoj postoj a politiku k prvej generácii prisťahovalcov.⁴

---

¹ HANSEN, Randall: Migration Policy. In: HAY, Colin. – MENON, Anand: *European Politics*. New York 2007, s. 331.

² Výraz „prisťahovalec“ je synonymom slova „imigrant“, a to rovnako pre imigranta prvej alebo druhej vlny migrácie do Európy.

³ Za prvú vlnu imigrácie do Európy označujeme povojnovú migráciu, ktorá prebehla v troch fázach: imigrácia z kolónií a pracovná imigrácia od roku 1950 do roku 1973; rodinná imigrácia v rámci procesu reunifikácie od šesťdesiatych rokov; a azylová imigrácia od deväťdesiatych rokov. V ďalšom texte sa môžeme stretnúť s výrazom „starí imigranti“ alebo „prvá generácia“, ktorý je synonymom imigrantov v rámci prvej vlny.

⁴ HANSEN, R.: c. d., s. 330.

Širokú diskusiu o imigrantoch, z ktorých sa s pribúdajúcim počtom stali etnické skupiny, podnecujú najmä incidenty a ich prezentácia v masovokomunikačných prostriedkoch. 11. september 2001 priniesol mnohé otázky týkajúce sa priamo integrácie. Sú imigranti skutočne integrovateľní? Robí Európa dostatočne veľa, aby zabránila vychovávaní teroristov a islamských fundamentalistov na európskych školách? Teroristické útoky na Londýn a Madrid, vykonané „európskymi Moslimami“, či vražda holandského režiséra Van Gogha, ktorý bol zastrelený Mohammedom Bouyeim, Holanďanom s marockými koreňmi, takéto pochybnosti ešte prehĺbili. Európa prestala veriť v správnosť politiky svojich vlád a mediálny tlak začal písať koniec starým spôsobom integrácie v Európe. Do paľby kritiky sa nedostáva iba asimilačný model vo Francúzsku⁵, ale najmä multikulturalizmus. Jeho kritici sa objavujú aj v krajinách ako Holandsko či Veľká Británia, ktoré sa považujú za kolísku tejto politiky v Európe. Ozývajú sa hlasy o jeho nepoužiteľnosti pre spoločnosť 21. storočia, či dokonca smrti na európskom kontinente. V mysliach verejnosti splynul multikulturalizmus s politikou identít. Integrácia sa pre nich zúžila na schopnosť alebo neschopnosť imigranta prijať „európske hodnoty“, „európsky spôsob života“ či „európsku identitu“⁶.

Vymedzenie témy práce

Pri voľbe témy diplomovej práce som vychádzala z presvedčenia, že neexistuje štát, ktorý by bol natoľko homogénny svojím zložením obyvateľstva a nepodliehal potrebe migrácie, že dobre nastavená politika integrácie by bola pre fungovanie spoločnosť nepotrebná, či nadbytočná. Zároveň, ak som chcela proces integrácie dôkladne pochopiť, bolo dobré si vybrať krajinu, ktorá má s touto politikou dlhoročné skúsenosti a jeden z modelov uplatňuje v praxi.

Prípadová štúdia Veľkej Británie splnila všetky tri kritériá. Jej spoločnosť je etnicky a kultúrne rozmanitá a rovnako tak podlieha aktuálnym migračným

---

⁵ K ostrej kritike a vážnej diskusii dochádza po výtržnostiach na predmestí Paríža v roku 2005, kedy boli zničené a podpálené desiatky áut mladými Francúzmi etnického pôvodu, jednoducho povedané potomkami imigrantov, ktorí mali byť úspešne asimilovaní do francúzskej spoločnosti.

⁶ Komentátori s obľubou používajú tento výraz, hoci je v skutočnosti obsahovo prázdny. Európsku identitu nemajú ani samotní Európania, preto je tvrdenie, že imigranti by ju v rámci svojej integrácie mali prijať, zavádzaním spoločnosti v snahe o negatívne spopularizovanie témy.

tlakom. Svoju integračnú politiku krajina predstavila koncom 60. rokov, čo je dostatočný čas na jej zhodnotenie. Najprv sa zahrávala i s myšlienkou asimilácie pre imigráciu, aby nakoniec uplatnila dnes široko diskutovaný a kritizovaný multikultúrny prístup⁷. V súčasnosti stojí pred vážnou dilemou, či je tento model ešte použiteľný pre nových imigrantov a žiadateľov o azyl. Pochybnosti vznikli z presvedčenia, že integrácia etnických menšín, ktoré vznikli z imigrantov povojnového obdobia, neprebehla úspešne. Pretrvávajúce rasovo motivované nepokoje, segregácia minoritnej časti obyvateľstva a ataky zo strany samotných imigrantov sú toho dôkazom.

Politika integrácie je vo Veľkej Británii založená na rasovom koncepte a vychádza zo základnej myšlienky, že dobré rasové vzťahy sú dosiahnuteľné cez politiku multikulturalizmu. Výsledkom podpory odlišností vyplývajúcich z príslušnosti k určitej rase, má byť integrovanejšia spoločnosť. Politika rasových vzťahov má podobu antidiskriminačnej legislatívy, ktorej bude v práci venovaná osobitá podkapitola. Z časového hľadiska pôjde o obdobie rokov 1965 až 2005, pričom zásadným míľnikom je prijatie Race Relations Act v roku 1976. Moje skúmanie ukončím zhodnotením stratégie Novej Labour Tonyho Blaira, ktorá vzniká ako reakcia na zvyšujúce sa napätie medzi etnickými skupinami a väčšinovým obyvateľstvom.

Kampaň proti imigrantom a prisťahovalcom sa v Británii rozohorela s veľkou intenzitou a najväčšiu kritiku zožal práve multikulturalizmus. Dnes si Británia kladie rovnakú otázku ako pred päťdesiatimi rokmi. Ako integrovať? Reformovať multikulturalizmus alebo od neho úplne upustiť? Táto práca nemôže nateraz dať jasné odpovede, pretože uplynulo príliš málo času na objektívne zhodnotenie nových stratégií. Snaží sa však načrtnúť možnosti, z ktorých si britská spoločnosť môže vyberať.

V neposlednom rade bol pre výber témy dôležitý aspekt aktuálnosti pre celú Európu. Integrácia ako politika sa začína skloňovať aj v krajinách, kde doteraz o imigrácii iba tušili alebo ju sami tvorili. Je dobré poučiť sa z úspechov či chýb štátov, ktoré majú s touto problematikou skúsenosti. Je

---

⁷ K multikultúrnemu modelu integrácie sa hlási aj Európska únia. Netreba však zabúdať, že na rozdiel od Británie, kde je tento model oficiálnou politikou, Európska únia spoločnou integračnou politikou nedisponuje a preto ju v skutočnosti nemožno podrobiť empirickej analýze.

dobré o veciach včas diskutovať. A to je hlavný zámer tejto práce. Skúmať, analyzovať a hovoriť o problémoch, ktoré nás dovedú k uspokojivej reflexii.

Obsah a štruktúra textu

Diplomová práca sa v zásade skladá z dvoch častí, ktoré na seba funkčne nadväzujú. Prvá časť je čisto teoretická a skladá sa z dvoch kapitol: *Teória integrácie* a *Teória multikulturalizmu*. **V prvej** je snaha o normatívne ukotvenie procesu integrácie i konečný stav, ktorý má mať podobu lepšej a tolerantnejšej spoločnosti. Zameriava sa na profil integrovanej osoby alebo skupiny a vymedzuje faktory, ktoré ovplyvňujú úspešnú integráciu. Všetky determinanty sú posudzované so zreteľom na konkrétny príklad prípadovej štúdie. V neposlednom rade sa pozornosť upriamuje na definíciu integračných modelov, existujúcich v súčasnej Európe. Cieľom nie je venovať sa definične všetkým modelom, čo neumožňuje ani rozsah práce. Nie je ani zámerom komparovať jednotlivé modely, pretože bez empirických overení v jednotlivých krajinách by takéto porovnanie viedlo k čisto teoretickým záverom a nemalo vierohodnú výpovednú hodnotu. Obsahová stránka záverečnej časti kapitoly sa viac zameria na multikultúrny model a podoby štátnych zriadení, v ktorých sa multikulturalizmus pokladá za hlavnú ideológiu integrácie.

Druhá kapitola začne všeobecnou definíciou multikulturalizmu. Následné podkapitoly ponúknu bližší pohľad na filozofický rozpor medzi komunitaristickým a liberálnym multikulturalizmom (a ich hlavnými predstaviteľmi Charlesom Taylorom verzus Willom Kymlickom/ Tariqom Modoodom). Nakoniec dôjde k teoretickému vymedzeniu ideálnej multikultúrnej spoločnosti (z pohľadu Bhikhu Parekha) a v rámci objektívnosti bude vyzdvihnutá aj kritika multikulturalizmu. Z teoretických pohľadov sú vybraté tie východiská, ktoré priamo súvisia s podobami britského multikulturalizmu. Iba tak je potom možné prakticky overiť normatívne ideály v prípadovej štúdii Veľkej Británie.

Prvá a druhá kapitola je čisto teoretická a i rozsahovo kratšia, než je tomu pri kapitole tretej. Tento nepomer sa môže zdať rušivým, no z hľadiska cieľov práce je zvolený funkčne. Už samotná teoretická časť nesie v sebe prvky prípadovej štúdie, a jej štruktúra je zvolená tak, aby priamo odkazovala na reálny stav vo Veľkej Británii. Taktiež je zámerom práce

venovať sa primárne a predovšetkým hodnoteniu integrácie imigrantov do britskej spoločnosti. Z toho dôvodu teoretická časť obchádza iné modely integrácie, hoci ich rozobratím by som sa vyrovnala s nepomerom, ktorý v tejto situácii vzniká.

Druhá časť je venovaná výlučne prípadovej štúdii, preto v rámci nej už nedochádza k štiepeniu na ďalšie kapitoly. Zámerom **tretej** a zároveň poslednej **kapitoly** je odpovedať na otázku, či multikulturalizmu v Británii skutočne vedie k úspešnej integrácii. Predtým však bude ponúknutý profil spoločnosti, do ktorej sa majú starí i noví imigranti integrovať. Súčasný obraz etnického zloženia britskej spoločnosti, tak ako ho ponúkajú oficiálne štatistiky, môže pomôcť overiť platnosť hypotézy o historických koreňoch multietnickej a kultúrne pluralitnej Británie. Nepôjde iba o strohé čísla, ale o vývoj celej „multifikácie“. Zároveň bude v krátkosti vysvetlená dôležitosť komunity pre britskú politiku. Jednotlivé komunity, tak ako ich nájdeme v odbornej literatúre, budú charakterizované a v súvislosti s teóriou integračného procesu, dôjde k overeniu stupňa kultúrnej a sociálno-ekonomickej integrácie ich členov.

Nasledujúce podkapitoly sledujú dve línie. *Vývoj politiky integračnej*, čo v prípade Veľkej Británie znamená smerovanie k lepším rasovým vzťahom a nediskriminácii jednotlivých etnických skupín a *podoby britského multikulturalizmu*, od slávnej „liberálnej hodinky“ Roya Jenkinsa v 60. rokoch, cez pluralitný multikulturalizmus, až paradoxne k čiastočnému zavrnutiu oboch východísk a príklonu k integrácii asimiláciou. Postupne dochádza k spojeniu oboch línií, pretože v končnom dôsledku nemožno skúmať multikulturalizmus ako spôsob myslenia i oficiálnu politiku bez prepojenia na integráciu ekonomickú, sociálnu a politickú.

V záverečnej časti tretej kapitoly je pozornosť venovaná *Súčasnej debate o multikulturalizmu* i otázke ďalšieho zotrvania multikultúrneho modelu vo Veľkej Británii. Integračná politika z perspektívy prijímania novej legislatívy čoraz častejšie odbieha od multikulturalizmu ako deklarovanej politiky ku kohézii komunit a v rámci samotného procesu integrácie k jednotlivcovi a jeho potrebám. Odpovedať jednoznačne na otázku, či za tým vidíme *koniec multikulturalizmu vo Veľkej Británii*, je nemožné. Bráni tomu časové hľadisko, ktoré je od nástupu druhej Blairovej vlády stále príliš

krátke. Hoci boli prijaté nové stratégie, ktoré môžu predznačovať zmenu kurzu integračnej politiky, skutočné zhodnotenie bude možné až pri hodnotení miery integrácie dnes už štvrtej vlny imigrácie vo Veľkej Británii.

Ciele a hypotézy práce

Hlavným cieľom diplomovej práce je vyhodnotiť multikultúrny model integrácie v praxi, konkrétne na prípadovej štúdii Veľkej Británie. Na ceste k dosiahnutiu tohto zámeru, som si vytýčila dva čiastkové ciele. Po prvé, analyzovať historický vývoj integračného procesu z pohľadu prijímania legislatívnych opatrení a sledovať rozhodnutia, ovplyvnené ideologickou príslušnosťou vládnych strán. Druhým čiastkovým cieľom je pozorovať formy britského multikulturalizmu, ako modelu integrácie imigrantov. Obe analýzy sú podložené teoretickými znalosťami o integrácii a multikulturalizme.

Na základe stanovených cieľov sa v práci pokúsim zodpovedať nasledovné otázky:

- 1. Existuje dnes jasná definícia procesu a výsledkov integrácie? Na akých úrovniach prebieha proces integrácie? Akými faktormi sa dá merať úspešnosť integrácie? Aké modely integrácie existujú v Európe 21. storočia?*
- 2. Aké formy multikulturalizmu dnes politická filozofia najčastejšie rozlišuje? Dá sa charakterizovať ideálna multikultúrna spoločnosť? Aká kritika teórie multikulturalizmu sa dnes objavuje?*
- 3. Má komunita pre Britániu svoje opodstatnenie? Aké komunity robia britskú spoločnosť komunitou komunit?*
- 4. Je možné definovať historické fázy vývoja integračnej politiky Veľkej Británie? Bol multikulturalizmus s týmito fázami vždy pevne previazaný?*
- 5. Je ešte možné multikulturalizmus pre Britániu zachrániť? A ak áno, akú podobu bude mať?*

Práca je vystavaná na predpoklade, že integračná politika multikulturalizmu bola prirodzenou reakciou na historické korene kultúrneho pluralizmu a multietnicity v britskej spoločnosti. Táto spoločnosť vznikla omnoho skôr než k Britským ostrovom doplávali prví imigranti po druhej svetovej vojne. Je dedičstvom koloniálnej nadvlády britského impéria v Indii či v Afrike, rovnako výsledkom samotnej štátotvorby Spojeného kráľovstva.

Hypotézou, ktorú práca overuje, je tvrdenie, že Veľká Británia mala všetky predpoklady stať sa komunitou najrôznejších etník, rozširujúcich sa v dôsledku otvorenej politiky imigrácie v 40. až 60. rokoch minulého storočia. Integračný model, ktorý sa zrodil ako reakcia na prvé nepokoje medzi narastajúcim počtom imigrantov a väčšinovým obyvateľstvom, odmietol model asimilácie a priklonil sa ku kultúrnemu pluralizmu. Integrácia potom znamenala budovanie politiky dobrých rasových vzťahov a antidiskriminačnej legislatívy. Tento prístup, vystavaný na koncepte rasy sa zachoval prakticky dodnes. Británia 21. storočia však stojí na križovatke a musí sa rozhodnúť, či je tento model stále funkčný. Periodicky sa opakujúce rasové nepokoje, pretrvávajúca segregácia etnických komunit a opodstatnené obavy z terorizmu sú považované veľkou skupinou kritikov a časťou politických predstaviteľov za dôkaz neúspechu celého integračného procesu, založeného na teórii multikulturalizmu. Integračná politika Veľkej Británie sa preto postupne odkláňa od podpory, a podľa najhlasnejších oponentov až oslavy odlišných komunit k podpore rôznorodých jednotlivcov a ich vzájomnej interakcie. Na záver dospieva práca k tvrdeniu, že multikulturalizmus sa javí ako ďalej nepoužiteľný a v liberálno-pluralitnej spoločnosti Veľkej Británie sa otvára cesta k určitej forme nútenej občianskej integrácie.

Teoreticko-metodologický rámec

Integrácia je proces, ktorý je skúmaný v širších súvislostiach a priamo zasahuje do iných vedných odborov ako je sociológia, ekonómia, či psychológia. Preto bol vytvorený teoretický koncept, ktorý v sebe spája všetky tieto disciplíny. Teórii integrácie sa dnes venuje čoraz viac politológov, sociológov, či ekonómov. Ako každá iná teória, i tá integračná sa zaoberá stavom pre spoločnosť ideálnym, z ktorého sa snaží vyvodit' dôsledky pre spoločnosť reálne fungujúcu. Teória vychádza z predpokladu, že integrácia je proces dlhodobý a je potrebné ho časovo i priestorovo sledovať. Znamená to nie len pomenovať konečný stav, ktorý predstavuje úspešnú ekonomickú, sociálnu či politickú integráciu do väčšinovej spoločnosti, ale musí si všímať spôsoby a modely, ktoré imigranta ku želanému stavu privedú.

Práca je v prvom rade prípadová štúdia Veľkej Británie. Teoretické vedomosti majú byť sledované v konkrétnych situáciách, ktoré so sebou prináša život britskej spoločnosti. Na spracovanie prípadovej štúdie používam klasické kvalitatívne metódy politologickej vedy. Predovšetkým empiricko-analytický prístup s dôrazom na deskripciu, analýzu a interpretáciu. Empirická skúsenosť je nevyhnutná na posúdenie reálneho fungovania stanoveného integračného modelu a spolu s analýzou pozitív i nedostatkov dospejem k syntéze, ktorá pomôže vyhodnotiť stanovené hypotézy.

Použitá terminológia

V texte diplomovej práce sa budeme stretávať s pojmovým aparátom, ktorý musí byť dostatočne vysvetlený, aby nedošlo k zlej interpretácii či nepochopeniu významu. Počas spracovávania literatúry bola dôležitá správna lingvistická interpretácia množstva anglických výrazov, ktoré nemajú v slovenčine vhodný alebo jasný ekvivalent, a preto sú preložené voľne s pôvodným výrazom v zátvorke. Bolo mojou snahou použiť ich citlivo a vždy v spojitosti s vysvetľujúcim kontextom. Pri téme akou je imigrácia a integrácia si pojmový aparát zaslúži osobitý priestor v texte. Pri modeloch integrácie pracujem minimálne s pojmami ako rasa, etnikum, náboženská skupina, ale aj exkluzívna, asimilačná, pluralitná a multikultúrna spoločnosť. V ďalších kapitolách budú použité aj výrazy, ktoré majú v kontexte integračnej politiky Veľkej Británie jedinečný význam.

Začnime pojmom **imigrant**, ktorý sa bude v texte striedať s výrazom *prist'ahovalec*. V dnešnom globalizovanom svete je migrácia fenoménom s rôznymi podobami a imigrant je len jednou z kategórií. Označujeme tak trvalého migranta, zvyčajne pracovníka, jeho rodinných príslušníkov, ktorí prišli do krajiny v rámci procesu spájania rodín alebo jednotlivca s privilegovaným vstupom (prípady migrantov z krajín Commonwealthu pred rokom 1962).⁸ Popri tom existujú ďalšie tri kategórie migrantov. Migranti s vízovým povolením na vstup, najčastejšie turisti; dočasný migranti, môže ísť o študentov, ale aj sezónnych pracovníkov a nakoniec kategória utečencov, odborne nazývaných žiadatelia o azyl.⁹ Napríklad v Nemecku

---

⁸ HANSEN, R.: *c. d.*, s. 331

⁹ Tamtiež.

dokážu samotnými pojmami odlíšiť rôzne skupiny prisťahovalcov. *Übersieder* sú občania z bývalého východného Nemecka a *Aussiedler* etnickí Nemci z Poľska či Rumunska. Nakoniec *Ausländer* alebo *Gastarbeiter* sú pracovnou migráciou zo 70. rokov, prevažne z Turecka.¹⁰ V prípade Veľkej Británie sa najčastejšie stretáme s pojmom koloniálna alebo takzvaná primárna imigrácia. Ide o nebelošských prisťahovalcov z bývalých kolónií, dnes členov Commonwealthu, ktorí prišli do krajiny do roku 1962, respektíve 1971¹¹. Britským špecifikom je, že na rozdiel od iných európskych krajín sa vďaka striktnej imigračnej politike po roku 1971 nevytvára sekundárna imigrácia.¹² De facto nedochádza k reunifikácii rodín a druhá generácia imigrácie rastie priamo na území Britských ostrovov.

Pojem **minorita** sa často spája s „menej dôležitým“ alebo „marginálnym“. V britskej spoločnosti prevláda v spojitosti s minoritou/majoritou, mýtus „bielej homogenity“.¹³

„**Etnicita** je sociálna klasifikácia, ktorá sa priamo nespája s teritóriom, ideológiou, triedou alebo záujmom, hoci všetky tieto determinanty ovplyvňujú tak dôležitosť ako aj funkciu etnicity. Ako sociálna klasifikácia je etnicita politicky a ekonomicky dôležitá a stala sa dôležitou kultúrnou konštrukciou v rámci politických impérií, akou bola aj Veľká Británia. Etnicita je cestou ako sa organizovať v skupine a to inkluzívne ako nedeliteľná súčasť impéria a exkluzívne ako odlišná časť takéhoto útvaru.“¹⁴ Sú dva prístupy k používaniu pojmu **etnický**. Pre odbornú verejnosť je **etnická skupina** zoskupením členov s rovnakým pôvodom, zdieľanou minulosťou a kultúrou a zmyslom pre kolektívnu identitu. V širokej verejnosti sa pojem *etnický* spája s ne-západným, ne-klasickým, ne-bielym a ne-britským.¹⁵ Žiadnu etnickú skupinu nemožno charakterizovať ako homogénnu jednotku, keď

---

¹⁰ WEINER, Murén: Determinants of Immigrant Integration : An International Comparative Analysis. In: CARMON, Naomi (ed.): *Immigration and Integration in Post-Industrial Societies. Theoretical analysis and policy-related research*. London 1996, s. 47.

¹¹ V týchto rokoch boli prijaté dva zásadné dokumenty imigračnej politiky: Commonwealth Immigration Act of 1962 a 1971 Immigration Act,

¹² PEELE, Gillian: The Politics of Multicultural Britain. In: DUNLEAVY, Patric et al. (eds.): *Developments in British Politics*. Basingstoke 2006, s. 194.

¹³ *The Future of Multi-Ethnic Britain*. London 2000, s. 15.

¹⁴ LYON, Wenonah: Defining Ethnicity: Another Way of Being British. In: MODOOD, Tariq. – WERBNER, Pnina (eds.): *The Politics of Multiculturalism in the New Europe. Racism, Identity and Community*, London 1997, s. 203.

¹⁵ *The Future of Multi-Ethnic Britain*, s. 15.

napríklad v prípade náboženstva konkrétnu moslimskú komunitu nepochopíme bez toho, aby sme nepoznali aj jej sociálne umiestnenie v britskej spoločnosti a pozíciu islamu v procese integrácie.¹⁶ Rovnako tak ázijská skupina je stratifikovaná mnohými aspektmi. Bangladéšania prichádzajú do Británie tradične ako nevzdelaní a chudobní, naopak India s dobrým vzdelaním a relatívne slušným ekonomickým zabezpečením.

Pojem **rasa (Race)** často podnecuje k tvrdeniu, že ľudský druh pozostáva z odlišných rás, čo vedie v kontexte imigrácie a integrácie k rasistickým predstavám ovplyvneným zažitými stereotypmi.¹⁷ Druhým rizikom je, že používanie tohto pojmu môže odvieť pozornosť od skutočnej kultúrnej a náboženskej podstaty pojmu a zúžiť sa na fyziologickú stránku.¹⁸ Zjednodušene povedané, rasa sa spája s biologickými predispozíciami, ako farba pleti a fyzický vzhľad, v našom kontexte sa však jednoznačne spojuje s kultúrnym a náboženským determinizmom. Takúto zvýšenú pozornosť pojmu rasa venujem najmä z dôvodu prekladu anglického spojenia „race relation“- rasové vzťahy, ktoré sú fundamentálnym základom integračnej politiky Veľkej Británie.

Vo všeobecnosti je z hľadiska integračných politík veľmi dôležité odlišiť rasu od etnika. Príčinou sú hlboko zakorenené stereotypy, podľa ktorých „zdedené správanie a osobná charakteristika je pripisovaná jednotlivcovi na základe konkrétneho fyzického vzhľadu“¹⁹. Potom rozdiel medzi rasou a etnicitou je v tom, že zatiaľ čo „etnická skupina môže dúfať v asimiláciu do väčšinovej spoločnosti, pretože sa odlišuje kultúrne, rasová skupina je menej schopná, pretože jej odlišnosť je fenotypická a teda menej meniteľná“²⁰. Napríklad vo Veľkej Británii sa tento predsudok pretransformoval v tvrdenie, že „Černosi a Azijati boli a sú označovaní za imigrantov, potrebných integrovať, zatiaľ čo prisťahovalci z Európy, Írska a bieli obyvatelia Commonwealthu imigrantmi nie sú“²¹.

---

¹⁶ MODOOD, Tariq – BERTHOUD, Richard (eds.): *Ethnic Minorities in Britain. Diversity and Disadvantage*. London 1997, s. 9.

¹⁷ HUSBAND, Charles: Contradictory dynamics within British multiculturalism: pursuing ethnic pluralism while excluding asylum seekers. In: TURTON, David – GONZÁLEZ, Julia (eds.): *Immigration in Europe. Issues, Politics and Case Studies*. Bilbao 2003, s. 191.

¹⁸ *The Future of Multi-Ethnic Britain, c. d.*, s. 15.

¹⁹ ALLUM, Percy: *State and Society in Western Europe*. Cambridge 1995, s. 64.

²⁰ Tamtiež.

²¹ REX, John citovaný v ALLUM, P.: *c. d.*, s. 64.

Občianstvo je „zdieľaním spoločnej identity, hodnôt a všeobecne prijatých práv a povinností s ostatnými občanmi, vrátane oprávnenia participovať na veci verejnej“²². Britský národný akt (*The British National Act*) z roku 1981 upustil od imperiálnej²³ stratégie reštrikcií pri udeľovaní občianstva a nanovo definoval *britské občianstvo* v troch kategóriách: britské občianstvo (British Citizens), občianstvo britských závislých území (British Dependent Territories Citizens) a občianstvo zahraničných oblastí (British Overseas Citizens). Väčšina imigrantov prvej generácie sú plnoprávnymi občanmi Veľkej Británie. Imigranti Commonwealthu, ktorý prišli do krajiny po prijatí Imigračného zákona z roku 1971 (*the 1971 Immigration Act*) a Britského Národnostný Aktu (*the 1981 British Nationality Act*) sú stavaní do pozície cudzincov a môžu žiadať o pridelenie občianstva po piatich rokoch pobytu v Británii.²⁴ Význam udelenia občianstva je pre politický život nezanedbateľný. Zatiaľ čo byť subjektom práva znamená iba pasívne sa prispôbiť rozhodnutiam vlády a štátu, od občana sa očakáva aktívne zapojenie do vecí verejných. Stať sa občanom na konci procesu integrácie je dôležitou motiváciou každého prisťahovalca a formuje vzťah medzi imigrantom a spoločnosťou. Imigranti z EÚ sa v Británii tešia plným právam na zamestnanie a sociálnu pomoc a pritom nemusia žiadať o britské občianstvo.

Zhodnotenie literatúry

Moja diplomová práca je z deväťdesiatich percent postavená na zdrojoch zahraničnej literatúry. Pri jej získavaní mi nadovšetko pomohol študijný pobyt vo Veľkej Británie, kde som získavala cenné informácie z univerzitnej knižnice a elektronickej databázy. Bez tejto zdrojovej základne by nebolo možné obsahovo prácu naplniť. Keďže som vyšpecifikovala analýzu na prípad Veľkej Británie, v tamojšom prostredí mi bola ponúknutá najširšia škála monografií a odborných článkov k danej tematike. Napriek tomu som nezavrhla ani českých odborníkov a pri hodnotení použitej literatúry začnem ich analýzami. Pri zorientovaní sa v teoretickej časti mi

---

²² LEACH, Robert – COXALL, Bill – ROBINS, Lynton: *British Politics*. NY 2006, s. 64.

²³ Pôvodne bolo stanovených až päť kategórií občianstva: Britský občan, občan britských závislých teritórií, britský zahraničný občan, britský subjekt (British Subject) a britská chránená osoba (British Protected Persons).

²⁴ SCHIERUP, Carl-Urik – HANSEN, Peo – CASTLES, Stephen: *Migration, Citizenship, and the European Welfare State. A European Dilemma*. Oxford 2006, s. 117.

najviac pomohla monografia Pavla Baršu: *Politická teorie multikulturalismu* a kapitoly Tomáša Hirta: *Svět podle multikulturalizmu* a Zdenka Nešporu: *Pluralita náboženství a multireligiozita v moderních společnostech* v zborníku editovanom Tomášem Hirtem a Markem Jakoubkem: *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. (Antropologická perspektiva)*. Napriek tomu, že v českej literatúre sa najmä vďaka Pavlovi Baršovi a jeho dcére Andrei začalo otvorene hovoriť o multikulturalizme a jeho použití pre integráciu v Českej republike, prípadovým štúdiám iných krajín (a teda aj Veľkej Británii) sa nevenuje žiadna z mne dostupných monografií.

Pavel Barša veľmi otvorene prirovnáva multikulturalizmus k politike kultúrnych identít a tejto problematike venuje pomerne veľkú časť svojej monografie. Okrem empirického overovania vytýčených modelov integrácie, celú jednu kapitolu venuje filozofickému zdôvodneniu multikulturalizmu, kde jasne vysvetľuje svoje pochopenie rozdielov medzi komunitaristickým a liberálnym multikulturalizmom. Práve z tejto časti čerpá i moje teoretické ukotvenie multikulturalizmu, Barša ma inšpiruje tak myšlienkami, ako aj terminológiou. Britskej realite sa venuje málo, napriek tomu v podkapitole *Britské diskusie*, načrtol možnosti ďalšieho smerovania multikulturalizmu, či hľadanie alternatív integrácie. Jeho interpretácie ma zároveň podnietili hľadať pramene u samotných tvorcov teórie multikulturalizmu, Charlesa Taylora a Willa Kymlicky v ich klasických dielach *Politika uznání*, respektíve *Multiculture Citizenship*.

Novšia publikácia Andrey Baršovej a Pavla Baršu z roku 2005, *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*, čerpá z časti zo skoršej monografie Baršu, ale prináša i nové poznatky a postrehy, ktoré sa ukázali časovým odstupom. Publikácia ma vo veľkej miere utvrdila v mojich vlastných úvahách o vývoji a smerovaní integračnej politiky Veľkej Británie. Jej modelu sa autori venujú v prvej kapitole tak pri teoretickom vysvetlení rozdielov medzi integráciou asimiláciou a multikulturalizmom, ako aj v empirickom popise vývoja prisťahovaleckej politiky krajín západnej Európy.²⁵ Opäť ide o porovnanie viacerých modelov integrácie, ktoré sa vo všeobecnosti udomácnili

---

²⁵ Okrem Veľkej Británie, venujú autori pozornosť aj USA, Francúzsku a Nemecku.

v európskych krajinách. Veľkej Británie sa dotýka ešte štvrtá kapitola, kde sa autori venujú súčasným trendom a výzvam a naznačujú, kam by sa mohol multikulturalizmus ďalej uberať. Sami vidia na príklade Británie odklon od tradičného kultúrneho pluralizmu k občianskej integrácii, ktorú možno v extrémnom prípade nazývať až nútenou občianskou integráciou. Práve na tomto mieste sa stretajú moje závery so závermi tandemu Baršová - Barša. Andrea Baršová nezostáva na pol ceste a využíva poznatky z európskeho priestoru aj pri štúdiu smerovania integračnej politiky Českej republiky. Ona, viac ako ktokoľvek iný, sa snaží vo svojich ďalších odborných článkoch poukazovať na výhody a nevýhody multikulturalizmu pre českú krajinu, pričom sa priamo inšpiruje skúsenosťami z Británie. Dôkazom je výborný článok *Multikulturalizmus a politika integrace přistěhovalců v Česku*, uverejnený na internetovom portáli Migrace online.

Nikto z českých autorov sa nezaoberá Veľkou Britániou ako svojou primárnou štúdiou, hoci ako už bolo naznačené, čerpá z jej reálií pri budovaní nových východísk spôsobu integrácie. U britských autorov sa naopak nazbieralo množstvo hodnotných informácií. V teoretickej rovine sa multikulturalizmu a multikultúrnej spoločnosti venuje Bhikhu Parekh. Vo svojej monografii z roku 2000, *Rethinking Multiculturalism. Cultural Diversity and Political Theory*, na základe teoretických východísk multikulturalizmu i skúseností z praxe, vybudoval obraz ideálnej multikultúrnej spoločnosti, ktorá plní všetky predpoklady dobre fungujúcej kultúrnej plurality. U žiadneho iného autora som nenašla tak komplexne spracovaný problém a preto aj celá jedna moja podkapitola sa odvoláva na túto publikáciu.

Veľkým prínosom do pochopenia problematiky britských etnických komunít je *Správa o budúcnosti multietnickej Británie*, vypracovaná skupinou vedcov pod vedením už spomenutého Parekha, ktorý zastal túto funkciu z pozície bývalého riaditeľa Komisie pre rasovú rovnosť. Sám bol potomkom prvých imigrantov do Británie a realite britskej spoločnosti dobre rozumel. Správa nás oboznamuje so základnými rysmi hlavných komunít v Británii a následne sa zamýšľajú nad tým, ako by správna komunita komunít mala podľa multikulturalizmu vyzeráť. Spáva je pokladaná za prvú vážnejšiu kritiku multikulturalizmu z radov samotných prisťahovalcov. Poukazuje na pretrvávajúci rasizmus a diskrimináciu a navrhuje riešenia z danej krízy

spoločnosti. Kritizuje spôsob, akým Británia pristupuje k svojej identite, keď naďalej pretrváva pocit nadradenosti britskosti (britishness) nad inými identitami a žiada prehodnotenie daného stavu. Pre túto „trúfalosť“ sa Správa stala pre mnohých „rodených“ Britov neakceptovateľnou.

Veľmi podrobne sa politikou rasových vzťahov zaoberá monografia Andrewa Pilkingtona, *Racial disadvantage and ethnic diversity in Britain*. V mojej práci čerpám najmä z kapitoly, venujúcej sa legislatívnemu ukotveniu politiky rasových vzťahov. Autor dôsledne rozoberá Race Relation Act z roku 1976 i jeho doplnenie v roku 2000, pričom upriamuje pozornosť najmä na nedostatky vyplývajúce z praxe.

Medzi súčasnejší text, ktorý debatuje o budúcnosti multikulturalizmu v Británii, patrí kapitola Gilliana Peela, *The Politics of Multicultural Britain*, ktorá je súčasťou publikácie *Developments in British Politics*, vychádzajúcej už vo svojom ôsmom pokračovaní. Väčšinou však aktuálnejšie analýzy nachádzam medzi odbornými článkami časopisov *International Journal on Multicultural Societies*, *Journal of Political Ideologies*, *European Journal of Political Theory* či *Journal of Ethnic and Migration Studies*. Sú nenahraditeľným prínosom pre dôveryhodnosť celej práce, pretože im nechýba aktuálne nazeranie na vec.

V neposlednom rade ide o pramene, v podobe legislatívy, vládnych stratégií, oficiálnych štatistík, či prieskumov verejnej mienky. Legislatívne akty napomáhajú pochopiť tak zložitú vec ako sú rasové vzťahy, vládne stratégie naznačujú smerovanie integračnej politiky pre novú imigráciu a prieskumy verejnej mienky zase spokojnosť starej imigrácie s multikulturalizmom takým, ako ho sami dennodenne zažívajú. Výbornou analýzou súčasného stavu spoločnosti je dokument Komisie pre rasovú rovnosť, *Race Relations 2006: A Research Study*. Všetky spomenuté (i mnohé ďalšie) pramene, odborné texty, monografie, novinové články, oficiálne príhovory a verejné vyhlásenia pomohli poskladať mozaiku vzťahov, ktoré existujú medzi jednotlivcami a skupinami, domácimi a prisťahovalcami, bielymi a farebnými, pravičiarimi a ľavičiarimi a ďalšími záujmovými skupinami.

1. TEÓRIA INTEGRÁCIE

S pojmom integrácia sa v dnešnej Európe stretávame denne, pričom má množstvo spôsobov jej uvedenia do praxe. Prakticky sa vyskytuje v toľkých rozmanitých podobách, koľko je moderných demokratických štátov v rámci európskeho kontinentu i mimo neho. Integrácia má tri východiská. Po prvé, chápeme ju ako opak dezintegrácie, čo v sebe zahŕňa zdieľanie hodnôt, cieľov a sociálnu interakciu. Po druhé, z hľadiska politickej teórie, je integrácia procesom, ktorý robí väčšinovú demokraciu možnou. Naopak neintegrácia vytvára politický poriadok v podobe komunitarizmu alebo konsocionalizmu a môže demokraciu limitovať.²⁶ A po tretie, integrácia je chápaná ako protipól segregácie. Všetky tri koncepcie integrácie formujú pozadie politických diskusií na tému absorpcie imigrácie do väčšinovej spoločnosti.

Integrácia rôznorodých skupín do väčšinovej spoločnosti sa stala politickou témou i problémom okamžite po príchode prvých prisťahovalcov, či už do Veľkej Británie alebo inej z európskych krajín. Je jednou z najdiskutovanejších otázok a napriek svojej historickosti, dodnes nevyriešeným fenoménom. Skôr naopak. Udalosti z 11. septembra 2001 vdýchli diskusi novú náboj, pričom výsledkom nebolo iba posilnenie bezpečnosti na „európskych“ hraniciach, ale predovšetkým došlo k zintenzívneniu debaty o mierumilovnej koexistencii ľudí z rôznych kultúr v rámci jedného štátu, či teritória²⁷. „Primárne bola pozornosť zameraná na migrantov z islamských krajín, spojená s témami ako vzťah štátu a náboženstva, sloboda nosenia šatiek na hlave alebo náboženských symbolov na verejných školách, či miesto náboženstva v školských osnovách.“²⁸ Čo však integrácia v skutočnosti je? Ako definovať samotný proces a akú podobu má v Európe 21. storočia?

---

²⁶ BALDWIN-EDWARDS, Martin – SCHAIN, A. Martin: The Politics of Immigration: Introduction. In: BALDWIN-EDWARDS, Martin. – SCHAIN, A. Martin (eds.): *The Politics of Immigration in Western Europe*, Essex 1994, s. 110.

²⁷ SÜSSMUTH, Rita – WEIDENFELD, Werner: The Integration challenge: Living together in a Europe of Diversity. In: SÜSSMUTH, Rita. – WEIDENFELD, Werner (eds.): *Managing Integration. The European Union's Responsibilities towards Immigrants*. Berstelmann Stiftung 2005, s. XII.

²⁸ Tamtiež, s. XII.

Z nepreberného množstva definícií integrácie a integračného procesu, som si vybrala citovanú Süßmuthom a Weidenfeldom, ktorá sa mi zdá najjasnejšia a najobsiahlejšia. Charakterizujú integráciu menšinových skupín do väčšinovej spoločnosti ako „proces stávania sa akceptovanou súčasťou cudzej spoločnosti a proces akceptácie touto spoločnosťou, založenej na princípoch rovnosti, ľudských práv, odlišností a inklúzie“.²⁹ Za pomerne jasnou definíciou sa skrýva množstvo rôznorodých požiadaviek, ktoré sa môžu odlišovať pozdĺž ideologickej línie (integrácia asimiláciou verzus integrácia do multikultúrnej spoločnosti) a pozdĺž praktických, empirických línií (integrácia do ekonomického alebo politického prostredia).³⁰ „Integrácia je dlhodobý proces s krátkodobými cieľmi. Je to dvojcestný proces založený na právach a povinnostiach obidvoch strán- imigrantov a host'ujúcej spoločnosti.“³¹

1.1 Proces integrácie

V procese integrácie zostávajú nezodpovedané mnohé otázky. Jednou z nich je, ako vytvoriť kritériá pre úspešnú integráciu. Koho integrovať, jednotlivca alebo skupinu, v akom rozsahu by mala integrácia prebiehať a v akých inštitucionálnych rovinách. Bude stačiť nadobudnúť jazykové znalosti, musí prebehnúť ekonomická integrácia, alebo treba zabezpečiť plnú politickú participáciu? Nech nakoniec štát vytýči akokoľvek kritériá a metódy integrácie, jeden princíp musí byť zachovaný a to, že všetci imigranti budú integrovaní, bez ohľadu na motív imigrácie či dĺžku pobytu.³²

Proces integrácie prebieha na troch úrovniach. Individuálnej, skupinovej a inštitucionálnej.³³ V rovine jednotlivca je integrácia meraná v zmysle adaptácie na bývanie, zamestnanie a vzdelávanie väčšinovej spoločnosti. Na kolektívnej úrovni je to schopnosť imigrantských organizácií mobilizovať zdroje a naplniť svoje spoločné ambície. Výsledkom ich činnosti je buď aktívne zapojenie svojich členov do integračného procesu, alebo ich izolácia

---

²⁹ Tamtiež, s. XIV.

³⁰ PENNINX, Rinus: Identification of a Framework for Common Principles, Guidelines, and Objectives for Integration. In: SÜSSMUTH, Rita. – WEIDENFELD, Werner. (eds.): *Managing Integration. The European Union's Responsibilities towards Immigrants*. Berstelmann Stiftung 2005, s. 75.

³¹ SÜSSMUTH, R. – WEIDENFELD, W.: *c. d.*, s. XIV.

³² Tamtiež, s. XI.

³³ PENNINX, R.: *c. d.*, s. 76.

a vylúčenie. V rovine inštitucionálnej je integrácia zastúpená na dvoch stupňoch. Prvým stupňom sú všeobecné verejné inštitúcie, ktoré pôsobia v oblasti vzdelávacej siete a trhu práce.³⁴ Pracujú na základe všeobecných právnych noriem a regulácií, ich súčasťou sú i exekutívne organizácie. Táto inštitucionálna základňa môže pomôcť pri vstupe imigrantov do spoločnosti, avšak je možné, že ich svojou činnosťou z celého procesu integrácie vylúči. Druhým stupňom sú inštitúcie špecificky zamerané na skupiny imigrantov, konkrétne ide o náboženské a kultúrne inštitúcie. Sú vnímané ako zástupcovia imigrantov, to znamená, že sa aktívne podieľajú na integrácii a teda môžu, ale aj nemusia sa stať akceptovanou súčasťou spoločnosti. Hoci je individuálny, skupinový a inštitucionálny stupeň odlišný, výsledok ich činnosti je na sebe závislý. „Inštitucionálne usporiadania určujú príležitosti a ciele pre činnosť organizácií. Inštitúcie a organizácie spolu vytvárajú štruktúru príležitostí a limitov pre jednotlivcov. Súčasne jednotlivci môžu zmeniť charakter organizácií, rozhodnúť o významných zmenách v inštitucionálnom usporiadaní.“³⁵

1.2 Faktory úspešnej integrácie

Za úspešnú integráciu môžeme považovať stav, keď je imigrant plnohodnotnou súčasťou ekonomického, sociálneho, kultúrneho, náboženského, politického a občianskeho života, pričom rešpektuje právny systém „nového“ štátu, jeho základné normy a hodnoty. Imigrant nie je nikdy skutočne inkorporovaný do spoločnosti, ak nie je vnímaný ako trvalý rezident.³⁶ Neznamená to samozrejme nútenú asimiláciu, kedy by sa musel zbaviť väzieb na krajinu pôvodu či už fyzicky alebo mentálne. A nie je to tiež iba ochrana host'ujúcej krajiny v podobe získania legálneho štatútu občana, ale najmä prístup k väčšinovému vzdelávaniu, trhu práce a ochrane jeho ľudských práv. Keďže sa väčšina krajín európskeho kontinentu hlási k liberálno-demokratickému princípu fungovania spoločnosti, je povinnosťou štátu podporiť imigrantov pri sebaorganizovaní a prezentovaní kultúrnych

---

³⁴ Tamtiež.

³⁵ Tamtiež.

³⁶ WEINER, M.: *c. d.*, s. 49.

odlišností. Ak by takýto proces v Európe neprebíhal, národné štáty by boli kultúrne homogénnymi celkami s plne asimilovanými menšinami.

Sú tri determinanty, ktoré ovplyvňujú pozitívnu integráciu imigrantov v post industrializovaných spoločnostiach. Prvým je vôľa obyvateľstva poskytnúť imigrantom a ich rodinám rovnaké práva a tým ich plne integrovať. Druhým je ochota samotných imigrantov adaptovať sa, čo znamená nie len rešpektovať právny systém, ale najmä prijať kultúrny život hostiteľskej spoločnosti a tretím je štruktúra pracovného trhu krajiny. Ochota spoločnosti prijať prisťahovalcov do politického, sociálneho a ekonomického života je priamo úmerná politike vstupu do krajiny.³⁷ Čím sú si obyvatelia viac istí, že štát kontroluje tok imigrantov, tým sú viac ochotní považovať ich za prínos do spoločnosti a následne ich integrovať. Druhým determinantom je samotná ochota imigrantov včleniť sa do spoločnosti. Je podmienená viacerými faktormi. Prvým je možnosť imigranta vrátiť sa do krajiny svojho pôvodu. Ak je perspektíva návratu stále aktuálna, jeho ochota stotožniť sa s hostiteľskou krajinou je nízka. Naopak ak sú imigranti vlastným štátom priamo či nepriamo vyhostení, ich ochota adaptácie je vysoká. Ďalším významným činiteľom je početnosť imigrantskej komunity. Ak sa zníži počet členov alebo sa ich príliv do komunity úplne zastaví, proces kultúrnej integrácie sa zrýchli a naopak.³⁸ Často najdôležitejším faktorom je spôsob získania štátneho občianstva. Z psychologického hľadiska je pre imigrantov najsilnejším impulzom na integráciu, možnosť získať automatické občianstvo pre vlastné deti, narodené na území hostiteľskej krajiny. Avšak ako podotýka Giovanni Sartori, k integrácii dochádza iba u osôb, ktoré sú „integrovateľné“ a občianstvo, ktoré by bolo poskytnuté druhej kategórii imigrantov, by viedlo k dezintegrácii.³⁹ „Urobíme občana z niekoho, kto si privlastňuje statky v podobe subjektívnych práv, ale ktorý sa na oplátku necíti byť povinný prispieť k ich tvorbe, stvoríme onoho diferencovaného občana, ktorý bude pluralitnú obec balkanizovať.“⁴⁰ Posledným determinantom je štruktúra pracovného trhu hostiteľskej krajiny. Problémom úspešnej integrácie môže

---

³⁷ Tamtiež, s. 49.

³⁸ Tamtiež, s. 54.

³⁹ SARTORI, Giovanni: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovačci. Esej o multietnickej spoločnosti*. Praha 2005, s. 69.

⁴⁰ Tamtiež.

byť charakter dopytu po pracovnej sile. Vo väčšine krajín západnej Európy prevyšuje dopyt po lacnej pracovnej sile, dopyt po sile kvalifikovanej, no paradoxne nábor nevzdelaných pracovníkov znižuje ochotu spoločnosti takýchto imigrantov integrovať.

1.3 Koho integrovať

Spoločnosť sa snaží integrovať každého, kto sa jej javí ako odlišný alebo cudzí. Takéto odlišnosti možno rozčleniť do štyroch skupín: týkajúce sa jazyka, zvyklostí, náboženského vyznania alebo etnika.⁴¹ a všetky možno zhrnúť do jednotnej kategórie odlišnej kultúry, ktorej nositeľmi sú predovšetkým prisťahovalci, resp. imigranti.

Nositeľmi najväčších zmien deväťdesiatych rokov v ekonomickej a sociálnej sfére demokratických spoločností boli imigranti takzvanej novej éry. Obdobie globalizácie prinieslo zaujímavé možnosti tak pre nevzdelaných robotníkov ako aj vysokokvalifikovaných odborníkov. Výsledkom migračných pohybov je stav, kedy neexistuje v Európe viac štát ktorý by bol etnicky homogénny a táto rozmanitosť vo vnútri krajín podporuje imigrantov presadzovať ich vlastné identity, čím nadobúda integrácia okrem ekonomického aj kultúrny rozmer. Vytvorila sa nová koncepcia práv, ktorá nahradila stav, kedy boli imigranti buď potenciálnymi občanmi, ktorí čakali na pridelenie občianskych práva alebo dočasní pracovníci s veľmi obmedzenými právami.⁴² Dnes sa imigranti tešia širokému spektru privilégií a práv v krajine, kde sú usídlení. Sociálne zabezpečenie, vzdelávanie detí, inštrukcie vo vlastnom jazyku, ale tiež univerzálne právo voliť. Vyústením všetkých zmien je nové demografické usporiadanie Európy a v polovici prvého desaťročia nového milénia Spojené národy odhadli, že cudzinci tvorili 12,5 percenta populácie Európskej únie, čo je necelých 40 miliónov obyvateľov.⁴³ Primárnym motívom ich migrácie je chudoba, sociálna nerovnosť, politická nestabilita v krajinách pôvodu, na druhej strane je to potreba západných demokracií vyrovnáť sa s fenoménom ekonomických

---

⁴¹ Tamtiež, s. 65.

⁴² CARMON, Naomi: Immigration and Integration in Post-Industrial Societies: Quantitative and Qualitative Analyses. In: CARMON, Naomi (ed.): *Immigration and Integration in Post-Industrial Societies. Theoretical analysis and policy-related research*. London 1996, s. 15.

⁴³ BERTOZZI, Stefano: *Integration: An Ever-Closer Challenge*. CEPS Working Document No. 258/February 2007, s. 2, <http://www.ceps.be> (19.9.2007).

a demografických zmien prostredníctvom imigračných vln. Napriek tomu politiky imigrácie a integrácie boli a sú témami, ktoré viac rozdeľujú ako spájajú predstaviteľov štátov. Stále zostávajú nezodpovedané otázky typu: ako absorbovať, inkorporovať, integrovať, či asimilovať. Naďalej sú formulované v negatívnom duchu, ako kombinácia vylúčenia, rasizmu, xenofóbie a diskriminácie⁴⁴ a jednotný postup naďalej zostáva iba témou akademických diskusií a nie politických rozhodnutí.

1.4 Modely politiky integrácie v európskom priestore

Začiatky šesťdesiatych rokov dvadsiateho storočia boli zároveň obdobím vyvárania oficiálnych politik integrácie a inkorporácie imigrantov do kvázi monokultúrnych národných štátov. Celý vývoj bol vyvolaný najmä demografickými zmenami na európskom kontinente, kedy sa síce reštriktívnymi opatreniami zmiernil migračný tok, ale zvýšil sa počet novonarodených rezidentov, čo vyplýva aj z nízkej pôrodnosti naprieč Európou. Teoretici integrácie museli pri vytváraní národných konceptov vychádzať najmä z historických tradícií tej ktorej krajiny v rámci západnej Európy sa podľa politológov Baldwin-Edwardsa a Schaina vyformovali v zásade tieto modely integrácie.⁴⁵:

- a) **Imperiálny model** (The Imperial Model) ako jediný ukončil svoju existenciu v roku 1962. Zrušením občianstva Britského impéria Británia vedome opúšťa imperiálny model a uberá sa smerom k liberálnemu občianstvu. Podľa imperiálneho modelu prebiehala integrácia členov menšinových skupín do multietnických impérií, pričom sa dával dôraz na kultúrnu dominanciu jednej národnej skupiny. Popredný český politológ a teoretik multikulturalizmu Pavel Barša nazýva tento pôvodný britký model „hierarchický kultúrny pluralizmus“⁴⁶.
- b) **Národný alebo etnický model** (The Folk or Ethnic Model) vytváral etnicky homogénnu spoločnosť so spoločným pôvodom, jazykom a kultúrou. Takáto spoločnosť je uzavretá a nepriznáva imigrantom

---

⁴⁴ PENNINX, R.: *c. d.*, s. 74.

⁴⁵ BALDWIN-EDWARDS, M. – SCHAIN, A. M.: *c. d.*, s. 12-13.

⁴⁶ BARŠA, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*. Brno 1999, s. 10.

právo na občianstvo alebo sociálne začlenenie. *Ius sanguinis* (právo krvi) je normou a naturalizácia imigrantov je skôr problematická. Najbližším príkladom je Nemecko. Barša tento model nazýva tiež „prechodná diferencovaná inkorporácia“, ktorá však nie je politicky integračná, ale naopak segregujúca.⁴⁷

- c) **Republikánsky model** (The Republican Model) alebo takzvaný **asimilačný model**, kde národ je definovaný ako politická entita s ústavou, právami a občianstvom. Imigranti môžu byť asimilovaní, iba ak budú rešpektovať právny systém a národnú kultúru spoločnosti, ktorá je založená na spoločných princípoch (v prípade Francúzska: sloboda, rovnosť, bratstvo).⁴⁸ *Ius soli* (občianstvo na základe miesta narodenia) je normou, naturalizácia je primerane ľahká. Republika podobne ako liberálny štát nedelí obyvateľstvo na skupiny. Republika je pripravená plniť úlohu pri pretváraní jednotlivca na člena občianskej spoločnosti.
- d) **Multikultúrny model** (The multicultural model) je relatívne najnovším teoretickým modelom integrácie a vznikol čiastočnou modifikáciou republikánskeho modelu. Politická spoločnosť je založená na ústave, práve a občianstve. Úspešná integrácia je vtedy, ak imigrant prijme plne politické a právne normy, ale na rozdiel od republikánskeho modelu môže kultúrne zostať diferencovaný. Opäť je *ius soli* normou a naturalizačný proces je priamočiary. Najlepšími príkladmi sú Austrália, Kanada a s určitými výhradami aj Švédsko a oficiálne aj Veľká Británia.

V rámci multikultúrneho modelu existujú rôzne formy štátu, ktoré sa odlišne vyrovnávajú s kultúrnou alebo etnickou pluralitou v rámci jedného teritória. V mojej práci vychádzam predovšetkým z definícií, ktoré nájdeme v správe o budúcnosti multikulturalizmu v Británii⁴⁹, vedenej bývalým riaditeľom Komisie pre rasovú rovnosť vo Veľkej Británii Lordom Bhiku

---

⁴⁷ Tamtiež, s. 11.

⁴⁸ MODOOD, Tariq: Introduction: The Politics of Multiculturalism in the New Europe. In: MODOOD, Tariq. – WERBNER, Pnina (eds.): *The Politics of Multiculturalism in the New Europe. Racism, Identity and Community*. Zed Books Ltd. London 1997, s. 22.

⁴⁹ *The Future of Multi-Ethnic Britain. c. d.*, s. 25.

Parekhom a z teórií britského teoretika multikulturalizmu Tariqa Modooda⁵⁰, ktorí ponúkajú tieto typy štátov. **Procedurálny** (Procedural state), ktorý je kultúrne neutrálny a ponecháva jednotlivca a skupinu navzájom pôsobiť iba s minimálnym zásahom procedurálneho dohľadu. Je vysoko decentralizovaný celok, a pod vplyvom neustálej migrácie a globalizácie rezignuje na schopnosť organizovať odlišné identity na svojom teritóriu. Myšlienka jednotnosti je nerealistická. **Liberálny štát** (Liberal state) je tvorený jednotlivcami, nie širokými komunitami. Jednotlivec vo vzťahu k štátu je chápaný ako samostatný občan, nie ako člen skupiny. Štát plní len minimálnu úlohu pri tvarovaní vzťahov v spoločnosti, jediným záujmom je eliminovať diskrimináciu. Liberálny štát je doslova farboslepý, nerozlišuje na základe pohlavia alebo etnicity. Liberálny multikultúrny štát uznáva jednotnú politickú kultúru vo verejnom živote, no zároveň podporuje rôznorodosť v privátnom živote jednotlivca a komunity. Špecifický typ štátu, ktorý inšpiruje najmä komunitaristov, nazýva Modood **Federáciou komunít**⁵¹. Na rozdiel od liberálneho modelu nepokladá jednotlivca za najvyšší princíp, naopak ho vníma výsadne ako člena niektorej z komunít, ktorá ho tvaruje a on sám je k nej lojálny. Komunita je tvorcom verejného života a hlavnou prioritou štátu ako federácie komunít je ochrániť ich skupinového práva.⁵² A nakoniec je to štát **pluralitný** (Plural state), ktorý v sebe spája individuálne práva pre všetkých jednotlivcov ako je tomu v liberálnom štáte, ale zároveň rovnako ako vo federácii komunít, sprostredkúva vzťahy medzi skupinami, a teda aj skupinami etnickými. Multikulturalizmus podporuje odlišnosť a jedinečnosť kultúr tak v privátnej ako aj vo verejnej sfére, vrátane vzdelania a prerozdelenia hodnôt a znamená reformovanie národnej identity a občianstva. Liberálnym a pluralitným multikulturalizmom ako aj ich kritikou sa budú zaoberať podrobnejšie nasledujúce kapitoly a rovnako tak prípadová štúdia.

Je paradoxom, že napriek tomu, že sa väčšina členov Európskej únie hlási k hodnotám liberálneho a pluralitného štátu, a teda v procese integrácie by sa mali prikláňať k multikultúrnemu modelu, nie je tomu vždy

---

⁵⁰ MODOOD, T.: *Introduction: The Politics of Multiculturalism in the New Europe*, s. 21-23.

⁵¹ Rovnako v textoch Taylora alebo Kymlicku, je federácia komunít založená na princípoch komunitaristického multikulturalizmu.

⁵² MODOOD, T.: *Introduction: The Politics of Multiculturalism in the New Europe*, s. 22.

tak. Na rozdiel od Veľkej Británie, kde je multikulturalizmus oficiálnou politikou, Francúzska republika je jasným príkladom dominancie republikánskeho modelu a v prípade Nemecka sa dá tvrdiť, že politika integrácie vykazuje črty národno-etnického modelu.

2. TEÓRIA MULTIKULTURALIZMU

S otázkou integrácie sa Európa stretá v súvislosti s príchodom pracovnej sily z neeurópskych oblastí a vyrovnáva sa s ňou podstatne zložitejšie než krajiny prisťahovalecké, akými sú Spojené Štáty, Kanada, či Austrália. Jedným z modelov, ktorý európske štáty prebrali a modifikovali pre vlastné potreby, je multikulturalizmus. V krátkom čase sa stal fenoménom a témou rozpravy medzi filozofmi, sociológmi a v politickej filozofii sa objavuje v súvislosti so snahou definovať dobrú liberálnu spoločnosť.

V Európe sa multikulturalizmus fakticky zrodil v 60. rokoch 20. storočia, kedy ho za politický program vyhlásila Veľká Británia. Jeho prijatie sprevádzali veľké očakávania riešenia otázky spolunažívania rôznych etnických menšín, vytvorených imigráciou, a väčšinovým obyvateľstvom. Roky overovania v praxi vyústili až do dnešnej diskusie o ďalšom zotrvaní multikulturalizmu ako modelu, ktorý má viesť k integrovanejšej spoločnosti. Čoraz častejšie sa objavujú pochybnosti o fungovaní multikulturalizmu ako politického programu a úvahy o jeho nahradení iným modelom.

Skôr než sa budeme môcť venovať dôvodom zlyhania, či možnostiam ďalšieho využitia pre krajiny, akou je Veľká Británia, zadefinuje táto kapitola, čo multikulturalizmus predstavuje vo svojej ideálno-normatívnej podobe, a akú spoločnosť by jeho aplikácia mala vytvoriť.

2.1 Definícia multikulturalizmu

Výraz *multikulturalizmus* je omnoho zložitejšie významovo uchopiteľný, než by sa na prvý pohľad zdalo. Tomáš Hirt ho chápe ako určitý typ spoločenskej situácie, vedeckú teóriu, politický cieľ, víziu alebo ideál, je klasifikovaný ako ideológia, koncept, princíp, diškurz, hnutie, alebo tiež ako hodnota, postoj či výzva.⁵³ Z normatívneho hľadiska (Hirt hovorí o normatívno-etickom prístupe⁵⁴) charakterizujeme multikulturalizmus ako ideológiu, ktorá zdôrazňuje dôležitosť kultúry pre jednotlivca a skupiny v spoločnosti. Edward Tiryakian dodáva, že takáto *multikultúrna spoločnosť*

---

⁵³ HIRT, Tomáš: Svět podle multikulturalizmu. In: HIRT, Tomáš – JAKOUBEK, Marek (eds.): *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. (Antropologická perspektiva)*. Plzeň 2005, s. 9.

⁵⁴ Normatívno-etický prístup nám popisuje veci tak, ako by mali v spoločnosti fungovať.

je z demografického hľadiska zložená z viacerých etnických skupín, ktoré so sebou nesú odlišné navzájom sa prekrývajúce kultúry.⁵⁵ Je im zaručené právo nie len jednoucha existovať, ale byť aj akceptovanými a uznávanými majoritnou spoločnosťou a to nie len v privátnej sfére, ale členovia odlišných kultúrnych skupín môžu verejne vystupovať a organizovať sa. Inú definíciu ponúka Gillian Peele, ktorý multikulturalizmus nazýva kontrastnou politikou k asimilácii, ktorá v demokratickom prostredí vytvára jasnú hranicu medzi odlišnými kultúrami a štátom ako aj kultúrami v rámci štátu.⁵⁶ To znamená, že štát je kultúrne neutrálny. Kultúrna identita a občianstvo by mali zostať dôsledne oddelenými zložkami, čím by štát mohol prirodzene zastrešiť množstvo odlišných kultúr.

Jednou z posledných interpretácií multikulturalizmu je jeho spájanie s *politikou identít*⁵⁷. Carl-Urik Schierup vidí súvislosť s multikulturalizmom pri formovaní americkej politiky identít. Pre administratívu sa stal inštrumentom, ktorý pomohol formovať politiku takzvanej novej imigrácie.⁵⁸ V 70. a 80. rokoch sa politika identít v USA zmenila na radikálny multikulturalizmus spojený s americkým univerzalizmom. Z tejto perspektívy mal multikulturalizmus v politickom systéme na minority dezintegračný efekt.

Z normatívneho hľadiska má multikulturalizmus jednotlivé identity etnických menšín podporovať a ponúknuť im rovnaký priestor na sebaujadrenie. Paradoxne však aj multikultúrna spoločnosť potrebuje silné jednotiace prvky, ktorými dosiahne celospoločenské ciele. Ideálna multikultúrna spoločnosť musí nájsť rovnováhu medzi požiadavkou jednoty a odlišnosti. Ak totiž prevládne jednota, bude to vyvolávať konflikty a napätie medzi menšinami. Naopak ak dominuje odlišnosť, vzniknú kultúrne getá,

---

⁵⁵ TIRYAKIAN, A. Edward: *Assessing Multiculturalism Theoretically: E Pluribus Unum, Sic et Non*. International Journal on Multicultural Societies, 5, 2003, 1, s. 23.

⁵⁶ PEELE, G.: *c. d.*, s. 199.

⁵⁷ Termín identita sa zrodil až v 50. rokoch, keď nahradil výrazy národný charakter, národná kultúra, národný duch a iné. Je primárne viazaný na jednotlivca a analogicky ďalej rozšírený na ľudské kolektívy vrátane národných štátov. Národná identita je potom identita politickej komunity a skladá sa z celého súboru hodnôt a postojov. Práve pre fakt, že skoro všetky dnešné spoločnosti sú dnes multikultúrne, musia naše tradičné predstavy o národnej identite prejsť závažnými zmenami.

⁵⁸ DELGADO-MOREIRA, M. Juan: *Multicultural Citizenship of the European Union*. Aldenrshot 2000, s. 78.

posadnuté svojou inakosťou.⁵⁹ Identita, či podľa Pavla Baršu sebaopojatie národa, zásadne ovplyvňuje i prístup k imigrácii a spôsob integrácie.⁶⁰ Na rozdiel od prisťahovaleckých krajín, ako Severná Amerika alebo Kanada, je Európa zložená z historických národných štátov, ktoré tu „žili od nepamäti“ a základom ich identity je „spoločná spomienka na príbeh predkov“.⁶¹ Jeden z dôkazov nájdeme v britskej histórii. Medzi Britmi (nemáme na mysli integrovaných imigrantov) prevláda „rozšírené, nevyvrátiteľné presvedčenie v neohrozenú kontinuitu britskej histórie“⁶². Ľudia jednoducho veria, že Británia bola zjednotená od nepamäti a táto kontinuita dejín im dáva záruku národnej stability a kultúrnej identity. Generalizácia dejín zahmlieva fakty o národno-oslobodzovacom boji Škótov či severných Írov. Rovnako tak ostrovná história dáva Britom právo odlišovať sa od ostatku Európy. Tieto faktory dodnes ovplyvňujú postoj väčšiny k etnikám, ktoré sú vystavené rasistickým predsudkom a chápané ako kultúrne menejcenné. Výsledkom je omnoho zložitejšia integrácia, prijímanie multikulturalizmu a dokonca môže viesť k neúspechu multikultúrnej politiky. Podobne silný národný sentiment v ktoromkoľvek európskom štáte, sa môže zmeniť na absurdný a nebezpečný nacionalizmus, ak sa povýši do všeobecnej teórie superiority svojho druhu, svojich ľudí a svojho jazyka.⁶³ Napriek historickému diferencovaniu sú krajiny tak na európskom ako aj americkom kontinente spájané rovnakou tradíciou liberálno-demokratického štátu a multikulturalizmus je skúškou ich tolerancie rozličných kultúrnych skupín.

Podľa kritikov politiky identít je viac než kultúrna rovnosť a skupinová diferenciácia imigrantov dôležitá hodnota individuálnej slobody, všeobecnej rovnosti a tolerancie. Rovnako tak prílišné zameriavanie sa na identitu môže viesť k odvráteniu pozornosti od ekonomickej nerovnosti a preto, ako dodáva Schierup, aby boli ľudia viac ekonomicky rovní, musia sa menej starať o identitu.⁶⁴ Dnes naopak vlády veľmi intenzívne podporujú politiku identít,

---

⁵⁹ PAREKH, Bhikhu: National Identity in a Multicultural Society. In: ANWAR, Muhammad. – ROACH, Patric – SONDHJI Ranjit (eds.): *From Legislation to Integration? Race Relation in Britain*. Hampshire 2000, s. 198.

⁶⁰ BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Prisťahovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno 2005, s. 30.

⁶¹ BARŠA, P.: c. d., s. 12.

⁶² *The Future of Multi-Ethnic Britain*: c. d., s. 17.

⁶³ Tamtiež, s. 18.

⁶⁴ DELGADO-MOREIRA, M. J.: c. d., s. 80.

pretože im to pomáha zakryť problém chudoby a tiež preto, že je ľahšie uchopiteľná, či dokonca atraktívnejšia.

Na záver odbočíme ešte k jednému faktu, súvisiacemu s vymedzením pojmu multikulturalizmus. Vrátime sa tak k samotnému spojeniu *teória multikulturalizmu*. Z antropologického hľadiska sa podľa Hirta výraz *teória* v súvislosti s multikulturalizmom používa neprávom. Zatiaľ čo prostredníctvom *teórie* môžeme skutočnosť či stav spoločnosti charakterizovať, dnešný aplikovaný multikulturalizmus už nedokáže sociálnu realitu iba opisovať, ale má potrebu ju priamo vytvárať.⁶⁵ Multikulturalizmus ako model integrácie je takýmto príkladom vytvárania reality. Z tohto hľadiska už pojem *teória multikulturalizmu* nie je schopný danú spoločnosť správne významovo a obsahovo uchopiť a ak by sme v našom skúmaní zachádzali do podrobností, dnešná diskusia by sa spájaniu teórie a multikulturalizmu musela vyhnúť.

2.2 Dve podoby multikulturalizmu

Multikulturalizmus ako idea sa môže zrodiť len v liberálnej spoločnosti, ktorá je založená na filozofii pluralizmu. V normatívnej podobe, v rámci demokratickej spoločností, existujú dve formy multikulturalizmu: *liberálny a komunitaristický*. Pri zedefinovaní oboch prístupov vychádzam z Baršových analytických predpokladov, pričom sa snažím nájsť vhodné doplnenie aj u iných autorov. Pre lepšie pochopenie rozdielov, danú formu multikulturalizmu najprv definujem z pohľadu jej hlavných predstaviteľov, následne aplikujem na spoločnosť a na záver predstavím kritický postoj k danému modelu⁶⁶.

2.2.1 Komunitaristický/pluralitný multikulturalizmus

*Komunitaristický/pluralitný*⁶⁷ *multikulturalizmus* vychádza z presvedčenia, že jednotlivec je schopný nájsť zmysel života iba v obci, či komunite, do ktorej sa rodí a v ktorej zdieľa s ostatnými jej členmi istú predstavu o dobrom

---

⁶⁵ HIRT, T.: *c. d.*, s. 50.

⁶⁶ Pre ucelenú kritiku multikulturalizmus pozri 2.3.

⁶⁷ Barša pojem *pluralitný* nepoužíva. Stretávame som sa s nim u iných autorov (napríklad Tomáš Hirt) a z môjho pohľadu sa definične zhoduje s pojmom komunitaristický.

živote⁶⁸ a kultúrnu jedinečnosť partikulárnej skupiny. Na prvom mieste je spoločnosť, ktorá ho formuje a robí z neho plnohodnotného človeka. Na filozofickom koncepte *komunitarizmu* sa v druhej polovici 60. rokov rodí debata o schopnosti multikulturalizmu naplniť tieto predpoklady v princípoch demokracie a liberalizmu.⁶⁹ Hlavnými obhajcami komunitaristického multikulturalizmu sú predovšetkým *Charles Taylor* a *Michael Walzer*. Podľa Taylora je úlohou štátu aktívne sa pričiniť o prežitie a podporu určitého počtu kultúr a náboženstiev⁷⁰ za súčasnej ochrany základných práv občana.⁷¹ Tie mu vyplývajú vždy iba z členstva v konkrétnej kultúrnej či etnickej skupine. Ku podporovaným kultúram pristupuje štát vždy neutrálne, nesnaží sa uprednostňovať jednu komunitu pred druhou. Komunitaristický/pluralitný multikulturalizmus zachádza ďaleko za hranice „čistého“ pluralizmu. Zatiaľ čo pluralizmus iba opisuje sociálno-kultúrnu odlišnosť súčasnej spoločnosti, multikulturalizmus naznačuje, že taká spoločnosť túto odlišnosť prijala ako svoj základný atribút a bude ho aktívne rozvíjať a všemožne podporovať.⁷²

Medzi najväčších kritikov komunitaristického/pluralitného multikulturalizmu patria *Brian Barry* a *Giovanni Sartori*. Pluralitný multikulturalizmus je podľa Barryho „politický program, ktorý sa snaží inštitucionalizovať kultúrnu odlišnosť segmentáciou spoločnosti“⁷³ Zároveň je presvedčený, že multikulturalizmus nemôže byť „úplne kultúrne neutrálny“. Po prvé je nemožné určiť, ako by „úplná kultúrna neutralita“ mala vyzeráť, po druhé, namiesto kultúrnej neutrality, je povinnosťou pluralistov ponúknuť „neutrálnu pôdu“, na ktorej by sa stretli a existovali jednotlivci rôznych kultúr⁷⁴ a neutralita by vlastne znamenala rovnosť medzi nimi. Barry požaduje väčší dôraz na liberálne hodnoty a vyzdvihnutie jednotlivca, hoci aj

---

⁶⁸ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *c. d.*, s. 24.

⁶⁹ TRIANDAFYLLIDOU, Anna – MODOOD, Tariq – ZAPATA-BARRERO, Ricard: European challenges to multicultural citizenship. Muslim, secularism and beyond. In: TRIANDAFYLLIDOU, A., et al. (eds.): *Multiculturalism, Muslim and Citizenship. A European Approach*. Routledge 2006, s. 2.

⁷⁰ Je zaujímavé, že Taylor nechápe náboženstvo ako súčasť kultúry, čo len potvrdzuje fakt, že kultúra je definične skutočne ťažko uchopiteľná a práve pre jej nejednoznačné používanie si vyslúžil multikulturalizmus najväčšiu kritiku (pozri 2.4).

⁷¹ TAYLOR, Charles: Politika uznání. In: GUTMANNOVÁ, Amy (ed.): *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Praha 2001, s. 76.

⁷² Porovnaj s GOODIN, E. Robert: *Liberal Multiculturalism: Protective and Polyglot*. Political Theory, 34, 2006, č. 3, s. 295.; BARRY, Brian: *Culture and Equality*. Oxford 2001, s. 22.

⁷³ BARRY, Brian.: *Culture and Equality*. Oxford 2001, s. 23.

⁷⁴ BARRY, B.: *c. d.*, s. 28.

začleneného v komunite. Charles Taylor, rovnako ako Michael Walzer presvedčajú, že aj komunitaristický multikulturalizmus je liberálny, pretože požaduje ochranu individuálnych práv⁷⁵, „konceptuálne sa však obaja stále držia základnej dichotómie liberálno-komunitaristickej debaty, ktorou je neprekonateľný protiklad individualizmu a kolektivismu“⁷⁶.

Sartori pokladá spojenie pluralizmu a multikulturalizmu za úplne neprípustné. Ako sám tvrdí, pluralizmus je základom liberalizmu a rešpektuje kultúrnu rozmanitosť, s ktorou sa stretáva.⁷⁷ „Prvotným zámerom pluralizmu je zaistiť medzikultúrny mier, nie podnecovať nevráživosť medzi kultúrami (...) Nemá potrebu rôznorodosť rozširovať, tak ako to robí dnešný pluralistický multikulturalizmus.“⁷⁸ Nazýva multikulturalizmus neopluralizmom, ktorý nás nedobrovoľne združuje do skupín, do ktorých sa rodíme a nemôže z nich vystúpiť.⁷⁹ Nakoniec aj on sám pripúšťa, že teoreticky by pluralitný multikulturalizmus mohol fungovať, ale iba za podmienky, že sa podrobí prísnyh kritériám pluralizmu, zriekne sa akékoľvek hodnotového statusu a bude primárne chápaný ako faktický stav, ktorý iba konštatuje existenciu rozmanitých kultúr v spoločnosti. To sa však ukazuje ako nereálne.

Rovnako tak Pavel Barša vidí v spojení pluralizmu a multikulturalizmu určitý problém. Multikulturalizmus môže byť odpoveďou na reálny problém súžitia v kultúrne pluralitnom svete, no zároveň sa domnieva, že multikulturalizmus je viac sociálny faktor než politický program.⁸⁰ Síce pripúšťa, že „liberálno-demokratická politika v ortodoxnom pojatí pluralizmus pozná, ale je to pluralizmus záujmov a ideí, ktorých konflikty sú riešiteľné zmluvami, diskusiou alebo hlasovaním. Pre kultúrne pluralitnú spoločnosť sú naopak charakteristické konflikty, v ktorých nejde o naplnenie záujmov, či naplnenie ideí, ale o uznanie identít zažitých tak intenzívne, že je ťažké o nich vyjednávať alebo uzavrieť kompromis.“⁸¹ V tomto postoji je cítiť

---

⁷⁵ WALZER, Michael v reakcii na TAYLORA, Ch.: *c. d.*, s. 78.

⁷⁶ BARŠA, P.: *c. d.*, s. 77.

⁷⁷ SARTORI, G.: *c. d.*, s.22.

⁷⁸ Tamtiež, s.23.

⁷⁹ Tamtiež, s.75.

⁸⁰ BARŠA, P.: *c. d.*, s. 15.

⁸¹ Tamtiež.

jednoznačný odklon od komunitaristického multikulturalizmu a návrat k ku koreňom liberalizmu.

2.2.2 Liberálny multikulturalizmus

Na stranu *liberálneho multikulturalizmu* sa stavia Will Kymlicka, už spomenutý český priekopník Pavel Barša, či antropológ Tomáš Hirt. Liberálny multikulturalizmus vychádza z predpokladu liberalizmu, že všetci ľudia majú rovnakú morálnu hodnotu a teda majú povinnosť sa navzájom rešpektovať ako seberovní.⁸² Jednotlivec a jeho potreby sú uprednostnené pred záujmami komunity a liberálny štát je autoritou, ktorá individuálne záujmy musí navzájom zladíť.

Predstavitelia liberálneho multikulturalizmu vystavali svoju koncepciu na kritike komunitaristov. Odmietajú ich striktné odlišovanie medzi individuálnym a kolektívnym a naopak hľadajú medzi týmito dvoma zložkami určitý konsenzus. Obhajujú multikulturalizmu, ktorý v menšej či väčšej miere počíta s existenciou rôznych kultúrnych skupín v štáte. Hirt sa pokúsil zdefinovať, kde stojí liberálny multikulturalizmus na škále medzi liberalizmom a komunitarizmom. „Vzhľadom k zrejmemu dôrazu na kategóriu skupina, považujeme liberálny multikulturalizmus iba za viacmenej liberalizovaný komunitarizmus, teda za akýsi kompromis medzi čistým (procedurálnym) liberalizmom⁸³ a skupinovým (kultúrnym) pluralizmom.“⁸⁴

Kymlicka chápe človeka ako sociálnu bytosť, spätú s určitou kultúrou, ktorá je súčasťou jeho identity a podmienkou individuálnej slobody.⁸⁵ Práve slobodu jednotlivca považuje za najdôležitejší princíp liberalizmu a z neho odvodzuje i liberálny multikulturalizmus. Rovnako tak je popri vnútornej identite dôležité podporovať ducha kultúrnej komunity v celej spoločnosti, ale nie asimiláciou, vylúčením alebo oslabením minorít.⁸⁶ V spore liberálnych multikulturalistov o úlohu štátu pri zachovávaní kultúrnej plurality, sa Kymlicka pridáva k tým, ktorý požadujú aktívny prístup a využitie sily štátu

---

⁸² BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *c. d.*, s. 22.

⁸³ V procedurálnom liberalizme nemá štát žiadne kolektívne ciele, okrem ochrany osobnej slobody, blaha a bezpečia svojho obyvateľstva (TAYLOR, Ch.: *c. d.*, s. 74).

⁸⁴ HIRT, T.: *c. d.*, s. 12.

⁸⁵ BARŠA, P.: *c. d.*, s. 77.

⁸⁶ YACK, Bernard: *Multiculturalism and the Political Theorists*. *European Journal of Political Theory*, 1, 2002, s. 113.

pri odmietnutí kultúrnej homogenity.⁸⁷ Takýto liberálny multikulturalizmus môžeme nazvať aj „ochranárskym“ a jeho hlavnou úlohou je ochrana kultúrnych minorít pred útlakom zo strany väčšinovej komunity a vlády.⁸⁸ Tým sa Kymlicka pridáva do tábora k Sartorimi a stotožňuje sa s kritikou rozširovania kultúrneho mixu na určitom teritóriu. Obaja odmietajú odlišnosti akokoľvek oslavovať, primárnym záujmom je ich jednoducho tolerovať a zaručiť im rovnaké práva a ochranu v súlade s hodnotami liberalizmu a individualizmu.

2.2.3 Súkromné verzus verejné v multikulturalizme

Poslednou poznámkou je postoj oboch foriem multikulturalizmu k oddeľovaniu sféry súkromnej a verejnej, konkrétne k „oddeľovaniu etnicity od občianstva“⁸⁹. Prvotne sa treba pýtať, či je takéto delenie možné, ak zoberieme do úvahy, že politika rovnako ako právo sú závislé na zdieľaných etických pravidlách, morálke a reflektujú normy a hodnoty spoločnosti. Podľa Tariqa Modooda žiaden verejný režim nestojí mimo kultúry a etnicity, preto je úplne mylná predstava, že takéto odlišovanie by malo viesť k podpore multikultúrneho modelu, skôr naopak.⁹⁰ Ak teda uznáme, že verejná sféra nie je morálne neutrálna a kultúrne slepá, potom pochopíme, prečo sa marginalizované a imigračné skupiny snažia o verejné uznanie ich privátnych komunitných identít. Preto, ako dodáva Barša, ak má liberálny štát zachovať rovnosť svojich občanov, musí dôjsť k politickému uznaniu kultúrnych diferencií verejnými inštitúciami.⁹¹

Z normatívneho hľadiska podporuje *liberálny multikulturalizmus* asimiláciu jednotlivca do väčšinovej alebo dominantnej kultúry vo verejnej sfére a je mu za to zaručená tolerancia odlišnosti v sfére súkromnej. V prípade *pluralitého multikulturalizmu* má jednotlivec, v rámci svojej komunity, právo na jednu uznanú a podporovanú odlišnosť tak v súkromnej ako aj verejnej sfére.⁹² V procese získania občianstva prvý koncept vyžaduje od menších vzdanie sa vlastného občianstva, za čo im bude ponúknuté

---

⁸⁷ Tamtiež, s. 108.

⁸⁸ GOODIN, E. R.: *c. d.*, s. 289.

⁸⁹ MODOOD, T.: *Multicultural Politics. Racism, Ethnicity, and Muslims in Britain*. Minneapolis 2005, s. 131.

⁹⁰ MODOOD, T.: *Multicultural Politics. Racism, Ethnicity, and Muslims in Britain*, s. 131.

⁹¹ BARŠA, P.: *c. d.*, s. 82.

⁹² MODOOD, T.: *Multicultural Politics. Racism, Ethnicity, and Muslims in Britain*, s. 135.

rozšírenie väčšiny, verejnej kultúry o ich menšinovú etnicitu. V druhom prípade si multikulturalizmus nevyžaduje „občiansku asimiláciu“, ale od menšín sa očakáva aktívna participácia na veciach verejných v záujme celej spoločnosti. Nakoniec obe koncepcie multikulturalizmu sa môžu zdať kontraproduktívne k integrácii, keď na jednej strane vyžaduje participáciu na väčšiny kultúre, no zároveň ponecháva možnosť kultivovať menšinovú identitu.

2.3 Ideálna multikultúrna spoločnosť

Ideálna multikultúrna spoločnosť by mala vykazovať všetky znaky fungujúceho multikulturalizmu, tak ako ich vytyčuje normatívno-etický model. Jej základné charakteristické znaky zosumarizoval vo svojej monografii *Prehodnotenie multikulturalizmu. Kultúrna rozmanitosť a politická teória* britský vedec Bhikhu Parekh. Podľa jeho záverov by mala *ideálna multikultúrna spoločnosť* vykazovať vysoký stupeň spolupatričnosti jej členov, inak nemôže konať ako zjednotená komunita schopná prijímať a presadzovať kolektívne záväzné rozhodnutia a riešiť konflikty.⁹³ Nesmie ignorovať odlišnosti a čím väčšia rozmanitosť, tým je potrebná väčšia kohézia a interakcia. Základom každej spoločnosti musí byť kolektívne schválená autorita oprávnená jednať v mene celej komunity. V prípade multikultúrnej spoločnosti je to „multikultúrna ústava“, ktorá rešpektuje status všetkých jej občanov, bez rozlišovania kultúr. Tým, že poskytne minoritám právo na sebaurčenie, vytvára prostredie, kde odlišné komunity môžu navzájom kooperovať.⁹⁴ Zároveň musí určiť aspoň minimálnu bázu národnej jednoty a limity kultúrnej rozmanitosti. Iba spoločnosť s takouto ústavou môže prežiť extrémizmus zo strany väčšiny i menšiny.

Základným atribútom každého demokratického štátu by mala byť snaha o spravodlivosť a rovnaké zaobchádzanie so všetkými jej členmi. V multikultúrnej spoločnosti si to vyžaduje najmä rešpektovanie práv a to nie len občianskych, ekonomických a politických, ale aj *práv kultúrnych*. Tie sú v rámci liberálnej judikatúry ťažko uchopiteľné a nastoľujú otázku, či koncept

---

⁹³ PAREKH, Bhikhu: *Rethinking Multiculturalism. Cultural Diversity and Political Theory*. Basingstoke 2000, 379 s.

⁹⁴ Tamtiež, s. 208.

kolektívnych práv (medzi ktoré patria aj kultúrne práva) je logicky koherentný a aký druh kolektívnosti môže byť pokladaný za právo.⁹⁵ *Kultúrne práva* sú väčšinou kreované v komunitách a ich úlohou je udržiavať kolektívnu identitu. *Ideálna multikultúrna spoločnosť* považuje kultúru za integrálnu časť jej vývoja a existencie, preto musí kultúrne práva pokladať za súčasť ľudských práv, kde štát garantuje ich dodržiavanie všetkým svojim občanom. Tento princíp je zásadným pre úspešnú integráciu minorít, ktoré ocenia snahu štátu o spravodlivý prístup a uznanie všetkých identít a budú takúto štátnu moc rešpektovať

Napriek širokej kultúrnej pluralite, potrebuje aj takáto spoločnosť na svoje prežitie jednu všeobecne zdieľanú kultúru. Takáto kultúra môže vyrásť jedine z interakcií rôznych kultúr, z rešpektovania ich rozmanitostí a bude ich zjednocovať okolo spoločného spôsobu života.⁹⁶ Teoreticky by mala vzniknúť široko rešpektovaná kultúra, ktorá ovplyvní pozitívne životy všetkých členov danej spoločnosti. Úloha štátu by nemala byť priamou intervenciou do procesu, ale mal by jednoznačne zaručiť, že interakcia bude prebiehať na báze spravodlivosti a rovnosti.⁹⁷

Otázka budovania národnej *identity v multikultúrnej spoločnosti* je veľmi zložitá, avšak je zrejmé, že v mnohých multikultúrnych spoločnostiach sa väčšinová komunita snaží vždy v definícii národnej identity zakotviť svoj privilegovaný status⁹⁸. Ak však takáto skupina definuje seba ako národ a snaží sa monopolizovať štát, potom len zbytočne provokuje menšiny, aby sa definovali ako etnické skupiny. Ako dodáva Parekh, „minoritná etnicita je často obrannou reakciou proti väčšinovému nacionalizmu“⁹⁹ a preto by väčšina nemala trvať na kultúrnom vlastníctve politickej komunity. Je zrejmé, že definovať národnú identitu multikultúrnej spoločnosti je veľmi zložitá, ale platia vždy dve pravidlá. Definícia nemôže byť kultúrne neutrálna, čím

---

⁹⁵ Tamtiež, s. 213.

⁹⁶ Tamtiež, s. 219.

⁹⁷ Tamtiež, s. 222.

⁹⁸ Koná tak zväčša cez monokultúrne vzdelávanie. Veľmi konkrétnym je práve príklad Veľkej Británie Viktoriánskej doby, keď bol vytvorený obraz spoločnosti, kde na spodnej priečke bola africká spoločnosť, nasledovaná ázijskou, stredomorskou a napokon na vrchole bola anglická ako najvyššia forma ľudského vývoja. Vysvetlením takejto hierarchie bola rasa a rasová teória bielej nadradenosti.

⁹⁹ PAREKH, Bhikhu: *Rethinking Multiculturalism. Cultural Diversity and Political Theory*, s. 235.

vlastne neuspokojí nikoho, ale zároveň nemôže byť zaujatá voči konkrétnej komunite, čím by nelegitimizovala ostatných. Hoci politická komunita nemôže zaprieť svoju historicky zdedenú identitu, môže ju oficiálne rozšíriť o ďalšie v rámci svojho multikultúrneho prístupu k občianskej spoločnosti.

2.4 Kritika multikulturalizmu

Ako už bolo spomenuté, multikulturalizmus môžeme chápať ako popis stavu spoločnosti, v ktorej existuje väčšie množstvo kultúrne, nábožensky alebo etnicky odlišných skupín/komunit, pričom je táto pluralita považovaná za žiaducu.¹⁰⁰ Na druhej strane ide o politický program, ktorý ospravedlňuje a podporuje vznik, trvanie a rozširovanie takéhoto spoločenského usporiadania.¹⁰¹ Predovšetkým druhé poňatie multikulturalizmu je podrobené najväčšej kritike antropológov na začiatku a zástancov čistého pluralizmu končiac. Na ich čele stojí Giovanni Sartori, ktorý odmieta spájať multikulturalizmu s pluralizmom práve pre jeho štylizovanie sa za politický program. Ako sme si už mohli všimnúť v kritike pluralitného multikulturalizmu, Sartori pokladá umelé zväčšovanie odlišností a ich prílišnú oslavu v spoločnosti za cestu k zničeniu národnej identity.

Mimo to kritici z radov antropológov pokladajú za najväčší problém vžité spájanie komunity s kultúrou, ktorej sú podriadení všetci jej členovia. Podľa Podľa Zdenka Nešpora zásadným problémom je nesprávne pochopenie samotného pojmu *kultúra*. Multikulturalisti vo všeobecnosti pokladajú *kultúru* za statickú, nemeniacu sa skutočnosť, pričom zabúdajú na jej antropologický¹⁰² význam.¹⁰³ Ako dodáva Hirt, kultúra je podľa nich hodnotovým vybavením komunit a akoby splývala so skupinovou identitou.¹⁰⁴ Práve zamieňanie multikulturalizmu s politikou identít vyvoláva najväčšie rozpaky. Z tábora liberálov sa ozývajú hlasy proti identifikácii jednotlivca na základe členstva k určitej komunite/kultúre. Takáto

---

¹⁰⁰ NEŠPOR, R. Zdeněk: Pluralita náboženství a multireligiozita v moderních společnostech. In: HIRT, Tomáš – JAKOUBEK, Marek (eds.): *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. (Antropologická perspektiva)*. Plzeň 2005, s. 145.

¹⁰¹ Tamtiež.

¹⁰² Kultúra je v antropologickej perspektíve charakterizovaná predovšetkým ako súbor pružných, dynamicky sa vyvíjajúcich kognitívnych a normatívnych rámcov, ovplyvňujúcich ľudské jednanie.

¹⁰³ NEŠPOR, R. Z.: c. d., s. 146.

¹⁰⁴ HIRT, T.: c. d., s. 52.

obmedzená príslušnosť ku konkrétnej kultúre, či už väčšinovej alebo menšinovej, popiera predovšetkým príslušnosť občiansku a človek sa dobrovoľne vzdáva individuálnej univerzálnosti na úkor začleneného sa do určitej partikulárnej skupiny.¹⁰⁵ Preto Hirt pokladá za dôležité, aby v prvom rade bolo zobrať do úvahy individuálne rozhodnutie jednotlivca, či chce byť charakterizovaný svojou kultúrou, alebo chce svoj život smerovať bez ohľadu na príslušnosť k etnicite, či kultúrnej komunite.¹⁰⁶ Z toho je vidieť rozpor medzi „čistým“ liberalizmom a liberálnym multikulturalizmom. Ten druhý sa síce snaží integrovať jednotlivca, čoby občana, ale vždy s nálepkou určitej kultúry, ktorú koniec koncov ani on sám nemusí uznávať, no bola mu politicky pridelená (na základe etnickej príslušnosti sa vyvodili kultúrne predispozície). Brian Barry upozorňuje, že dôsledkom takéhoto „kulturalizovania“ skupiny môže byť, že jej členovia začnú kultúru využívať na ospravedlnenie ich vlastných neúspechov, ako je získanie lepšieho vzdelania alebo platenej práce.¹⁰⁷ Za pravdu mu dáva Schierup, ktorý ostro vystupuje proti tomu, aby sa multikulturalizmus stal nástrojom ako sa odlišiť a skomercializovať etnický spôsob života.¹⁰⁸ Ako Barry na záver zhrňuje: „môžeme identifikovať ľudí ako ženy, čiernych alebo homosexuálov, bez toho aby sme nutne vedeli niečo o ich kultúre. Ak aj existuje kultúra žien, čierna kultúra alebo kultúra homosexuálov, každý jej člen sa s ňou vyrovná individuálne. Akákoľvek diskriminácia vychádza z identity jednotlivca a nie z nejakých kultúrnych atribútov.“¹⁰⁹ Ako príklad uvádza hendikepovaných ľudí, ktorí rovnako trpia rôznymi formami diskriminácie, ale netvorí spoločnú kultúru „postihnutých“. Skôr naopak chcú sa ako jednotlivci integrovať do širšej spoločnosti bez akejkoľvek nálepky.

V súvislosti s *kultúrnym právom* v multikulturalizme prichádza Brian Barry ešte s jednou zásadnou kritikou, čím ostro vystupuje proti Charlesovi Taylorovi a Willovi Kymlickovi a ich knihe *Práva kultúrnych minorít*, ale aj Parekhovi a jeho monografii *Prehodnotenie multikulturalizmu. Kultúrna rozmanitosť a politická teória*. Za základnú chybu pokladá samotný fakt, že

---

¹⁰⁵ BARŠA, P.: c. d., s. 18.

¹⁰⁶ HIRT, T.: c. d., s. 59.

¹⁰⁷ BARRY, B.: c. d., s. 305.

¹⁰⁸ DELGADO-MOREIRA, M. Juan: c. d., s. 79.

¹⁰⁹ BARRY, B.: c. d., s. 307.

kultúra sa hodnotí ako určitý druh entity, ktorej by prislúchali nejaké práva. Barry nepopiera práva kultúrnej komunity, ale tvrdí, že nejde o práva kolektívne, ale vždy iba o práva individuálneho člena danej komunity. Každý liberál sa musí viac starať o „práva kultúrnych minorít“ než „práva minoritných kultúr“¹¹⁰ V svojej knihe *Kultúra a rovnosť* cituje Barry Petra Jonesa, ktorý tvrdí, že „kultúry“ nie sú morálnymi entitami, ktoré by mali byť navzájom rovné. A ak trváme na tom, aby sme boli rovnako féroví ku všetkým kultúram, potom by sme mali byť rovnako féroví k maliarom, k jazykom alebo skladateľom (...) ak sa teda chceme spravodlivo vyrovnáť s kultúrnou odlišnosťou, objektom našej snahy by mali byť ľudia zdieľajúci kultúrnu a nie kultúra samotná.“¹¹¹

Poslednú nástrahu vidí Hirt v spájaní pojmu kultúra s etnicitou. Zástancovia multikulturalizmu radi používajú spojenie „kultúrne nároky etnických skupín“, čo vyvoláva dojem, že takáto etnická skupina je vnútorne homogénna a s jej členmi musíme zachádzať rovnako s ohľadom na ich členské práva. Neexistuje však jediný dôkaz, že by etnická skupina tvorila menej heterogénne celky, než iné sociálne kategórie a z tohto pohľadu ide o úmyselné zjednodušovanie, či ideologickú konštrukciu v prospech multikulturalizmu.¹¹²

Multikulturalizmus, podobne ako aj iné teórie, má množstvo podporovateľov i kritikov. Oponenti kultúrneho pluralizmu mu vyčítajú, že sa až príliš upol na pojem kultúra, ktorý nie vždy správne chápe a interpretuje. Predovšetkým spájanie kultúry a komunity predstavuje nástrahu pre liberálne poňatie individuálnych a občianskych práv. Druhou je používanie kultúry na zastretie problémov v iných sférach socio-ekonomického života spoločnosti tak zo strany väčšiny ako aj menšiny. Poslednou kritikou je združovanie kultúry a etnicity, ktoré na jednej strane môže zjednodušiť náš pohľad na komunitu alebo etnickú skupinu, na druhej strane nám nič nepovie o individuálnych potrebách členov takéhoto zoskupenia. Kritika multikulturalizmu dnes naberá na intenzite. Týka sa multikulturalizmu ako

---

¹¹⁰ GOODIN, E. R.: c. d., s. 299.

¹¹¹ JONES, Petr citovaný v BARRY, B.: c. d., s. 67.

¹¹² HIRT, T.: c. d., s. 52-53.

modelu integrácie, z ktorého následne smeruje aj k multikulturalizmu ako teoretického smeru.

3. INTEGRÁCIA IMIGRANTOV VO VEĽKEJ BRITÁNII

Veľká Británia bola prvou trhovo orientovanou krajinou severozápadnej Európy, ktorá predstavila prísne kontroly v rámci imigračnej politiky, no zároveň sa stala prvým štátom, kde povojnová imigrácia začala vytvárať permanentne sídliace etnické minority.¹¹³ Okamžite sa dostali do hierarchického vzťahu k väčšinovej britskej spoločnosti a rovnako tak aj vytvorili medzi sebou väzby, ktoré viac než ku sociálnej kohézii viedli v niektorých oblastiach k sociálnej nerovnosti (a to v oblastiach ako zdravotná starostlivosť, vzdelanie, politický vplyv).¹¹⁴

Zrod integračnej politiky vo Veľkej Británii je priamo spojený s prvou vlnou prisťahovalcov z krajín Commonwealthu na konci päťdesiatych rokov a rasovými nepokojmi v Nottinghame a Notting Hille v roku 1958, kedy útoky bieleho obyvateľstva na čiernych imigrantov vyvolali ostrú diskusiu a preniesli problém z lokálnej úrovne na celonárodnú pôdu. Narastajúci rasizmus a anti-imigračné nálady predznamovali smer, akým sa britský integračný model uberie i to čím sa v zásade bude líšiť od väčšiny kontinentálnych európskych modelov integrácie. Podľa Anji Rudiger sa dajú vypočítať dva rozdiely. Po prvé, zatiaľ čo dochádzalo k neustálemu sprísňovaniu imigračnej politiky navonok, vo vnútri sa začal formovať legálny a inštitucionálny režim rasovej rovnosti. Druhým znakom bol odklon od asimilačného modelu a zameranie sa na reguláciu vzťahov medzi rôznorodými skupinami ľudí v pluralitnej spoločnosti.¹¹⁵ Administratíva neriešila akým spôsobom by mali noví prisťahovalci splynúť s britskou spoločnosťou, ale snažili sa dosiahnuť rovné zaobchádzanie s odlišnými skupinami, ako aj vyvážiť rozdiely a rovnosť na dosiahnutie sociálnej kohézie.

Integrácia v britskom prevedení znamená uznanie existencie odlišných skupín, definovaných primárne na základe rasy. Tento prístup dostal oficiálny názov, *politika rasových vzťahov* (race relations approach) a jeho

---

¹¹³ SCHIERUP, C. - HANSEN, P. - CASTLES, S.: *c. d.*, s. 111.

¹¹⁴ TIRYAKIAN, A. E.: *c. d.*, s. 23.

¹¹⁵ RUDIGER, Anja: Conceptual and Political Approaches to Integration: an Anglo-American Perspective. In: SÜSSMUTH, Rita – WEIDENFELD, Werner (eds.): *Managing Integration. The European Union's Responsibilities towards Immigrants*. Berstelmann Stiftung 2005, s. 16.

najcharakteristickejšou črtou je, že sa zameriava na skupiny a komunity rovnakej etnickej a rasovej príslušnosti a až druhotne na jednotlivca a jeho potreby. *Dobré rasové vzťahy* sú zároveň najdlhšie fungujúcou agendou britskej politiky. Začiatok pozorujeme v polovici 60. rokov, prelomom sa stalo schválenie legislatívy v roku 1976 a zatiaľ poslednou zmenou je prijatie zákona z roku 2000.¹¹⁶

Zhrnuté a podčiarknuté: integračná politika Veľkej Británie je založená na antidiskriminačnej legislatíve, mikro-manažmente vnútrogrupinových vzťahov cez sociálnu sieť, políciu a lokálne autority.¹¹⁷ Záverečnú bodku k pochopeniu celého procesu integrácie ponúka Trevor Phillips, ako riaditeľ Komisie pre rasovú rovnosť v jednom zo svojich vystúpení. „Jeden zásadný omyl, ktorý by sme mohli urobiť, je zabudnúť, že rovnosť je absolútny predpoklad integrácie. Spoločnosť, v ktorej väčšina britských etnických menšín je chudobnejšia, menej vzdelaná a menej politicky reprezentovaná nebude integrovateľná.“¹¹⁸ Preto cesta k integrovanejšej spoločnosti rovným príležitosťami a uznaniu odlišných kultúr vedie cez politiku podpory dobrým rasovým vzťahom, založenej na multikulturalizme.

3.1 Britská kultúrne pluralitná a multietnická spoločnosť

Na základe záverov správy o *Budúcnosti multietnickej Británie* nie sú obyvatelia „iba jednotlivci, ale tiež členovia určitej etnickej, náboženskej, kultúrnej a regionálnej komunity, ktorá je stabilná a otvorená. Británia z tohto pohľadu je komunita občanov a tiež komunita komunit, rovnako liberálna a multikultúrna spoločnosť a musí zladiť niekedy protichodné záujmy týchto dvoch entít.“¹¹⁹

To, že nazývame Veľkú Britániu multikultúrnou, znamená vlastne, že je krajinou multietnickou, postavenou na odlišnosti svojich obyvateľov. Proces diverzifikácie je spojený s príchodom černošských otrokov v 16. storočí, ale skutočne prvá imigračná vlna prišla až v 50. a 60. rokoch 20. storočia. Je

---

¹¹⁶ Prehľad legislatívy rasových vzťahov nájdeme v prílohe 1.

¹¹⁷ SCHIERUP, C.U. – HANSEN, P. – CASTLES, S.: c. d., s. 118.

¹¹⁸ *The debate about how we create our path to integration starts here* (Trevor Phillips' speech at the launch of the CRE's good race relation guide, July 2005), <http://www.cre.gov.uk/Default.aspx?LocID-0hgnew075.RetLocID-0hg00900c002.Lang-EN.htm> (18.9.2007).

¹¹⁹ *The Future of Multi-Ethnic Britain: c. d., s. ix.*

preto zrejmé, že z historického hľadiska nebola Veľká Británia nikdy etnicky homogénnou, naopak v nej prevládal mýtus otvorenej a tolerantnej krajiny. Napriek tomu ju povojnová imigrácia zastihla nepripravenú, a noví prisťahovalci sa stretli s nepriateľstvom, niekde dokonca s násilím.¹²⁰ V 50. rokoch prichádza do Európy najviac imigrantov vôbec a Británia je krajina, ktorá z nich pojala najväčšie percento z Karibskej oblasti, Indie, Pakistanu a Bangladéšu. Prisťahovalci z nového Commonwealthu, označovaní dnes za prvú generáciu, v pomerne krátkom čase vytvorili obraz multietnickej britskej spoločnosti, ako ju poznáme fakticky dodnes.

Počas 60. rokov zlá ekonomická situácia v materských krajinách nútila imigrantov hľadať prácu mimo domova a naopak nedostatok pracovnej sily v britskom priemysle potreboval prisťahovalcov na udržanie vlastnej ekonomiky. Pokračovala preto imigrácia druhej generácie z Hongkongu, nasledovaná obyvateľmi Afriky a Karibských ostrovov Commonwealthu, najmä z Guyany a Belize. Skoro 60 percent imigrantov prišlo z Jamajky.¹²¹ V počte je táto druhá vlna omnoho menšia a to v dôsledku množstva reštriktívnej imigračnej legislatívy, ktorá značne obmedzila najmä príchod sekundárnej imigrácie (nedochádza k zjednocovaniu rodín).

Až do prijatia prvých opatrení, boli všetci imigranti starého a nového Commonwealthu rovní podľa jednotného zákona *Občianstvo Spojeného Kráľovstva a kolónií* z roku 1948. Nebol to koncept exkluzívny, vychádzajúci z jednotnej identity, ale otvorený koncept multinárodného občianstva.¹²² Podľa tohto zákona získali noví imigranti z krajín Commonwealthu status britského subjektu práva veľmi rýchle, mohli vstupovať do Spojeného kráľovstva voľne a boli im priznané všetky práva vyplývajúce z občianstva a teda aj práva politické. Tento režim trval iba do prijatia prvého limitujúceho imigračného zákona z roku 1962 (*Commonwealth Immigration Act*) a prelomovým v politike občianstva bolo prijatie *Britského národného aktu* v roku 1981. Zaviedol politiku „nulovej imigrácie“, čo viedlo k úplnému prehodnoteniu definície britského občianstva a právo na pobyt bolo

---

¹²⁰ PEELE, G.: c. d., s. 194.

¹²¹ HMSO: *Ethnic Minorities*. London 1991.

¹²² HAMPSHIRE, James: *Citizenship and Belonging. Immigration and the Politics of Demographic Governance in Post-war Britain*. Basingstoke 2005, s. 17.

automaticky odoprené všetkým novým prisťahovalcom z Commonwealthu a britských zahraničných teritórií (British overseas territories).¹²³

Dokument z roku 1962 sa stal vo vývoji imigračnej a integračnej politiky medzníkom a ukončuje kapitolu britskej imperiálnej histórie. Nielenže nanovo definoval kategórie britského občianstva, ale zároveň nahradil tradičný koncept *ius soli* (občianstvo podľa miesta narodenia), typický pre väčšinu anglosaských krajín, konceptom *ius sanguinis* (občianstvo podľa pokrvnosti), čo znamená, že deti imigrantov, ktoré sa narodia vo Veľkej Británii nedostávajú občianstvo automaticky.¹²⁴ To sa deje len v prípade, keď aspoň jeden z rodičov je britským občanom (podľa právnej definície) alebo právoplatným rezidentom¹²⁵. Hoci takéto opatrenie nie je v Európe ničím novým, v Británii spôsobil veľký ohlas a to z dôvodu svojho revolučného posunu od chápania občianstva spätého s teritóriom.

Tretia vlna imigrácie zasahuje do *osemdesiatych a deväťdesiatych rokov* a prináša pre Britániu novú skúsenosť so žiadateľmi o azyl a azylovou politikou. Jedným z dôvodov nárastu žiadostí o azyl bola erupcia etnických konfliktov na Sri Lanke, v Afrike a východnej Európe. V polovici 90. rokov sa počet žiadostí o udelenie azylu pohyboval medzi 20 000 a 40 000 za rok a úplný vrchol dosiahol počtu 84 130 žiadateľov v roku 2004.¹²⁶ Tieto alarmujúce čísla prinútili vládu konať a prijatím viacerých reštrikčných opatrení sa im podarilo v roku 2005 znížiť počet žiadostí na 25 710¹²⁷. Prakticky to znamenalo, že na konci 90. rokov došlo k úplnej zmene cieľovej skupiny imigračnej a integračnej politiky, z imigrantov na žiadateľov o azyl. Tomu sa značne prispôsobila aj legislatíva. Počet imigračných a azylových zákonov vysoko prevyšoval integračnú legislatívu dobrých rasových vzťahov. Integračná politika bude zhodnotená v ďalších podkapitolách, teraz

---

¹²³ PEELE, G.: *c. d.*, s. 195.

¹²⁴ HAMPSHIRE, J.: *c. d.*, s. 43.

¹²⁵ Štatút rezidenta je členskými krajinami Európskej Únie priznaný obyvateľom tretích krajín, ktorí sú legálne usadení v EÚ minimálne päť rokov, majú stabilný a pravidelný príjem na zabezpečenie seba a členov rodiny a zdravotné poistenie a spĺňajú integračné podmienky. (Directive 2003/109/EC)

¹²⁶ Home Office Statistical Bulletin: *Asylum Statistics United Kingdom 2005*. 14, 2006. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/immigration1.html> (19.9.2007).

¹²⁷ Z tohto počtu bol v 31% prípadov azyl alebo humanitárna ochrana udelená. Najväčší počet žiadateľov o azyl podľa miesta narodenia: Irán, Somálsko, Eritrea, Čína a Afganistan.

sa vrátme ku komunitám imigrantov, tak ako sa postupne vyprofilovali za posledných šesťdesiat rokov.

3.1.1 Británia- komunita komunit

Rozdelenie populácie na majoritu a rôzne etnické komunity (minority), bolo vždy dobrou a efektívnou stratégiou vlády ako ospravedlniť sociálne a politické vylúčenie členov samotných komunit.¹²⁸ Tento prístup má svoju tradíciu v koloniálnej ére, kedy komunitná diferenciacia slúžila na ospravedlnenie nerovností vo všetkých sférach života.¹²⁹ *Fenomén komunity* zostal jednou z najcharakteristickejších črt britského chápania svojho vlastného štátu, ktorý nenazve inak ako *komunitou komunit*. Nemôžeme pritom hovoriť o „jednej migračnej komunite“, ale o širokom spektre post-migračných skupín, ktoré sú navzájom kultúrne odlišné formácie a zároveň existuje sociálna diferenciácia vo vnútri každej z nich. Nikdy sa de facto neodčlenili od hlavného prúdu britskej spoločnosti, no zároveň sa nevzdali svojej kultúrnej identity. Nie sú uzamknuté v nezmeniteľných tradíciách, ale začleňujú sa do sociálnej siete na všetkých úrovniach. Potomkovia prisťahovalcov sú vychovávaní britskými školami a teda často strácajú prvotnú väzbu s rodičmi a majú čoraz viac spoločné so svojimi rovesníkmi, než so staršími členmi svojej komunity. Etnické komunity sa stali „privilegovaným znakom odlišnosti všetkých nebielych osôb v Británii (...) S etnicitou sú spojené iba rasové minority, kategória 'biely' nie je diferencovaná národnostným pôvodom“¹³⁰. Komunita sa stala zároveň synonymom pre odlišnú rasu, ktorá, ako už bolo viackrát zdôraznené, označuje tak skupinové vymedzenie fyzickou odlišnosťou, ako aj vymedzenie na základe pokrvného pôvodu, ktorý by sme v našom jazyku skôr označili skôr etnickou príslušnosťou.¹³¹

Rasové zmýšľanie sa objavilo začiatkom 20. storočia, kedy „belosť“ (whiteness) bola znakom nadradenosti (nie len britskej) a nebiele obyvateľstvo bolo masou, ktorá tvorila kolonizované spoločnosti. Rasa ako fyziologická predispozícia sa zdôrazňovala najmä pri černochoch z britského

¹²⁸ ALLEYNE, Brian: *An idea of community and its discontents: towards a more reflexive sense of belonging in multicultural Britain*. *Ethnic and Racial Studies*, 25, 2002, č. 4, s. 609.

¹²⁹ BARŠA, P.: *c. d.*, s. 221.

¹³⁰ ALLEYNE, B.: *c. d.*, s. 612.

¹³¹ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *c. d.*, s. 191.

Karibiku, keď prijali označenie Blacks a British Blacks¹³² (z hľadiska komunity ide o Africko-Karibskú komunitu) a sociológmi rovnako ako britskou verejnou politikou boli označení za sociálny problém rasizmu a kultúrnej nedokonalosti. Úplne opačné bolo zmýšľanie o príslušníkoch ázijských skupín. Bola im pripisovaná kultúrna a etnická odlišnosť a seba samých identifikovali ako Indov, Pakistancov, Bangladéšanov, či Sikhov.¹³³ Až niekoľko desaťročí neskôr, vďaka usilovnej práci černošských aktivistov, sa pohľad na černošskú komunitu zmenil a jej príslušníci začali byť klasifikovaní ako etnická skupina, zatiaľ čo pri ázijských komunitách sa zašlo ešte ďalej a dospelo sa ku oficiálnej kategorizácii na základe náboženského presvedčenia. Liberálnym konsenzom prijali britskí politickí predstavitelia a akademická obec, *etnickú komunitu* ako pojem, ktorý „zaplní medzeru v ich myšlienkach o vznikajúcej multikultúrnej Británii“.¹³⁴ Spojené Kráľovstvo sa tak stáva oficiálne nie len multietnickou, ale aj kultúrne pluralitnou komunitou komunít.

Dlhé obdobie je obraz multikultúrnej Británie postavení na štatistických údajoch, ktoré vymedzujú etnické skupiny¹³⁵ na základe miesta narodenia a rasy. Rovnaké kritériá boli použité aj pri otázkach zatiaľ posledného sčítania obyvateľstva v roku 2001 a stali sa základom pre systém etnického monitoringu, ktorý je podkladom pre politiku rasových vzťahov. Cenzus 2001 po prvýkrát umožnil označiť svoju náboženskú príslušnosť a novo bola zavedená kategória *zmiešaná rasa*¹³⁶, pričom každý mal oprávnenie označiť viac než jednu vyhovujúcu kategóriu.¹³⁷ Podľa výsledkov cenzu britské etnické minority tvoria 4,6 milióna populácie, čo je 7,9 percenta všetkých obyvateľov Veľkej Británie. Predstavuje to nárast o 53 percent oproti sčítaniu v roku 1991. K najväčšej etnickej skupine *Indov* sa prihlásilo 1,8 percenta, nasledovaní *Pakistancami* (1,3 percenta). Celkovo sa do *ázijskej skupiny* alebo medzi *ázijských Britov* prihlásilo až 4 percentá všetkých príslušníkov etník. *Čierni obyvatelia* pôvodom z Karibiku, ktorí po druhej svetovej vojne

---

¹³² Tamtiež.

¹³³ ALLEYNE, B.: c. d., s. 613.

¹³⁴ Tamtiež, s. 614.

¹³⁵ Oficiálna kategória „etnická minorita“ znamená „nebiely/a“.

¹³⁶ Až 677117 ľudí zaškrtnulo kolónku „zmiešaná rasa“, čo zvyčajne znamená, že sa narodil v etnicky zmiešanom manželstve.

¹³⁷ Otázky cenzu pozri v prílohe.

predstavovali najväčší podiel, dnes tvoria iba 1 percento populácie. Podľa náboženskej príslušnosti má najviac stúpcov moslimské vierovyznanie (2,7 percenta), nasledované hinduizmom (1 percento). Ostatné náboženstvá (sikhovia, židia, budhisti) tvoria menej než jedno percento. Príslušníci etnických skupín, ktorí sa už narodili v Spojenom Kráľovstve, sa najčastejšie hlásia k zmiešanej etnickej menšine alebo *inej černošskej skupine* (The Other Black). Ide o kategóriu s nižším vekovým priemerom, ktorej príslušníci sa cítia byť *čiernymi Britmi* (Black British) a zjavne stratili väzby s miestom narodenia ich rodičov (britský Karibik).¹³⁸ Až 45 percent všetkých minorít žije v Londýne a mimo hlavného mesta tvoria etnické menšiny najväčší podiel v Západnom Stredozemí (the West Midlands). V Leicestri (The East Midlands), ktorý je často označovaný za „skutočné multikultúrne mesto“, minority tvoria 35 až 40 percent obyvateľstva, pričom jeden rezident z piatich je členom takzvanej *ázijskej komunity*.¹³⁹ Najväčšia moslimská komunita žije v Londýne (607 000), Birminghame (140 000) a Manchestri (125 000), pričom na rozdiel od Hinduistov alebo Sikhov majú rozličný etnický pôvod: dve tretiny pochádzajú z južnej Ázie, 8 percent je z Afriky a 12 percent je bielych.¹⁴⁰

Kategórie cenzu, podľa ktorých vychádzajú všetky oficiálne stratégie, sa stretli s kritikou odbornej verejnosti. Vyčíta sa im, že medzi nimi nenájdeme zmienku o etnicite v zmysle kultúrnych noriem, ku ktorým sa jednotlivci hlási. Ukázalo sa totiž, že napríklad kategóriu *Black other* si zvolili väčšinou ľudia karibského pôvodu, ktorí samých seba považujú za Britov, ale nie „bielych“.¹⁴¹ Preto je omnoho presnejšie, ak sa používa kategória „rodinný pôvod“, než samohodnotiaci systém príslušnosti k určitej etnickej skupine. Obhajcovia takéhoto determinantu tvrdia, že rodinný pôvod sa nemôže počas života jednotlivca zmeniť, hoci sa zmení kultúra jeho správania alebo príslušnosť ku konkrétnej skupine. Na druhej strane, ako tvrdí Michael Banton, samotní potomkovia prisťahovalcov nesúhlasia s klasifikáciou na základe pôvodu ich rodičov, pretože im to dáva pocit, že ani oni nepatria do

---

¹³⁸ Office for National Statistic. <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=459> (23.10.2007).

¹³⁹ SINGH, Gurharpal: *Multiculturalism in Contemporary Britain: Reflections on the "Leicester Model"*. International Journal on Multicultural Societies, 5, 2003, č. 1, s. 42-43.

¹⁴⁰ PEELE, G.: c. d., s. 197.

¹⁴¹ MODOOD, T. – BERTHOUD, R.: c. d., s. 14.

Británie.¹⁴² Tak či onak, rozsah práce nedovoľuje konkretizovať každú kategóriu (tak ako ich ponúka cenzus) a jej prístup k integrácii, identite a multikulturalizmu. Pre zjednodušenie vyšpecifikovala odborná literatúra tri komunity, ktoré viac či menej obsiahnu všetky kategórie oficiálnych štatistík. Nasledujúca analýza a charakteristika jednotlivých komunit vychádza predovšetkým zo *Správy o budúcnosti multietnickej Británie*.

Najpočetnejšou komunitou, ktorá sa popri ostatných dvoch dostáva do úzadia a často sa na ňu doslova zabúda je **írska komunita**. Dnes ju tvorí približne 2 milióny írskych prisťahovalcov a z hľadiska kultúry je tu asi najbadateľnejší rozdiel medzi tými, ktorí sa do Británie prisťahovali a tými, čo sa v nej už narodili. Prejavuje sa to na špecifickej previazanosti medzi írskou identitou a regionálnou lojalitou.¹⁴³ V prieskumoch zaradzujú samých seba do kategórie *biely Ír*, u mladšej generácie je takáto špecifikácia menej častá a preferujú kolónku *biely Brit*. Írsky rasizmus sa vyvinul v rovnakom čase ako rasizmus voči iným neeurópskym etnikám, britská legislatíva, zameraná na boj voči farebnému rasizmu, s ním však neráta. „Bielu“ írsku komunitu nechápe ako celok založený na rase a Íri imigrantmi vlastne ani nie sú. Napriek tomu trpia diskrimináciou, podobne ako iné komunity.

V prípade **africko-karibskej komunity**, sú korene jej členov najviac poznačené otroctvom, čo ich predurčuje k určitej podradenosti. Príslušníci tejto komunity sú spájaní do kategórie *čierni* a cez osobnú skúsenosť s rasizmom v Británii, „pokladajú svoju 'černotu' (blackness) za súčasť ich sebadefinovania“¹⁴⁴ a znak kultúrnej odlišnosti. Ako však podotýka Claire Alexander vo svojom článku venovanom odlišnostiam na základe farby pleti a kultúry, v súčasnosti, „byť čierny nie je otázkou pigmentácie. Byť čierny je historická kategória, politická kategória a kultúrna kategória.“¹⁴⁵ Uvedomenie si tohto faktu, znamenalo posun od myšlienky čiernej komunity ako pasívneho prijímateľa antirasovej politiky k uznaniu jej politickej aktivity a oprávneného odporu voči marginalizácii. K znovuobjaveniu kultúry ako definičného znaku britskej čiernej komunity dochádza spolu s myšlienkou

---

¹⁴² BANTON, Michael: *National integration in France and Britain*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 27, 2001, No. 1, s. 157.

¹⁴³ *The Future of Multi-Ethnic Britain: c. d.*, s. 31.

¹⁴⁴ Tamtiež, s. 29.

¹⁴⁵ ALEXANDER, Claire: *Beyond black: re-thinking the colour/culture divide*. Ethnic and Racial Studies, 25, 2002, č. 4, s. 554.

liberálneho multikulturalizmu v 80. rokoch a kultúrna odlišnosť sa stáva prednosťou a vhodnou oblasťou vládnej podpory. Príslušníci africko-karibskej komunity narodení v Británii sú socializovaní cez rodinu a susedstvá do kultúry, ktorá má imigrantský charakter. Napriek tomu vplyv britskej kultúry je zrejmý a to najmä u mladej generácie. Je tiež známy fakt, že „čierna kultúra“ najviac ovplyvňuje bielych Britov predovšetkým v oblasti hudby.

Pod súhrnným názvom **ázijská komunita** sa skrýva celá plejáda etníc, ktorých príslušníkov my Európania zjednodušene pomenúvame Ázijcami. V Británii majú v tejto skupine zastúpenie Indovia, Bangladéšania, Pakistanci, Číňania iní. Môžeme ich zaradiť do prvej vlny imigrácie, ktorá prišla do Británie spolu s Východoindickou spoločnosťou. Príslušníci daných národov bojovali pod britskou vlajkou, tak v prvej ako aj v druhej svetovej vojne, a mnohí v krajine zostali natrvalo. Osídlili najmä industriálne oblasti stredného Anglicka, kde postupne prichádzali aj ich rodinní príslušníci. S nárastom politiky identít a podporou k odlišnostiam sa na konci 70. rokov pojem „ázijský“ odčlenil od „čierny“ a začal sa vyvíjať samostatnou cestou.¹⁴⁶ Kategória *nebiely* tak začala odlišovať medzi čiernymi a Ázijčanmi. Politika smerom k „čiernej komunite“ sa zamerala na otázky nerovnosti a diskriminácie, zatiaľ čo štúdie o ázijskej komunite podrobne rozobrali kultúrne prvky ako zaranžované manželstvá, pokrvný systém alebo náboženské rituály. Alexander je presvedčená, že dva prístupy k rase a kultúre vedú k tomu, že „africko-karibská komunita nemá zreteľnú kultúru, zatiaľ čo ázijská komunita jej má až veľa, Afrokaribčania majú rasu a Ázijčania etnicitu.“¹⁴⁷ V politike, kde základným kameňom legislatívy je rasa, zdá sa, že ázijská komunita je diskriminovaná antidiskriminačnou politikou dobrých rasových vzťahov. Na rozdiel od africko-karibských prisťahovalcov si tieto ázijské komunity veľmi prísne chránia svoju kultúru a to najmä v domácom prostredí. Staršia generácia migrantov nemá dobre rozvinuté jazykové schopnosti angličtiny, ale to im nebráni zapájať sa do ekonomického života v podobe malých živností (stánky s občerstvením, trh s oblečením). Mladšia generácia ovláda pôvodný jazyk na veľmi slabej

---

¹⁴⁶ ALLEYNE, B.: *c. d.*, s. 614.

¹⁴⁷ ALEXANDER, C.: *c. d.*, s. 557.

úrovni. Vonkajšie prostredie pôsobí veľmi intenzívne a vo vnútri týchto komunít dochádza k diverzifikácii medzi rodičmi a ich deťmi v otázke asimilácie do britskej spoločnosti. Mladšie ročníky sú omnoho menej ochotné riadiť sa zaužívanými tradíciami a etnická identifikácia už pre nich nie je nutne spojená s participáciou na rôznych kultúrnych praktikách. Dá sa povedať, že vďaka mladej generácii vzniká „nová koncepcia etnickej identity“.¹⁴⁸ Dnes je ázijská komunita posudzovaná predovšetkým na základe náboženskej príslušnosti, ktorú považujeme za základný prvok kultúry jej členov. Najmä v posledných rokoch sa oslava kultúrnej odlišnosti zmenila na kultúrnu antipatiu voči moslimskej komunite a to najmä kvôli jej vierovyznaniu.

3.1.2 Kultúrna integrácia komunít

V roku 2004 väčšina príslušníkov nebielych etnických skupín opísala svoju národnú identitu ako britskú, anglickú, škótsku alebo waleskú. Najviac sa so získanou identitou stotožnili príslušníci *zmiešanej skupiny* (88 percent), a *čierny Karibčania* (86 percent).¹⁴⁹ Najmenej, ale stále vysokým percentom, sa cítia byť Britmi *Indovia* (75 percent). Takýto jednoznačne kladný postoj etnických menšín k britskej identite svedčia o ich vlastnom presvedčení, že nová identita a etnicita môžu koexistovať. Wenonah Lyon na margo týchto zistení, je presvedčená, že „byť Pakistancom je pre nich (imigrantov) iný spôsob ako byť Britom, rovnako ako je Angličan, Škót, Walesan alebo Ír zároveň Britom.“¹⁵⁰ Na tomto „dualizme“ sa snaží budovať politiku identít aj vláda a vo svojich stratégiách hľadá cestu, ako definovať „občiansku identitu“ bez ohľadu na farbu pleti, etnicitu, pôvod alebo vieru.

Pri schopnosti príslušníkov komunít kultúrne sa integrovať do britského spôsobu života, zohráva určite veľkú úlohu kultúrna vyspelosť a otvorenosť konkrétnej skupiny. Zatiaľ čo identita čiernych Afro-Karibčanov sa pokladá za „splývajúcu, roztrieštenú, prekonateľnú a kreatívnu“, ázijská identita má všetky opozitné vlastnosti: „statická, hraničná, vnútorne homogénna a extrémne nepriepustná“.¹⁵¹ Z toho je možné sa domnievať, že zatiaľ čo

---

¹⁴⁸ MODOOD, T.: *c. d.*, s. 195.

¹⁴⁹ Office for National Statistic.

¹⁵⁰ LYON, W.: *c. d.*, s. 193.

¹⁵¹ Tamtiež.

mladí príslušníci africko-karibskej komunity postupne smerujú k väčšinovej britskej kultúrnej identite, identita mladých Ázijčanov zostáva vymedzená a až príliš odlišná. Afro-Karibčania už nechcú byť charakterizovaní rasou a oslavujú kultúrnu odlišnosť, Ázijčania majú kultúry „až veľa“, a snažia sa o jej väčšiu autenticitu, čo môže viesť k radikalizmu jej členov.¹⁵² Ázijská komunita pod dáždnikom pluralitného multikulturalizmu žiada väčšie uznanie odlišností aj vo verejnej sfére (napríklad praktiky vyplývajúce z náboženského presvedčenia: nosenie tradičných šatiek, modlenie sa, atď), zatiaľ čo „čierne“ etnické menšiny vnímajú svoju kultúru ako hodnotný a neškodný príspevok k rozširujúcej sa britskej kultúre. Ázijská identita sa preto stala niečím „iným“, voči čomu sa multietnická Británia chce vymedziť. Schopnosť integrovať sa do britskej spoločnosti a vzťah k multikulturalizmu by sme záverom mohli zhodnotiť nasledovnými slovami. Príslušníci africko-karibskej komunity sú lepšie kultúrne integrovateľní, pretože samotná ich kultúra je otvorená voči okolitým vplyvom a pripravená obohacovať a rozširovať *britskosť* tak, aby tento proces bol vnímaný pozitívne. Naopak ázijská komunita a jej členovia sa výrazne kultúrne vymedzujú voči väčšinovej kultúre a v ich prípade politika multikulturalizmu dopomáha negatívnej integrácii. Multikulturalizmus nežiada od príslušníkov etník vzdať sa vlastnej identity, razí skôr názor zachovania duality. Je však otázne, či takáto „benevolentnosť“ nevytvorí priestor pre radikalizáciu a väčšiu segregáciu skupín.

3.1.3 Sociálno-ekonomická integrácia komunít

Na základe vymedzenia troch determinantov¹⁵³ úspešnej integrácie v prvej kapitole, *Teória integrácie*, sa nasledujúci text bude bližšie venovať (úspešnej) integrácii konkrétnych príslušníkov britských komunít. Sociálno-ekonomický obraz prvej vlny imigrácie a jej potomkov sa výrazne líši, pričom panuje všeobecný názor, že ekonomická a sociálna úroveň v komunitách sa neustále zvyšuje. Zároveň dochádza k znižovaniu segregácie medzi bielymi Britmi a nebielymi etnikami, hoci je to stále jeden z najvýraznejších problémov. Je zaznamenaný nárast etnicky zmiešaných manželstiev

---

¹⁵² Tamtiež.

¹⁵³ Ochota imigranta integrovať sa, ochota väčšiny imigranta prijať, a ekonomická situácia hostiteľskej krajiny, predovšetkým jej pracovný trh.

a partnerstiev. Ako uvádza Banton, medzi Pakistancami a Bangladéšanmi vzrástol počet mužov žijúcich s bielym partnerom medzi rokmi 1984 a 1995 zo 6 na 16 percent.¹⁵⁴ Najväčší nárast zmiešaných manželstiev bol zaznamenaný medzi príslušníkmi *zmiešaného etnického pôvodu*, zo 46 na 63 percent medzi mužmi a z 50 na 67 medzi ženami.¹⁵⁵ Takáto interakcia medzi väčšinou a etnickými menšinami má prirodzene väčší vplyv na pozitívnu a úspešnú sociálnu integráciu a vedie nás k presvedčeniu, že miera ochoty integrovať sa je z oboch strán vysoká.

Na úspešnú integráciu vplýva aj túžba a schopnosť imigranta vrátiť sa do krajiny pôvodu. Čím je možnosť väčšia, tým je vôľa na integráciu nižšia. Zo začiatku mali imigranti za cieľ našetriť peniaze na cestu domov, neskôr sa ukázalo, že omnoho viac investovali do nákupu domov, a konzumného spôsobu života v Británii.¹⁵⁶ I frekvencia návštev domoviny rokmi výrazne poklesla, hoci ekonomická úroveň to väčšine imigrantov dovoľovala. Dnes už nejde o prvok, ktorý by zásadnejšie integráciu ovplyvňoval, pretože väčšina imigrantov prvej a druhej generácie nevidí v návrate žiaden zmysel a ak sa aj vracajú do krajiny pôvodu, je to vždy iba z dôvodu krátkodobej návštevy.

Závažným faktorom úspešnosti integračného procesu je postoj väčšiny k etnickým menšinám. Ten sa za posledné roky zmenil, no nejde o jednoznačný posun k lepšiemu. Pribúda oblasti života, kde príslušníci etnických menšín majú podporu väčšinovej spoločnosti a to najmä z dôvodu väčšieho a častejšieho osobného kontaktu a dobrej skúsenosti s prácou imigranta. Národný zdravotný úrad registruje množstvo doktorov, ktorí získali vzdelanie v krajinách Commonwealthu, prišli si zvýšiť kvalifikáciu do Británie a zostali ako vysoko uznávaní odborníci. Rovnaké sympatie majú Briti k „farebným“ športovcom a umelcom, ktorí úspešne reprezentujú krajinu v zahraničí.¹⁵⁷ Takéto správanie „bielych“ zvyšuje nie len záujem nových imigrantov doplávať k brehom ostrova, ale aj vôľu starých prisťahovalcov sociálne sa integrovať.

---

¹⁵⁴ BANTON, M.: *c. d.*, s. 162.

¹⁵⁵ Tamtiež.

¹⁵⁶ Tamtiež.

¹⁵⁷ *Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion (2005)*, Home Office, s. 17, <http://www.homeoffice.gov.uk>

Poslednou, o to zásadnejšou je ekonomická integrácia, závislá aj od charakteru pracovného trhu hostiteľskej krajiny. Je neodškriepiteľný fakt, že priepasť medzi etnickými minoritami a majoritou sa na pracovnom trhu zmenšil, no príslušníci etnických skupín (najmä ženy) stále dosahujú nižší podiel zamestnanosti. Nedošlo však k urbanistickej „getoizácii“, tak ako v USA, hoci Británii mala všetky predpoklady nasledovať americký „vzor“.¹⁵⁸ Čomu sa však podľa Schierupa a jeho kolegov Veľká Británia nevyhla, je neprecedentne rozsiahla sociálna polarizácia a nerovnosť v odmeňovaní¹⁵⁹.

Hoci by sa na prvý pohľad mohlo zdať, že determinantom vysokej nezamestnanosti a sociálnej inklúzie je predovšetkým príslušnosť k rase, časť pozorovateľov je presvedčená, že rozhodujúca je sociálna trieda, zloženie domácnosti a najmä miesto trvalého pobytu imigranta. Vo všeobecnosti je známe, že Indovia prišli do Británie s dostatočnými finančnými zdrojmi na založenie vlastných podnikov v Londýne alebo Leicesteri a dnes dosahujú najlepšie pracovné úspechy. Ich podiel na pracovnom trhu predstavuje viac než 50 percent.¹⁶⁰ Naopak pracovná sila z Karibiku, Írska, Afriky a južnej Ázie zaplnili najmä prázdne miesta v textilnom priemysle na severe, zlievarenských podnikoch v Midlands a dopravnom priemysle vo väčších miestach. Tam zastávali najmä menej platené pozície. Rast služieb postupne utlmil spomínané odvetvia priemyslu a množstvo imigrantov v oblasti zostalo bez práce. Medzi *čiernymi Karibčanmi* je dnes až jeden z desiatich nezamestnaný v porovnaní s populáciou, kde je to jeden z dvadsiatich. Necelá polovica Bangladéšanov a Pakistancov v produktívnom veku je naďalej zamestnaná v zle platených prácach¹⁶¹. Podiel pakistanských a bangladéšskych domácností s nízkym dôchodkom je 68 percent, nasleduje 49 percent domácností čiernych nekaribských obyvateľov (na porovnanie iba 21 percent bielej populácie sú

---

¹⁵⁸ SCHIERUP, C. U. – HANSEN, P. – CASTLES, S.: *c. d.*, s. 123.

¹⁵⁹ Tamtiež.

¹⁶⁰ Je pozoruhodné, že miera zamestnanosti a ekonomickej integrácie závisí aj od náboženskej príslušnosti, čomu sa dopodrobna venuje vo svojej štúdii Joanne Lindley: *Race or Religion? The impact of religion on the employment and earning of Britain's ethnic communities*. V súvislosti s indickou komunitou zistila, že zatiaľ čo nezamestnanosť Indov moslimského vierovyznania dosahuje až 29 percent, hinduistickí Indovia sa podieľajú na nezamestnanosti 14 percentami. Rovnako tak Afričania hinduistickej viery tvoria 9 percent nezamestnaných, no ich sikhski susedia až 28 percent.

¹⁶¹ *Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion (2005)*, s. 17.

nízkoprijímové domácnosti).¹⁶² Následne skoro dve tretiny detí týchto komunít vyrastajú v chudobe v porovnaní s jednou pätinou bielych rovesníkov.¹⁶³

Jednako nemôžeme nerovnosť pripísať iba problémom nízkej kvalifikácie imigrantov alebo zlej lokalite. Rasová diskriminácia zostáva bohužiaľ zásadným faktorom sociálneho vylúčenia a to aj napriek antidiskriminačným iniciatívam obsiahnutým v legislatíve rasových vzťahov od roku 1965.¹⁶⁴ Prieskumy pracovného trhu ukazujú, že Aziati a čierni absolventi si prácu hľadajú ťažšie a ľudia týchto etník neboli pozvaní ani do prvého kola pohovorov len z dôvodu ázijského alebo afrického mena na aplikačnom formulári.¹⁶⁵ Pritom je dokázané, že až 75 percent mladých ľudí čínskeho pôvodu dosiahli najmenej päťkrát lepšie výsledky v štátnej skúške (GCSE) než „bieli“ študenti a rovnako Indovia boli lepší než národný priemer.¹⁶⁶ Avšak je tiež pravda, že absolventi z africkej, karibskej, pakistanskej a bangladéšskej komunity mali výsledky o 10 percent horšie než národný priemer.¹⁶⁷

Súčasný obraz pracovného trhu je teda stratifikovaný etnicitou, pohlavím a vysokým podielom nezamestnanosti medzi mladými. Na jednej strane spektra stoja Indovia, Číňania a Íri, ktorí sa snažia a majú zamestnanie tak dobré alebo lepšie ako biela väčšina a na druhom konci sú čierni Afričania, Karibčania, Pakistanci a Bangladéšania.

Celá táto podkapitola bola venovaná komunitám a jej členom, tak ako sa vidia oni sami a najmä ako ich vidí väčšinová spoločnosť. Je dôležité si uvedomiť, aké sociálno-ekonomické, ale aj kultúrne postavenie majú jednotlivé skupiny, čo ich spája a v čom sú odlišné. Iba tak zodpovedne posúdime v akom štádiu integrácie sa nachádzajú. Ukázalo sa, že integrácia má viacero podôb a u jedinej komunity môže byť úspešná pri kultúre (kde sa integrácia v Británii doteraz neočakávala), no pri sociálno-ekonomickej integrácii (ktorá má viesť k väčšej sociálnej kohézii) zlyháva. Mojm záverom

---

¹⁶² SCHIERUP, C. - HANSEN, P. - CASTLES, S.: c. d., s. 127.

¹⁶³ *Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion*, s. 17.

¹⁶⁴ SCHIERUP, C. U. - HANSEN, P. - CASTLES, S.: c. d., s. 124.

¹⁶⁵ *The Future of Multi-Ethnic Britain: c. d.*, s. 197.

¹⁶⁶ *Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion*, s. 17.

¹⁶⁷ Tamtiež.

je, že žiadna z komunít nie je vnútorne kultúrne homogénna (možno snáď s výnimkou írskej komunity) a rovnako ako celá spoločnosť je každá z nich diferencovaná pozdĺž sociálnych línií. Použité členenie na tri komunity je len zjednodušeným modelom pre pochopenie zložitej situácie, ktorú multikulturalizmus do tejto krajiny vniesol. Ako Parekh tvrdí „nazývať Britániu komunitou komunít je metaforické“¹⁶⁸, pretože za komunitou musíme vidieť vždy iba človeka. Napriek tomu najdôležitejším faktorom v politike integrácie zostáva dôraz na komunitnú príslušnosť.

3.2 Vývoj politiky integrácie

Keď britská labouristická vláda v 70. rokoch predstavovala na pôde OSN svoju vnútornú politiku voči imigrantom, veľmi dôsledne sa vyhla konkrétnemu vymedzeniu akejkoľvek koncepcie integrácie. Namiesto toho označila za fundamentálny cieľ „dovoliť členom etnických menšín voľne a plne participovať na ekonomickom, sociálnom a verejnom živote národa so všetkými výhodami a záväzkami z toho plynúcich, zatiaľ čo budú stále schopní udržiavať svoju vlastnú kultúru, tradície, jazyk a hodnoty“.¹⁶⁹ Preto aj dnes legislatíva len veľmi málo operuje so slovíčkom integrácia nie preto, že by nemala žiadnu súvisiacu agendu, skôr je to reakcia na neúspešnú politiku 40. až 60. rokov, kedy „integrovat“ znamenalo „asimilovať“.

V prípade prvej povojnovej imigrácie z Nového Commonwealthu akademici a politici podporovali asimilačný prístup ako nástroj vyrovnania sa s čoraz väčším počtom etnických skupín a odlišných kultúr. Celá koncepcia vychádzala z rasových predsudkov, ktoré viedli k presvedčeniu, že niektoré rasy sú lepšie „asimilovateľné“ než iné.¹⁷⁰ Rasová diskriminácia sa čoskoro stala každodennou realitou a nepriateľstvo k „farebným“ obyvateľom politickou témou. V tom období nebolo ničím neobvyklým, ak pracovná ponuka obsahovala dodatok „čierni nežiadajte“ (no blacks need apply) alebo ak pri ponuke na prenájom stálo „nie farební“ (no coloured).¹⁷¹ Lyon videla situáciu tak, že „vo Veľkej Británii bol rasizmus a rasistické útoky súčasťou

¹⁶⁸ *The Future of Multi-Ethnic Britain: c. d.*, s. 15.

¹⁶⁹ Citované v BANTON, M.: *c. d.*, s. 155.

¹⁷⁰ WEIL, Patrick – CROWLEY, John: *Integration in Theory and Practice: A Comparison of France and Britain*. In: BALDWIN-EDWARDS, Martin – SCHAIN, A. Martin (eds.): *The Politics of Immigration in Western Europe*. Essex 1994, s. 110.

¹⁷¹ LEACH, R. - COXALL, B. - ROBIN, L.: *c. d.*, s. 411.

britského života.“¹⁷² Bolo jasné, že asimilácia vážny celospoločenský problém nevyrieši a integrácia týmto spôsobom britskú spoločnosť ešte viac rozdelí.

V roku 1965 parlament po prvýkrát prijal legálne opatrenia proti rasovej diskriminácii, čím de facto predstavil nový britský model integrácie, založený na politike dobrých rasových vzťahov. V tandeme so sprísnenými imigračnými kontrolami bola spečatená dvojitvará politika vo vzťahu k imigrácii, vysvetlená slovami labouristického politika Roya Hattersleya: „integrácia bez kontrol je nemožná, ale kontrola bez integrácia je neobhájiteľná (indefensible)“¹⁷³. Politika „limitácie, integrácie, stotožňovania“ sa stala politickou agendou Labouristickej strany po celé jej funkčné obdobie do roku 1969.¹⁷⁴

Po relatívne uspokojivom naplnení vládneho cieľa na poli imigračnom¹⁷⁵ sa odvážne pustila do politiky integračnej. Obdobie rokov 1965 až 1968 je mnohými komentátormi označované za „liberálnu hodinu“ (the liberal hour) a to aj vďaka nástupu ministra vnútra Roya Jenkinsa, ktorý deklaroval novú víziu multirasovej spoločnosti.¹⁷⁶ Jenkins jednoznačne vylúčil, aby sa krajina stala „varným kotlom (melting pot), ktorý upraví každého do jednotnej formy a ako cez kopírovací papier vytvorí nesprávne orientovanú verziu stereotypného Angličana“ a definoval integráciu „nie ako splošťujúci sa proces asimilácie, ale ako rovnú príležitosť skombinovanú s kultúrou odlišnosťou v atmosfére vzájomnej tolerancie“¹⁷⁷. Z jeho definície tiež vyplýva existencia dvoch kultúrnych či inštitucionálnych sfér (public/private). „Na jednej strane je verejná politická kultúra sústredená okolo myšlienky sociálne zabezpečeného štátu, kde panuje aspoň minimálny stupeň rovnosti. Na druhej strane sú to separátne kultúry odlišných etnických skupín, vrátane domácich komunít. Tieto separátne kultúry obsahujú členov

---

¹⁷² LYON, W.: c. d., s. 188.

¹⁷³ citované v HAMPSHIRE, J.: c. d., s. 31.

¹⁷⁴ HAMPSHIRE, J.: c. d., s. 31.

¹⁷⁵ Medzi rokmi 1962-1970 bola prijatá početná imigračná legislatíva vždy s novými reštrikciami pre vstup nových prisťahovalcov do krajiny. Z dielne Labouristickej strany to boli: 1962 Commonwealth Immigration Act, 1968 Commonwealth Immigration Act, 1969 Immigration Appeals Act.

¹⁷⁶ PILKINGTON, Andrew: *Racial disadvantage and ethnic diversity in Britain*. Basingstoke 2000, s. 229.

¹⁷⁷ Citované v SQUIRE, Vicki: *'Integration with diversity in modern Britain': New Labour on nationality, immigration and asylum*. Journal of Political Ideologies, 10, 2005, č. 1, s. 54.

konkrétnej komunity hovoriacich medzi sebou vlastným jazykom, praktizujúcich vlastné náboženstvo a domáce tradície. Je to však iba všeobecný počiatočný bod pre definíciu rovnostárskej multikultúrnej spoločnosti¹⁷⁸. Tieto vyhlásenia nazvime tiež začiatkom liberálneho multikulturalizmu v krajine.

3.2.1 Zrod politiky rasových vzťahov

Labouristických liberálov 60. rokov síce nemožno odoprieť veľkú snahu v boji s rasovou diskrimináciou¹⁷⁹ a skutočný začiatok *politiky rasových vzťahov*, na druhej strane stále pretrvala dvojstranná politika smerom k prisťahovalcom. Vicki Squire rovnako ako Andrew Pilkington zhodnotili situáciu ako stret monokultúrnej asimilácie v imigračnej politike s multikultúrnym integračným konceptom¹⁸⁰ a labouristická stratégia limitácie prehlušila záväzok k integrácii¹⁸¹. Napriek tomu od konca 60. rokov môžeme aspoň v oblasti integrácie hovoriť o definitívnom zavrnutí modelu asimilácie.

Koncepcia integrácie založená na *politike rasových vzťahov* sa už čoskoro stala bojiskom pre liberálov a xenofóbne ladenú elitu, ktorá mala v tomto období obrovský vplyv na verejnú mienku i tvorbu politiky. Radikálnu frakciu medzi konzervatívami viedol Enoch Powell, ktorý tvrdil, že rasové vzťahy sú zlé a môžu viesť iba k násiliu a občianskej vojne. Jediným riešením je preto integrácia cez kultúrnu asimiláciu, ktorá však nie je možná, ak koncentrácia ľudí je príliš veľká. Riešením je preto úplne zastaviť imigráciu, podporiť návrat do krajiny pôvodu a výrazne posilniť väčšinovú kultúru.¹⁸² Barša interpretoval Powellove slová a tvrdí, že „nevyhnutnou podmienkou pre prežitie britskej spoločnosti už nie je hierarchicky diferencovaná inkorporácia, ale rozpustenie odlišných identít

---

¹⁷⁸ REX, John – SINGH, Gurharpal: *Multiculturalism and Political Integration in Modern Nation-States- Thematic Introduction*. International Journal on Multicultural Societies, 5, 2003, č. 1, s. 7.

¹⁷⁹ V rokoch 1965 a 1968 boli prijaté prvé právne akty: *Race Relation Acts*. Ten prvý zakázal podnecovanie rasovej nenávisti a postavil mimo práva rasovú diskrimináciu na verejných miestach (hotely a reštaurácie). Pod vplyvom silnej kampane bol zákaz diskriminácie rozšírený v druhom akte na zamestnanie, bývanie a komerčné služby (Pilkington, A.: c. d., s. 229).

¹⁸⁰ SQUIRE, V.: c. d., s. 55.

¹⁸¹ PILKINGTON, A.: c. d., s. 230.

¹⁸² WEIL, P.– CROWLEY, J.: c. d., s. 117.

príšťahovalcov“.¹⁸³ Napriek tomu že bol Powell pre svoje názory nútený stranu opustiť, takéto vyjadrenia v skutočnosti iba kopírovali všeobecnú náladu medzi „bielym“ obyvateľstvom.

Dramatické okolnosti vzniku prvej antidiskriminačnej legislatívy (1965, 1968 *Race Relation Act*) sa odrazili v ich finálnej podobe a oba dokumenty boli podrobené ostrej kritike. Čoraz častejšie sa ozývali hlasy na ich zmenu. Vhodným obdobím bolo opätovné zvolenie Labouristickej strany vo voľbách v roku 1974 (predchádzajúce obdobie rokov 1970 až 74 patrilo Konzervatívnej strane). S čiastočnou podporou opozície schválila vláda najkľúčovejší dokument integračnej politiky, *The 1976 Race Relation Act* (ďalej RRA). Akt bol silne ovplyvnený antidiskriminačným právom v Spojených Štátoch a Christian Joppke našiel štyri hlavné odlišnosti oproti predchádzajúcim dvom zákonom. Ako prvý zákon uznal existenciu *rasových skupín*, čím sa odpútal od počiatočného konceptu občianskeho univerzalizmu.¹⁸⁴ Podľa článku 3 prvej časti Aktu je rasová skupina „akákoľvek skupina ľudí definovaná určitou farbou, rasou, národnosťou, etnickým alebo národným pôvodom“¹⁸⁵. Po druhé, popri priamej diskriminácii definoval diskrimináciu nepriamu ako „situáciu „ktorá nastane, keď zamestnávateľ hodnotí všetkých zamestnancov rovnako, bez rozdielu rasy, ale výsledok hodnotenia je, že zamestnanec konkrétnej rasovej skupiny je znevýhodnený“¹⁸⁶. Príkladom môže byť situácia, keď indická reštaurácia požaduje iba indických čašníkov, pretože predpokladá, že indickej kuchyni viac rozumejú, alebo ubytovňa pre ženy zamestnáva iba ženy. Ďalej bola článkom 43 zriadená Komisia pre rasovú rovnosť (Commission for Racial Equality, ďalej CRE), ktorá má „eliminovať prejavy diskriminačného správania a rozvíjať rovnosť príležitostí a dobrých vzťahov medzi ľuďmi z rôznych rasových skupín a dohliadať na dodržiavanie RRA, prípadne navrhnúť a predložiť návrh na jeho doplnenie“¹⁸⁷. Komisia má široké spektrum právomocí, zastupuje jednotlivca vo veci porušovania jeho práv,

---

¹⁸³ BARŠA, P.: c. d., s. 224.

¹⁸⁴ JOPPKE, Christian: *Immigration and the Nation-State. The United States, Germany and Great Britain*. Oxford 1999, s. 248.

¹⁸⁵ *The 1976 Race Relations Act: Part I Discrimination to which Act Applies*, <http://www.statutelaw.gov.uk/Home.aspx> (28.9.2007).

¹⁸⁶ *The 1976 Race Relations Act: Section 1 (1)b*.

¹⁸⁷ *The 1976 Race Relations Act: Part VII The Commission for Racial Equality*.

ale disponuje i právom vlastnej iniciatívy, ak má pocit, že sa nekoná v súlade s Aktom. CRE dopĺňa antidiskriminačnú legislatívu, v roku 1984 vydala kódex eliminujúci rasovú diskrimináciu v zamestnaní a podporujúci rovnosť príležitostí. *The Housing Act* z roku 1988 dal Komisii právomoc vypracovať kódex správania sa v oblasti prenajímania v privátnej i súkromnej sfére a to so zámerom zamedziť rasovej diskriminácii.¹⁸⁸ Neštatutárny kódex zamedzujúci rasovú diskrimináciu vo vzdelávaní vošiel do platnosti v decembri 1989 a je podporovaný Štátnym sekretariátom pre vzdelávanie a vedu. S podporou Komisie pôsobí na lokálnej úrovni sieť viac než 80 koncilov pre rasovú rovnosť. Sú do nej zapojené kostoly, obchodné únie a organizácie etnických menšín. A nakoniec poslednou zmenou je, že jednotlivci, ktorí sa cítia byť diskriminovaní, môžu podať sťažnosť priamo na súd alebo priemyselný tribunál bez toho, aby museli jednať cez sprostredkovateľa, starý Race Relations Board alebo nový CRE. Kritici, i samotný Joppke, k tomuto bodu namietajú, že legislatíva naďalej uprednostňuje ochranu verejného poriadku pred ochranou jednotlivca. Poškodený jednotlivec síce môže predložiť na súd obvinenie z diskriminácie, získava však len symbolickú kompenzáciu v prípade uznania priamej diskriminácie alebo žiadnu kompenzáciu v prípade nepriamej diskriminácie. Neformálne urovnanie je uprednostnené pred formálnym sporom, čo reflektuje nízku zaujatosť britského súdnictva v danej veci.¹⁸⁹ Napriek mnohým iným výhradám (malá pozornosť nepriamej diskriminácii, nedostatočne investigatívna práca CRE, malá angažovanosť vlády, atď.) je 1976 RRA „naďalej najsúčasnším v Európe“¹⁹⁰. Akt má široký záber pôsobenia a skutočným prínosom je veľmi konkrétne vymedzenie kde a kým je diskriminácii zakázaná a právne postihnutelná.

3.2.2 Obdobie stagnácie vo vývoji integračnej politiky

Vráťme sa teraz k integračnej politike z hľadiska politického vývoja v Británii. Po nástupe Konzervatívnej strany do vlády v roku 1979, zostal Race Relations Act na dlho poslednou legislatívnou úpravou, ktorú Británia prijala. Ani jedna z administratív Margret Thatcherovej a Johna Majora sa k otázke

---

¹⁸⁸ HMSO:c. d., s. 30.

¹⁸⁹ JOPPKE, Ch.: c. d., s. 226.

¹⁹⁰ PILKINGTON, A.: c. d., s. 232.

rasových vzťahov nedokázala postaviť konštruktívne. Napriek snahám CRE o revíziu a doplnenie textu RRA všetky jej pokusy vyšli naprázdno. Buď sa vláda neobťažovala na návrhy reagovať (napríklad v roku 1985), alebo ich priamo odmietla (ako v roku 1991). Hoci vlády nerobili nič na poli integračnom, v otázke imigračnej politiky vyvíjali enormné úsilie. Prijali ďalšie opatrenia, ktoré viedli k prísnejším imigračným kontrolám. *Imigračný Akt z roku 1971* schválili s cieľom „kontrolovať primárnu imigráciu a zamedziť sekundárnej imigrácii“¹⁹¹ a vrcholom reštriktívnej politiky bolo prijatie Národného Aktu v roku 1981.

Vyústením dlhodobého nezájmu o problémy usadených komunít boli rasové nepokoje, ktoré začiatkom 80. rokov zachvátili viaceré britské mestá.¹⁹² Práve v tomto období sa v Británii uskutočnila séria prieskumov verejnej mienky, ktoré jasne ukázali zvyšujúce sa napätie v spoločnosti. Vo výskume z roku 1982 si až 40 percent Ázijcov a západných Indov myslelo, že ich život sa v priebehu piatich rokov zhoršil a cítia sa rasovo diskriminovaní.¹⁹³ Podobný názor na zvyšujúcu sa diskrimináciu malo až 40 percent bieleho obyvateľstva, pričom 73 percent belochov uznalo za možné, že ich zamestnávateľ by pri výbere uchádzačov diskriminoval na základe farby pleti.¹⁹⁴ V roku 1984 urobil Britský sociálny inštitút ďalší prieskum, v ktorom zistil, že 90 percent respondentov si myslí, že britská spoločnosť má voči čiernym a ázijským spoluobčanom rasové predsudky.¹⁹⁵

Skôr než vládne orgány reagovali na situáciu lokálne authority. Začali predstavovať sériu opatrení na podporu rovnosti. Medzi inými išlo o iniciatívy za rovný prístup k nájomnému bývaniu, zvyšovanie zastúpenia etnických skupín v miestnych administratívach, či zohľadnenie kultúrnych odlišností v poskytovaní služieb.¹⁹⁶ Keď sa nepokoje v mestách v rokoch 1985-6 a 1991 zopakovali, Thatcherovej vláda tentokrát pristúpila k vlastným

---

¹⁹¹ SOLOMOS, John: *Race and Racism in Britain*. Basingstoke 2003, s. 66.

¹⁹² Treba však dodať, že išlo o strety polície tak s mladými černochochmi ako aj belochmi a preto ich nemôžeme jednoznačne označiť za rasistické nepokoje (PILKINGTON, A.: c. d., s. 258).

¹⁹³ ANWAR, Muhammad: *The Impact of Legislation on British Race Relations*, In: Anwar, Muhammad. – Roach, P. – Sondhi, R. (eds.): *From Legislation to Integration? Race Relation in Britain*. Hampshire 2000, s. 66.

¹⁹⁴ Tamtiež.

¹⁹⁵ Tamtiež.

¹⁹⁶ PILKINGTON, A.: c. d., s. 234.

opatreniam na boj proti nezamestnanosti mladých, smerom k zlepšovaniu prístupu k vzdelaniu a zmene policajných praktík. Ako však podotýkajú Schierup, Hansen a Castles, paradoxne nedošlo k podpore miestnych iniciatív, ale naopak je badateľný odklon od „intervencionistickej antirasovej politiky k trhovo orientovanému prístupu“¹⁹⁷. V praxi to znamenalo tvrdé obmedzenie právomocí lokálnych vlád. Všetko bolo ponechané akoby na trhové mechanizmy, kde „štátna podpora“ odlišností nemá svoje miesto.

Pre zachovanie objektivity sa treba pozrieť aj na pozitíva obdobia pravicových vlád. V podstate neboli urobené žiadne reštriktívne opatrenia, ktoré by zabránili deťom narodeným v Británii užívať britského občianstva (radikálny British National Act z roku 1981 urobil v tejto veci len kozmetické úpravy). Prvá generácia migrantov z krajín Commonwealthu je aj naďalej politicky aktívna. Predovšetkým černošskí politici, akademici a intelektuáli majú svoje miesto v sociálnej štruktúre a disponujú obrovským vplyvom na rozhodnutia Labour party. Od 80. rokov zakladajú svoje vlastné organizácie (Moslimská Rada, Funkčný čierny hlas a i.), ale úspešne pôsobia aj v rámci politických strán¹⁹⁸.

3.2.3 Nástup Labour strany k moci a oživenie politiky rasových vzťahov

Nástup labouristov k moci sa niesol v znamení veľkých očakávaní. Rétorika ľavice ešte počas pôsobenia v opozícii dávala v oblasti integračnej politiky nádej na veľké zmeny. Labouristi vždy veľmi tesne spolupracovali s množstvom komunit a ostro vystupovali najmä voči diskriminačnému *Azylovému a Imigračnému Aktu* z rokov 1993 a 1996. Nástup Jacka Strawa na pozíciu ministra vnútra v prvej Blairovej vláde, známeho ako niekto, kto „je dobrý na rasové vzťahy“¹⁹⁹, predznamenal zmenu kurzu v prijímaní pozitívnej agendy v boji proti rasizmu a diskriminácii. V prvom volebnom období boli schválené dva významné legislatívne zákony, *Human Rights Act* a *Race Relations (Amendment) Act*.

---

¹⁹⁷ SCHIERUP, C.U. – HANSEN, P. – CASTLES, S.: c. d., s. 120.

¹⁹⁸ V parlamentných voľbách v roku 2005 kandidovalo za Labouristickú stranu 113 kandidátov z radov etnických minorít a 15 z nich sa dokonca stali poslancami v dolnej komore parlamentu.

¹⁹⁹ SOLOMOS, c. d., s. 90.

Prijatím legislatívy na ochranu ľudských práv, *Human Rights Act* v roku 1998, sa zavŕšil proces inkorporácie Európskej Konvencie pre ľudské práva do britského práva, čím sa udelil ľudským právam status vyšších práv. Všetky nasledujúce vládne rozhodnutia už museli byť uskutočnené s prihliadnutím na individuálne práva, avšak zostal tam priestor na odlišnú interpretáciu exekutívy a súdnej moci v otázke azylových rozhodnutí.²⁰⁰ *Race Relations (Amendment) Act* z roku 2000 reflektoval predovšetkým analýzu rozpracovanú v Macphersonovom vyšetovaní vraždy mladého černochoha Stephena Lawrence, publikovanú vo februári 1999. Správa konštatovala existenciu inštitucionálneho rasizmu v mnohých oblastiach Británie, ako dôsledku nerovného zachádzania s ľuďmi na základe ich farby, kultúry alebo etnického pôvodu v oblasti profesionálnych služieb.²⁰¹ V doplnenom zákone sa po prvýkrát o diskriminácii nie len hovorilo, ale všetky verejné authority boli zaviazané k aktívnej podpore rasovej rovnosti pod dozorom CRE.²⁰² Toto legislatívne opatrenie spolu s mnohými podpornými programami sú zamerané na pomoc ľuďom vrátiť sa na pracovný trh, ozdraviť komunity a zvyšovať vzdelanosť a zručnosti. Kritici aktu vyčítajú, že má malý dosah na privátny sektor, kde je diskriminácii najčastejšia a preto bude do budúcnosti dôležité nájsť také nástroje, ktoré by posilnili právomoci CRE aj pri ich kontrole.

Napriek úsiliu prvej Blairovej vlády urobiť cez vylepšenú legislatívu pokrok v zlepšovaní rasových vzťahov, mnohé prieskumy z tohto obdobia dokazujú, že programy nie sú u etnických minorít tak úspešné, ako je tomu u bielych imigrantov (tzn. Íri, kontinentálni imigranti).²⁰³ Tvrdenie potvrdzuje *Spáva o budúcnosti multietnickej Británie* i analýzy Joanne Lindley, Andrewa Heatha a Davida McMahona. Správa poukazuje na fakt, že najvyššie pracovné pozície zastáva až o polovicu menej Afro-Karibčanov a Bangladéšanov než bielych, ale i celková zamestnanosť černochovo a Ázijčanov dosahuje v priemere 57 percent k 75,1 percentám bielych.²⁰⁴

---

²⁰⁰ PEELE, G.: c. d., s. 206.

²⁰¹ *A Summary of The Stephen Lawrence Inquiry (Cm 4262-I)*. Report of an Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny Presented to Parliament by the Home Secretary, February 1999, <http://www.law.cf.ac.uk/tlr/Lawrence.pdf> (1.10.2007).

²⁰² PILKINGTON, A: c. d., s. 239.

²⁰³ Tamtiež, s. 241.

²⁰⁴ *The Future of Multi-Ethnic Britain: c. d.*, s. 194.

Ešte v zložitejšej situácii sa ocitajú príslušníci etnických minorít, ktorí sa hlásia k nekresťanskému vierovyznaniu (najvýraznejšie diskriminuje moslimská viera). Je dokázané, že trpia takzvanou „zamestnaneckou penalizáciou“²⁰⁵. V súvislosti s indickou komunitou, Lindley zistila, že zatiaľ čo nezamestnanosť Indov moslimského vierovyznania dosahuje až 29 percent, hinduistickí Indovia sa podieľajú na nezamestnanosti 14 percentami. Rovnako tak Afričania hinduistickej viery tvoria 9 percent nezamestnaných, no ich sikhski susedia až 28 percent. Vo výške plátov Indovia moslimského vierovyznania zarobia týždenne v priemere 179 libier, Hinduisti za to isté obdobie až 270 libier.²⁰⁶ Dokazuje to hlboko zakorenenú diskrimináciu na základe vierovyznania, ktorá sa zároveň prejavuje zákazom určitých modlitebných praktík alebo nepovolením nosenia tradičného oblečenia na pracovisku. Omnoho pozitívnejšie vyznievajú štatistiky v oblasti školstva, keď na úrovni vysokých škôl sú ázijskí tak ako aj africko-karibskí (s výnimkou mužov) študenti pri získavaní A stupňa vzdelania úspešnejší než je celonárodný priemer. Až 70 percent týchto študentov získava titul v obore polytechnickom, v porovnaní s 35 percentami bielych študentov.²⁰⁷ Problém nepriamej diskriminácie ukazuje najmä v odboroch ako medicína, kde je prijatie závislé na osobnom hodnotení tútorov, ktorí sú zriedka iného než bieleho pôvodu. Toto tvrdenie je však ťažko dokázateľné.

Na záver kapitoly sa hodí jej krátke zhrnutie. Hoci sa britská vláda v OSN vyhlá pomenovaniu konkrétnej integračnej stratégie, podľa autorov monografie *Migrácia, občianstvo a európsky sociálny štát. Európska dilema* sú rozpoznateľné dve špecifické črty, ktoré definujú britský model od 60. rokov 20. storočia dodnes. Po prvé, témy ako konflikt, diskriminácia či vylúčenie sú vystavané na byrokraticky vymedzených pojmoch rasa a etnická skupina.²⁰⁸ Príslušnosť k určitej komunite je rozhodujúca aj pri

---

²⁰⁵ Etnická penalizácia je definovaná ako „všetky zdroje nevýhod, ktoré môžu viesť k horšiemu postaveniu etnickej skupiny na trhu práce než postaveniu rovnako kvalifikovanému bielemu pracovníkovi“. Najčastejšie sa prejavuje v nerovnom odmeňovaní.

²⁰⁶ LINDLEY, Joanne: *Race or religion? The impact of religion on the employment and earning of Britain's ethnic communities*. Journal of Ethnic and Migration Studies, 28, 2002, č. 3, s. 427-442.

²⁰⁷ HEATH, Andrew – MCMAHON, David: Education and Occupational Attainments: the impact of ethnic origins. In: KARN, Valerie (ed.): *Education, Employment and Housing among Ethnic Minorities in Britain*. London 1997, s. 146.

²⁰⁸ SCHIERUP, C.U. – HANSEN, P. – CASTLES, S.: c. d., s. 119.

monitoringu oblastí ako zamestnanie, vzdelávanie a sociálny status. Po druhé, britský model je charakteristický inštitucionalizáciou opatrení na boj proti rasizmu a diskriminácii. Zákon z roku 1965 vytvoril *Radu rasových vzťahov* (Race Relation Board), Akt z roku 1968 rozšíril jej právomoci, aby následne legislatíva z roku 1976 vytvorila ešte silnejšiu *Komisiu pre rasovú rovnosť*. Inštitucionalizácia pokračovala prijatím *Human Right Act* v roku 1998, čím sa nastolil súhrn základných práv. Ten chýbal v dôsledku neexistencie britskej písanej ústavy a princípu nadradenosti Parlamentu.²⁰⁹ Počas prvej Blairovej vlády bol celý proces zavŕšený posledným zákonom upravujúcim rasové vzťahy, *Race Relation (Amendment) Act* z roku 2000. V druhom volebnom období sa rasovej rovnosti venuje už len politická stratégia z roku 2005, *Zlepšenie príležitostí, posilnenie spoločnosti: vládna stratégia na zvýšenie rasovej rovnosti a komunitnej kohézie*.²¹⁰ Týmto dokumentom je nateraz uzavretá diskusia o smerovaní politiky rasových vzťahov. Vzhľadom na krátke časové obdobie od jeho schválenia, je ešte predčasné podrobovať ho skúmaniu či kritike. Je však minimálne dôkazom, že koncept rasových vzťahov, ktorý je vo Veľkej Británii fundamentálnym základom už piate desaťročie, zostáva zachovaný.

3.3 Podoby britského multikulturalizmu

V Británii dvadsiateho prvého storočia je etnická, kultúrna a náboženská odlišnosť vítaným sociálnym faktorom. Je preto nepopierateľnou pravdou, že Británia je multikultúrna spoločnosť.²¹¹ Multikulturalizmus sa stal myšlienkovým zdrojom integračnej politiky Veľkej Británie a prináša so sebou politiky so špecifickou agendou a programami zameranými na uznanie odlišností na základe princípu rovnosti.²¹² Tieto nástroje sú praktickou (aplikovanou) dimenziou multikulturalizmu a ide zväčša o súbor rôznych praxí orientovaných na oblasť vzdelávania a verejnej politiky.²¹³

---

²⁰⁹ Tamtiež.

²¹⁰ V originály: *Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion*.

²¹¹ *Integration, multiculturalism and the CRE*. Commission for Racial Equality (CRE), <http://www.cre.gov.uk/diversity/index.html> (19.9.2007).

²¹² PEELE, G.: c. d., s. 200.

²¹³ HIRT, T: c. d., s. 53.

Britský multikulturalizmu ako politika je determinovaný týmito charakteristickými črtami. Vychádza z konceptu komunity a skupinovej identity, ktorá je uznaná nie len v súkromnej ale aj verejnej sfére. Väčší dôraz je kladený na podporu komunitnej infraštruktúry rôznych organizácií a politických aktivít založených na odlišných identitách. Výrazným prvkom je tiež vzťah k britskej identite (*britishness*) ako určitá skúška ochoty a schopnosti iných etník integrovať sa. Všetky tieto charakteristiky budú podrobnejšie rozobraté v nasledujúcom texte. Najprv sa však pozrieme na historické korene multikulturalizmu, tak ako sa zrodili spolu s integračnou politikou v 60. rokoch minulého storočia.

3.3.1 Historické korene liberálneho multikulturalizmu

Ak dnes v prípade Británie hovoríme o politike multikulturalizmu, vyplýva to z dedičstva britskej koloniálnej éry i zo samotného vnútorného konštituovania Veľkej Británie. Pluralizmus v imperiálnom období síce toleroval kultúrnu odlišnosť tak v súkromnom ako aj verejnom živote, no zároveň boli ostatné kultúry podradené a požadovala sa od nich určitú lojalnosť k väčšinovej britskej kultúre. Pavel Barša nazýva tento prístup *hierarchickým kultúrnym pluralizmom* alebo tiež *permanentnou diferencovanou inkorporáciou*, kedy sa práve ekonomická a politická nerovnosť ospravedlňovala ideou rasovej a kultúrnej odlišnosti.²¹⁴ V politickej rovine sledoval tento model cestu decentralizovanej až autonómnej správy regiónov, či priamo kolónií. I na tejto úrovni bol zachovaný rešpekt k skupinovej a regionálnej odlišnosti, pričom však anglická kultúra mala vždy nadradenú pozíciu.²¹⁵ Rovnako tak mala Británie blízko k pluralizmu aj v prípade vlastnej štátotvorby. Z troch pôvodne nezávislých častí, známych ako Anglicko, Škótsko a Wales, bola v roku 1707 konštituovaná Veľká Británie, kráľovstvo s minimálne tromi identitami, históriou a kultúrou. Popri takzvanej „britskosti“ (*britishness*) existujú dodnes ďalšie identity, „anglickosť“ (*englishness*) či „škótskosť“ (*scottishness*), ale aj identity rodia sa z lojality k regiónu.²¹⁶ Môžeme preto s určitosťou povedať, že povojnoví imigranti pluralizmus identít nevytvorili, len ho

---

²¹⁴ BARŠA, P.: c. d., s. 220-1.

²¹⁵ Tamtiež.

²¹⁶ *The Future of Multi-Ethnic Britain: c. d.*, s. 19.

prirodzene rozšírili o iné spôsoby byť britský. Ako dodáva Edward Tirykian čiastočná autonomizácia Škótky (a Walesu) v posledných rokoch ilustruje, že proces konštituovania multikultúrnej spoločnosti ešte nie je ukončený.²¹⁷

V 40. rokoch, tesne po nástupe Labour Party a príchode prvej vlny imigrantov z nového Commonwealthu bol kultúrny pluralizmus úplne zavrhnutý a otvorila sa cesta pre koncepciu asimilácie. Jej podobu i dôvody zavrhnutia boli objasnené v predchádzajúcom texte, preto sa ďalej presunieme do obdobia „liberálnej hodiny“ a ku konceptu multikulturalizmu, ako ho predstavil Roy Jenkins a jeho liberálni kolegovia. Tí sa čiastočne vrátili k myšlienke pluralizmu ako štátnej politike smerom k imigrantom a etnickým komunitám. Ich predstava o multikulturalizme však bola viac liberálna ako pluralistická, kde každá kultúrna odlišnosť bola inkompatibilná s národnou identitou. Parekh upozorňuje, že práve „liberálnosť“ koncepcie spočívala v odlišovaní medzi sférou súkromnou a verejnou a princíp kultúrnej odlišnosti uplatňovali len v rovine privátnej.²¹⁸ To znamenalo, že menšiny sa síce cítili slobodné pri presadzovaní svojich kultúrnych zvyklostí v domácom prostredí, ale navonok bol záujem asimilovať ich do monokultúrneho verejného režimu. Napriek nedostatkom bola táto premena z hierarchického pluralizmu na pluralizmus rovnostársky, s dôrazom na individuálnu rovnosť, veľkým prelomom v rámci kontinentálneho priestoru, a na britskej pôde dochádza k zrodu špecifického európskeho variantu multikulturalizmu.²¹⁹

Nastupujúca konzervatívna strana (v rokoch 1970-1974) sa k multikulturalizmu ako k politike integrácie stavala viac než konzervatívne. Kultúrny pluralizmus považovala za niečo, čo škodí identite Veľkej Británie, zbytočne ju rozširuje a modifikuje. V tomto duchu sa dokonca niesla i ďalšia predvolebná kampaň Margaret Thatcher v roku 1979, keď otvorene vyjadrila „spoluúčasť s tými, ktorí sa obávajú, že britský charakter môže byť zmetený imigrantmi s odlišnými kultúrnym pozadím“²²⁰. Aj po svojom zvolení pokračovali Konzervatívci v rétorike proti multikulturalizmu. Podpísali sa pod

---

²¹⁷ TIRYKIAN, A. E.: *c. d.*, s. 23.

²¹⁸ PAREKH, B.: *National Identity in a Multicultural Society*, s. 210.

²¹⁹ BARŠA, P.: *c. d.*, s. 221.

²²⁰ DREWRY, Gavin – GRIMWOOD, Garton – WOOD, Edward: *Immigration and Asylum: Law and Policy in Action*. In: GIDDINGS, Philips – DREWRY, Gavin (eds.): *Britain in the European Union. Law, Policy and Parliament*. N.Y. 2004, s. 202.

dokument *Nové právo* (the New Right), podľa ktorého si Británia musí znovu zaistiť svoju tradičnú identitu „rozriedňovanú nárastom multikulturalizmu“²²¹. Má sa tak stať cez výrazné obmedzenie imigráciu, integrácia bude prebiehať asimiláciou (nakoniec sa tento prístup prejavil „len“ vo vzdelávaní) a Británia ostane bokom aj od integračných snáh Európskych spoločností.²²² Školstvo sa stalo výkladnou skriňou konzervatívnej politiky identít. *Zákon vzdelávacej reformy* (The Education Reform Act) z roku 1988 neobsahoval ani zmienku o etnicite alebo rase a aj ďalšie z neho vyplývajúce stratégie a legislatíva odkazovali na multikulturalizmus v minimálnej miere. Koncom 80. rokov bolo prijaté centrálné *Národné Curriculum* (National Curriculum), ktoré sa nieslo v duchu hesla: „*deti sa majú učiť byť britskými*“.²²³ Strach zo straty národnej identity prílišným podporovaním multikulturalizmu sa preniesol aj do oblasti politiky rasových vzťahov. Konzervatívci ju nepodporovali ani zďaleka s takým nadšením ako predchádzajúce labouristické vlády. Naopak ich populistická rétorika o ohrozovaní verejného záujmu prisťahovaleckými skupinami, sa odrazila na živote komunít vo vnútri i navonok. V polovici 90. rokov sa uskutočnil takzvaný *Štvrtý prieskum* (The Fourth Survey)²²⁴, ktorý sa v jednej časti priamo zamerl na postoj nebielych menšín k britskej národnej identite, *britishness*. Väčšina respondentov nemala žiaden problém s myšlienkou viacnásobnej identity, ale ukázalo sa určité odmietanie *britishness*. Predovšetkým mladá generácia za ideou byť Britom nevideli nič viac, než legálny status. Hoci jej príslušníci sami o sebe tvrdili, že sa kultúrne a sociálne podobajú Britom, zároveň vyjadrovali sklamanie, že väčšinové obyvateľstvo im odmieta priznať status „pravého Brita“ z dôvodu rasy alebo odlišného kultúrneho prostredia.²²⁵ Podľa zistení, najmenej sa s britskou kultúrou stotožňovala druhá generácia a to

---

²²¹ PILKINGTON, A: c. d., s. 234.

²²² Tamtiež.

²²³ BLEICH, Erik: Re-imagined communities? Education politics and national belonging in Britain and France. In: GEDDES, Andrew. – FAVELL, Adrian (eds.): *The Politics of Belonging: Migrants and Minorities in Contemporary Europe*. Hants 1999, s. 68.

²²⁴ Tradícia pravidelných prieskumov sociálnych postojov (The Social Attitudes Survey) sa v Británii začala písať od roku 1982.

²²⁵ MODOOD, T.: *Multicultural Politics. Racism, Ethnicity, and Muslims in Britain*. Minneapolis 2005, s. 196.

v oblastiach s najvyšším počtom prisťahovalcov na meter štvorcový konkrétne na juhovýchode a vo West Midlands.²²⁶

Ak súhrnne zhodnotíme politiku multikulturalizmu na začiatku 90. rokov, zo strany Konzervatívne strany je vidieť neochota ďalej pokračovať v podpore multikulturalizmu ako politiky integrácie imigrantov. V období vlády Thatcherovej a Majora sa multikulturalizmus definitívne „rozviedol“ s imigračnou politikou, k úplnému zavrnutiu kultúrneho pluralizmu pri integrácii sa však odvaha nakoniec nenašla.²²⁷ Multikulturalizmu de facto prežil do ďalšieho volebného obdobia.

3.3.2 Zrod britského pluralitného multikulturalizmu

Jednou z hlavných otázok v politike multikulturalizmu je hranica odlíšenia privátnej a verejnej sféry a akú mieru má mať snaha rozširovať hodnoty verejnej politickej kultúry do privátnej komunitnej sféry a naopak. John Rex a Gurharpal Singh sú presvedčení, že tí, ktorí hlásajú difúziu hodnôt verejnej sféry do súkromia, konajú tak v mene ľudských práv.²²⁸ Najčastejšie ide o feministické organizácie, ktoré tvrdia, že rodinné tradície väčšiny britských imigrantských komunit smerom k ženám (nútené sobáše, útlak zo strany mužov v rodine) sú v rozpore s liberálnymi hodnotami a musia byť vytlačené hodnotami väčšinovej kultúry. Naopak sa na problém pozerajú samotné komunity, ktoré pokladajú za nezmyselné oddeľovať ich súkromný život od života verejného. Pre Moslimov, nie len v Británii, je islam celý spôsob ich života, preto vidia hodnoty právneho štátu ako integrálnu súčasť ich vlastného presvedčenia.²²⁹ Až dve tretiny šestnásť až tridsaťštyri ročných Pakistancov a Bangladéšanov pokladá svoje náboženstvo za veľmi dôležité pre štýl, akým vedú svoj súkromný i verejný život²³⁰ a oddeľovať tieto dve zložky je pre nich nepredstaviteľné a neakceptovateľné.

Tieto argumenty sa stretli s pochopením najmä v tábore labouristov, ktorí mali ku etnickým komunitám vždy podstatne bližšie ako ich pravicoví oponenti. Doteraz v každých voľbách od roku 1974 do roku 2001 zhruba

---

²²⁶ MODOOD, T. – BERTHOUD, R.: *c. d.*, s. 329.

²²⁷ SQUIRE, V.: *c. d.*, s. 55.

²²⁸ REX, J. – SINGH, G.: *c. d.*, s. 8.

²²⁹ Tamtiež.

²³⁰ MODOOD, T.: *Multicultural Politics. Racism, Ethnicity, and Muslims in Britain*, s. 195.

štyria z piatich černochoch a Aziatov odovzdali hlas v prospech ľavice.²³¹ Už prvá Blairova vláda narábala s týmito hlasmi veľmi obozretne a od roku 1997 vypracovala novú stratégiu pre otázky imigrácie, azylu a integrácie. V oblasti integrácie sa niesla v duchu multikultúrnej oslavy odlišností, nezriekla sa koncepcie Británie ako komunity komunit a ponúkla novú definíciu britskej identity, technologicky kreatívnu, mladého ducha, tolerantnú, s multikultúrnymi a európskymi koreňmi, jednoducho „cool“.²³² Predchádzajúci model, v ktorom bola integrácia do spoločnosti dosiahnutá zanechaním náboženstva a etnicity v čisto súkromnom svete, bol nahradený prijatím liberálnej politiky občianstva a modelom integrácie založenej na komunitnej príslušnosti, kde sú uznávané nie len individuálne ale aj kolektívne práva a rovnako tak náboženská a etnická odlišnosť v súkromnej aj verejnej sfére života.

Súčasný *britský pluralitný multikulturalizmus* v sebe prepojil všetky doterajšie formy a politické vplyvy a Tariq Modood vyzoroval nasledovné črty. Po prvé je charakteristický silným etnocentrizmus.²³³ Prejavuje sa veľkou špecifikáciou, kedy sa od imigrantov neočakáva, aby sa stali „ukázkovým Angličanmi, Škótmami alebo Walesanom“, avšak je ich povinnosťou aby rešpektovali britské právo a doslova sa stali lojálnymi k britskému občianstvu. Odlišnosť je teda prípustná, ale nesmie doslova deštruovať „britský spôsob života“. Ďalším dôležitým znakom je prístup ku komunitám. Od samého začiatku imigračných vln bolo prisťahovalcom umožnené vytvárať si vlastné komunity, čo napríklad vo Francúzku až do roku 1981 bolo zákonom zakázané. Výsledkom v Británii je, že etnická skupina predstavuje dôležitý subjekt pre verejné inštitúcie, pomáha im na základe určitých charakteristík odlišovať komunitu od okolia a reagovať tak na konkrétne potreby vyplývajúce z príslušnosti ku niektorej zo skupín. Posledným zdrojom politiky pluralitného multikulturalizmu je tradícia britského občianového práva²³⁴, ktoré je tolerantné ku kultúrnemu pluralizmu. Mimo práva stavia iba morálne neprijateľné praktiky ako polygamia, nútené manželstvá, ženská obriezka a niektoré moslimské

²³¹ PEELE, G.: *c. d.*, s. 204.

²³² PAREKH, B.: *National Identity in a Multiculture Society, c. d.*, s. 211.

²³³ MODOOD, T.: *Introduction: The Politics of Multiculturalism in the New Europe*, s. 79.

²³⁴ Občianové právo je založené na spoločnom zmysle pre dobré mravy a toleranciu.

rozvody.²³⁵ Naopak polygamné manželstvá alebo manželstvá nepnoletých sú anglickým právom povolené, ak je trvalým bydliskom osôb krajina, kde sú takéto praktiky právne legitímne. Joppke si ďalej všíma zaujímavé príklady pri udeľovaní výnimiek pre príslušníkov etnických menšín. Napríklad Sikhovia sú vyňatí z povinnosti nosiť ochrannú prilbu na stavbách (podľa Stavebnej regulácie z roku 1989) alebo Moslimovia a Židia sú oslobodení od povinnosti omráčiť zviera pred jeho zabitím, tak ako to ukladá Zákon o zabíjaní hydiny z roku 1967.²³⁶ Rovnaké výnimky platia aj v oblasti školstva²³⁷ či pracovného trhu a podobných príkladom by sme našli omnoho viac.

Jednou z mála oblastí, kde sa pluralitný multikulturalizmus neuplatňuje dostatočne je sféra náboženstva. V prípade Británie štát a náboženstvo nie sú oddelené a ústava dáva Anglikánskej cirkvi výsostné postavenie s priamym vzťahom na monarchiu a parlament.²³⁸ Tým sa prirodzene všetky ostatné cirkvi stávajú druhoradými, nerovnými. Modood navrhuje, že „ak berieme multikultúrnu rovnosť seriózne, postavenie Anglikánskej cirkvi by malo byť prehodnotené“²³⁹. Religiózna pluralita platí len v prípade „národných“ minorít (Škóti, Íri, Walesania), naopak v prípade imigrantov dochádza k najrôznejším obmedzeniam cez prevádzanie na etnickú divergenciu.²⁴⁰ Toto správanie je vidieť voči novým náboženským hnutiam, no Veľká Británia sa takto správala najmä ku moslimským komunitám, ktoré de facto ako náboženskú skupinu vôbec neuznala a až do roku 2003 bolo možné diskriminovať jej príslušníkov na základe vierovyznania. Neznamená to, že by Moslimovia nemali žiadnu právnu ochranu, avšak dostalo sa im jej iba vtedy, ak sa prihlásili pod niektorú z etnických menšín (Pakistánci, Iračania, atď). Mnohí moslimskí aktivisti sa nestotožnili s predstavou, že by nemohli byť jednotkou práva ako náboženská skupina a chápali tento krok ako úmysel zabrániť vzniku politických organizácií (ako napríklad Moslimského parlamentu Veľkej Británie v roku 1992). Zároveň sa takéto

---

²³⁵ JOPPKE, Ch: *c. d.*, s. 234.

²³⁶ Tamtiež.

²³⁷ Mladiství príslušníci etnických menšín môžu na britských školách neobmedzené nosiť tradičné oblečenie, hoci väčšina podlieha pravidlu nosenia školských uniforiem.

²³⁸ MODOOD, T.: *Multicultural Politics. Racism, Ethnicity, and Muslims in Britain*, s. 143.

²³⁹ Tamtiež.

²⁴⁰ NEŠPOR, R. Z.: *c. d.*, s. 147.

správanie priečilo všetkým zásadám pluralitného multikulturalizmu, ktorého hlasnými zástancami boli aj vládni predstavitelia Blairovej administratívy. Pod tlakom rozrastajúcej sa moslimskej komunity, ale aj legislatívy EÚ²⁴¹, vláda na základe nariadenia Komisie vyňala náboženskú diskrimináciu spod práva s účinnosťou od decembra 2003.²⁴²

3.4 Súčasná debata o multikulturalizme

Etnické minoritné skupiny tvoria 7,9 percenta britskej populácie, čo je síce nárast oproti rokom 1981 a 1991 (4,6 respektíve 6,3 percenta), avšak takýto podiel sa nevymyká z európskeho priemeru krajín.²⁴³ Neprekvapia potom vyjadrenia niektorých komentátorov (ako Charles Moore, či Melanie Phillips²⁴⁴), ktorí sa pýtajú, či takéto percento skutočne robí z Británie multikultúrnu spoločnosť.²⁴⁵ Hoci skutočnosť nenaznačuje výraznú multietnicitu, väčšina národa je presvedčená, že až 23 percent populácie žijúcej vo Veľkej Británii sa narodilo mimo ostrovov.²⁴⁶ Od takéhoto skresleného názoru je len krôčik k neopodstatneným obavám z prílišnej „multičnosti“. 61 percent Britov si dokonca myslí, že v ich krajine žije až príliš veľa imigrantov, hoci pokladajú vzťahy medzi rasami za dobré (59 percent).²⁴⁷

Napriek obavám, zdá sa, že spomedzi iných európskych krajín, je Británia stále multikulturalizmu naklonená najviac. Až 51 percent Britov súhlasí, že pre krajinu je lepšie, ak v nej žije široká paleta ľudí s odlišnou kultúrou a náboženstvom, pričom v Taliansku tomu verí len 24 percent

---

²⁴¹ Článok 13 Amsterdamskej zmluvy z roku 1999 označuje náboženskú diskrimináciu za jednu z foriem, ktorú musia všetky členské štáty potláčať a danú legislatívu preniesť do národného práva.

²⁴² MODOOD, Tariq.: *British Muslims and the politics of multiculturalism*, In: TRIANDAFYLIDOU, Anna. – MODOOD, Tariq. – ZAPATA-BARRERO, Ricard (eds.): *Multiculturalism, Muslim and Citizenship. A European Approach*. Routledge 2006, s. 39.

²⁴³ V roku 2005 bol podiel imigrantov v Rakúsku 15,1 percenta, 12,3 percent v Nemecku, podobne ako vo Švédsku 12,4 percenta (BERTOZZI, S.: c. d., s. 2).

²⁴⁴ Melanie Phillips sa v posledných rokoch preslávila najmä publikáciou *Londonistan*, kde sa zamýšľa nad príčinami bombových útokov v Londýne a nachádza ich v kolapse britského sebedomia a národnej identity, spôsobeného paralýzou multikulturalizmu a appeasmentu. (bližšie pozri stránky Melanie Phillips, <http://www.melaniephillips.com>)

²⁴⁵ PEELE, G.: c. d., s. 199.

²⁴⁶ PAGE, Ben: *The Second Death of Liberal England?* London 2004, <http://www.ipsos-mori.com/publications/bp/the-second-death-of-liberal-england.shtml> (16.9.2007).

²⁴⁷ Tamtiež.

obyvateľov.²⁴⁸ Ak však chceme hodnotiť postoj obyvateľstva objektívne, je treba dodať, že spomedzi krajín s multikultúrnym prístupom k integrácii je v Británii až 44 percent populácie, v porovnaní s 36 percentami Švédov, presvedčenej, že pre ich krajinu by bolo lepšie, keby všetci zdieľali rovnaké zvyky a tradície, čo značí asimilačný postoj k integrácii.²⁴⁹ Takýto postoj môže predznačovať zmenu od tradičného jednotného liberálneho konsenzu o multikulturalizme k viac uváženej rozprave o jeho postupnej modifikácii.

Debata o fungovaní multikulturalizmu v britskej spoločnosti nikdy nebola tak otvorená a ostrá, ako je tomu za posledných sedem rokov. Pre mnohých liberálov sa súčasný multikulturalizmus spreneveril najzákladnejšej hodnote individuálnych práv, keď otvorene uprednostňuje práva a hodnoty vyplývajúce z príslušnosti k partikulárnej komunite. Najotrasenejším právom sa čoraz častejšie v Británii stáva právo na slobodu prejavu. Udalosti súvisiace s Rushdie aférou²⁵⁰ alebo snaha Sikhov násilne zabrániť uvedeniu divadelnej hry Grupreeta Bhattiho *Nečestný*, kde sa znásilnenie uskutoční v sikhskom chráme, vyvolávajú oprávnené obavy.²⁵¹

Najväčším prekvapením v posledných rokoch však bola kritika multikulturalizmu z radov samotných etnických komunít. Vyvolalo ju vydanie správy *Budúcnosť multietnickej Británie*, Komisiou vedenou Lordom Parekhom²⁵² v roku 2000. Autori dokumentu v nej polemizujú nad skutočnou podobou multikulturalizmu v Británii, ktorú nazývajú komunitou komunít. Zamýšľajú sa najmä nad okolnosťami, ktoré škodia obrazu multikultúrnej spoločnosti²⁵³ a navrhujú opatrenia, ktoré by skutočne viedli k úspešnému

---

²⁴⁸ MARTÍNEZ-HERRERA, Enrich – MOUALHI, Djaouida: *Public Opinion and Immigration Politics in Five EU Countries. Accounting for (In)Consistency between Immigrants Selection and Integration Politics and Citizens' Attitudes*. Workshop 16. ECPR Joint-Sessions of Workshops. Uppsala, 13-18 April 2004, <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/uppsala/ws16/Moualhi.pdf> (15.11.2007).

²⁴⁹ Tamtiež.

²⁵⁰ Sir Rushdie, britsko-indický autor Satanských veršov z roku 1988, v ktorých veľmi neúctivo popisuje proroka Mohameda. Svojou literatúrou vyvolal násilnosti medzi Moslimami a on sám musí čeliť fatwe na jeho zabitie. Rushdie aféra bola obnovená znovu minulý rok, kedy kráľovná Alžbeta II. udelila autorovi titul Sir. Stretlo sa to s veľkou nevôľou a otvorenými protestmi medzi britskými Moslimami.

²⁵¹ PEELE, G.: c. d., s. 202.

²⁵² Ako už bolo spomenuté v úvode, sám Lord Bhikhu Parekh je potomkom prvých imigrantov vo Veľkej Británii a jeho pôvod do určitej miery ovplyvnil smerovanie celej správy.

²⁵³ Podľa správy existujú v zásade tri chybné názory, ktoré škodia pri vybudovaní skutočnej komunity komunít: 1. historický mýtus o Británii ako mierovej a právnej krajiny, kde je iba jedna pravdivá verzia dejín národa, kultúrne homogénneho a nezávislého a izolovaného od

dobudovaniu komunity komunit. Británia musí skombinovať hodnoty ako rovnosť a rozmanitosť, sloboda a solidarita, a z hľadiska politických teórií prepojiť a vyvážiť oba koncepty liberalizmu a komunitarizmu. Musí byť prebudovaná skreslená minulosť a súčasná identita, eliminovaný rasizmus a to všetko redukciou materiálnej nerovnosti a budovaním kultúry ochrany ľudských práv.²⁵⁴ Správa vyvolala veľké ohlasy najmä v médiách, ktoré kritizovali Parekha za veľkú odvahu navrhovať Británii predefinovať jej históriu tak, aby to vyhovovalo viac menšinám než „hostiteľskej“ krajine.

Multikulturalizmus naďalej vyvoláva spory i na politickej scéne a nielen medzi stranami politického spektra, ale aj vo vnútri pravice a ľavice. V tábore konzervatívcov pokračuje thatcherovská nálada 80. a 90. rokov, kde len málo členov je presvedčených, že podpora a oslava odlišností môže viesť k lepšej spoločnosti. Mnohí konzervatívni politici zdieľajú názory, aké prezentuje ich kolega Norman Tebbit. Ten tvrdí, že „väčšina ľudí v Británii nechcela žiť v multikultúrnej a multirasovej spoločnosti, ale bola im taká spoločnosť podsunutá“²⁵⁵. Rovnako tak je presvedčený, že imigranti a ich potomkovia nie sú ochotní integrovať sa a prijať aspoň časť britských hodnôt. Svoje tvrdenie podkladá takzvaným „kriketovým testom“, ktorý má byť nástrojom na zistenie lojality k Británii. Podľa Tebbita je väčšina migrantov nelojálna, pretože v kriketových zápasoch podporujú svoju domovskú krajinu proti Británii.²⁵⁶ Naopak niektorí pravicoví politici prechovávajú sympatie k tradičným hodnotám silnej rodiny, ktoré sú typické pre náboženské skupiny (predovšetkým Moslimovia a Sikhovia) a tiež chápu multikulturalizmus ako obvyklý spôsob odstránenia rasizmu a nerovnosti. Medzi Konzervatívami sú však vo výraznej menšine.

Aj pohľad ľavice na multikulturalizmus sa počas dvoch funkčných období (1997-2001, 2001-2005) postupne zmenil. Na konci 90. rokov sa zdalo, že obavy zo straty národnej identity nie sú iba záležitosťou Konzervatívnej

---

okolitého sveta; 2. odmietanie skutočnosti, že Britské ostrovy sa nestali kultúrne diverzifikované príchodom imigrantov do krajiny, ale že počty Afričanov, Bangladéšanov, Indov, Írov a Pakistancov túto kultúrnu pluralitu iba rozšírili o nové etniká; 3. vybudovanie Británie ako komunity komunit nie je iba o uznaní „multi-etnickosti“ cez presadzovanie rasovej politiky.

²⁵⁴ *The Future of Multi-Ethnic Britain: c. d.*, s. 105-7.

²⁵⁵ SOLOMOS, J.: *c. d.*, s. 218.

²⁵⁶ Tamtiež, s. 212.

strany. Nasvedčujú tomu rozsiahle analýzy a politické programy²⁵⁷, ktoré navrhujú nové prístupy k imigračnej a azylovej politike. Uvedomujú si, že práve utečenci a žiadatelia o azyl sa postupne stanú novými usadlíkmi v krajine, na ktorých sa v budúcnosti politika integrácie bude zameriavať. Napriek určitým obavám, Labouristi ešte stále pokladajú multikulturalizmus za neoddeliteľnú súčasť národnej identity. Slovom ministra zahraničia prvej Blairovej vlády Robina Cooka: „Chicken tikka masla je teraz skutočným britským národným jedlom, nie preto, že je najobľúbenejšie, ale preto, že ilustruje spôsob akým Británia absorbovala vonkajšie vplyvy“²⁵⁸. Hoci je tento citát dôkazom úspechu integrácie v jednom smere (od imigrantov k väčšinovej spoločnosti), nehovorí nič o úspechu celého dvojcestného procesu, tak ako to vytyčuje teória integrácie. Je preto legitímne sa pýtať, či politika multikulturalizmu vedie k integrovanejšej spoločnosti alebo viac polarizovaným komunitám.

3.4.1 Od pluralitného multikulturalizmu ku kohézii komunít: inštitucionálna zmena britskej integračnej politiky

Možno by zostalo pri odborných diskusiách na tému dobudovania skutočného pluralitného multikulturalizmu ako úspešnej politiky integrácie, ak by nedošlo k rasovým nepokojom medzi bielymi Britmi a Aziatmi v severných industriálnych mestách²⁵⁹ medzi miestnymi obyvateľmi a žiadateľmi o azyl v Glasgowe v lete 2001, a k tragickým udalostiam 11. septembra 2001. Veľká Británia prežila v rozpätí niekoľkých mesiacov svoju ťažkú zrážku s multikulturalizmom a debata o integrácii sa posunula do úplne novej dimenzie. Začali sa hľadať príčiny zlyhania politiky multikulturalizmu a dospelo sa k všeobecnému záveru, že na situáciu mali vplyv minimálne tri faktory. Jedným bola pokračujúca fragmentácia a polarizácia etnických skupín vo veľkých priemyselných mestách, kde ich príslušníci sú segregovaní v oblasti bývania a školstva a vedú dvojité životy bez užšej interakcie medzi nimi.²⁶⁰ Druhým, externým vplyvom boli aktivity novozaloženej extrémistickej strany BNP (Bastard Nation Party- Národná strana Bastardov), prezentujúca sa heslami ako Stand Up for the White

²⁵⁷ Pozri prehľad legislatívy v prílohe.

²⁵⁸ SOLOMOS, J: c. d., s. 220.

²⁵⁹ Oldham, Burnley, Bradford, Leeds, Blackburn.

²⁶⁰ LEACH, R. – COXALL, B. – ROBINS, L.: c. d., s. 415.

Race (Postavme sa za bielu rasu), Black Bastard we are watching you (Čierni bastardi, sledujeme vás), ktorá nepokoje priamo na mieste podnecovala.²⁶¹ A posledným, no nemenej dôležitým faktorom, je pretrvávajúci rasizmus, ktorý mal byť politikou dobrých rasových vzťahov dávno potlačený. Už počas 80. rokov prebehlo množstvo prieskumov verejnej mienky a preto je možné porovnávať mieru rasovej neznášanlivosti v britskej spoločnosti. *Britský sociálny inštitút* urobil v roku 1984 výskum, v ktorom zistil, že 90 percent (!) respondentov si myslí, že britská spoločnosť má voči čiernym a ázijským spoluobčanom rasové predsudky.²⁶² Na rovnakú tému sa objavil prieskum aj v roku 1995, kedy sa na 52 vybraných územiach zisťovala miera rasizmu pri sebahodnotení. Až dve tretiny respondentov sa cítili byť rasistami a iba jeden z desiatich povedal, že ľudia, ktorých pozná, nie sú rasisti.²⁶³ 10 percent si myslí, že antidiskriminačný zákon treba zrušiť a 45 percent nevidí v antisemitizme problém.²⁶⁴ Viac než polovica opýtaných verí, že rasová diskriminácia je najhoršia na pracovnom trhu. 73 percent bielych respondentov predpokladá, že ich zamestnávateľ by pri výbere diskriminoval uchádzačov na základe farby pleti. Určite zaujímavé údaje na porovnanie poskytli sociologické výskumy inštitútu MORI v roku 2003. Štyria z desiatich (39 percent) ľudí odpovedalo, že by radšej žilo v lokalite s ľuďmi s rovnakým etnickým pôvodom (v 90. rokoch na otázku, či by im prekážalo mať v susedstve nebieleho občana, odpovedalo 25 percent bielych Britov kladne).²⁶⁵

Pod vplyvom všetkých spomenutých faktorov prirodzene vznikla otázka, či model štátom regulovaného multikulturalizmu „šitého“ na prvú a druhú generáciu imigrantov z Commonwealthu je možné použiť v omnoho zložitejšej situácii pre nových imigrantov 90. rokov (najmä azylantov). V odborných kruhoch, ku ktorým sa pridáva aj Rex a Singh, sa čoraz častejšie začali ozývať hlasy za úplnú zmenu integračného prístupu, ktorý by sa čoraz viac podobal na francúzsky asimilačný model.²⁶⁶

---

²⁶¹ LYON, W.: *c. d.*, s. 199.

²⁶² ANWAR, M.: *c. d.*, s. 67.

²⁶³ Tamtiež.

²⁶⁴ Tamtiež.

²⁶⁵ PAGE, B.: *c. d.*; ANWAR, M.: *c. d.*, s. 68.

²⁶⁶ REX, J. – SINGH, G: *c. d.*, s. 14.

Po nešťastných udalostiach neostalo iba pri odborných diskusiách na akademickej pôde. Signálom zmeny politiky bolo prijatie oficiálnych stratégií, ktoré predznamovali odklon od jazyka „Cool Britannia“ s podporou Británie ako *komunity komunít* k novému prístupu *súdržného národa (cohesive nation)* a *spoločenskej súdržnosti (community cohesion)*.²⁶⁷ Kľúčovou postavou celého procesu sa stal minister vnútra (Home Secretary) druhej Blairovej vlády (New Labour) David Blunkett (2001-04). Pod jeho vedením boli prijaté tri dokumenty: *Budovanie kohéznych komunít* (Building Cohesive Communities), *Spoločenská pýcha nie predsudok* (Community Pride not Prejudice) a ešte v decembri 2001 bola publikovaná Cantleova správa s názvom *Kohézia spoločnosti* (Community Cohesion). Vznikli z obavy z nedostatočnej integrácie v mnohých britských mestách s výrazným podielom etnických menšín, ktoré doviedli samotného Blunketta k presvedčeniu, že komunity sú „zlomené a rozdelené spoločnosti“.²⁶⁸ Následné prieskumy na lokálnej úrovni tieto predpoklady o pretrvávajúcej segregácii a separácii iba potvrdili. Nemožno síce generalizovať pozdĺž etnickej línie, ale vo všeobecnosti je zrejmé, že každá z komunít trpí určitým druhom segregácie. U Bangladéšanov je dokázateľné, že až 22 percent žije v mestských častiach s viac ako 50 percentami obyvateľov z etnických menšín, naopak v rovnakej oblasti žije iba 1 percento Číňanov.²⁶⁹ Rovnako tak Pakistanci len veľmi ťažko unikajú takzvanej „zamestnaneckej getoizácii“, čo znamená, že sú „uväznení“ v dedičných povolaniach, ako taxikár, kuchár alebo čašník (jeden zo šiestich k jednému zo sto bielych mužov), ale Číňania alebo India takejto izolácii úspešne odolávajú (dvanásťkrát viac Indov než bielych Britov pracuje ako lekár).²⁷⁰ Najvýraznejšie sa segregácia u všetkých etník vyskytuje v oblasti základného školstva. Až 36 percent Indov, či 31 percent Pakistancov si praje, aby ich deti chodili do škôl, kde minimálne nadpolovičná väčšina žiakov je z rovnakej etnickej skupiny (rovnako odpovedalo 16 percent bielych Britov).²⁷¹

---

²⁶⁷ SINGH, G.: *c. d.*, s. 40.

²⁶⁸ PEELE, G.: *c. d.*, s. 205.

²⁶⁹ BANTON, M.: *c. d.*, s. 164.

²⁷⁰ SCHIERUP, C. - HANSEN, P. - CASTLES, S.: *c. d.*, s. 132.

²⁷¹ BANTON, M.: *c. d.*, s. 164.

Vláda aj na základe týchto zistení schválila dokument *Kohézia spoločnosti*, čím primárne definovala vládnu stratégiu pre ďalšie usporiadanie v postihnutých mestách. Arun Kundnani sa domnieva, že neoficiálne išlo o jasný signál zo strany štátu, že multikultúrna formula oslavy odlišností, ktorá dominovala v koncepcii rasových vzťahov od osemdesiatych rokov, už ďalej nefunguje.²⁷² Prieskumy dokázali, že segregácia prisťahovaleckých skupín a zároveň ich socio-ekonomická situácia svedčí o nedostatočnej integrácii jej príslušníkov a Británia začala postupne prenášať dôraz zo skupinovej diverzity na individuálnu občiansku integráciu a sociálnu spoluprácu.²⁷³ Napriek tomu, že sociálna kohézia²⁷⁴ ešte v dokumente *Kohézia spoločnosti* jednoznačne definovaná nebola, naznačila svoj zámer „nahradiť multikulturalizmus integračným model, ktorý by dosiahol oboje, väčšiu kultúrnu homogenitu a socio-ekonomickú integráciu“²⁷⁵. Dokument požaduje jasnejšiu definíciu kultúrneho pluralizmu a odlišností, ako aj zodpovednosti k občianstvu²⁷⁶, pričom spoločnosť musí byť budovaná na rasovej a etnickej rovnosti. „Musíme predefinovať agendu rovnosti, ktorá sa bude jasne a v prvom rade vzťahovať na potreby (jednotlivca) a nepovedie k vylúčeniu žiadnej komunity, ani bielej“²⁷⁷. Je zrejmé, že dokument nastolil cestu menšej podpory kultúrnych odlišností a „väčšej akceptácie princípov národných inštitúcií“²⁷⁸. Najlepšie možno rozdiel medzi starou a novou víziou pochopiť na príklade vzťahu islamského náboženstva k britskej identite. Zatiaľ čo podľa multikultúrnej koncepcie je náboženská škola vládou podporovaná ako výraz oslavy kultúrnej odlišnosti, z novej perspektívy komunitnej kohézie je moslimská škola nebezpečným miestom separatizmu, ktoré bráni medzikomunitným kontaktom.²⁷⁹

Spolu s dokumentom sa opäť vynorili otázky identity a neskôr i občianstva, čím sa prístup Novej Labour posunul viac napravo, smerom ku

---

²⁷² KUNDNANI, Arun: *The death of multiculturalism*. Race Class, 43, 2002, s. 67-68.

²⁷³ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 41.

²⁷⁴ Pre teoretické východiská viď *Community Cohesion: a report of the independent review team (2001)*. Home Office, s. 13, <http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/independentreviewteam> (23.10.2007).

²⁷⁵ SCHIERUP, C. - HANSEN, P. - CASTLES, S.: c. d., s. 123.

²⁷⁶ *Community Cohesion: a report of the independent review team (2001)*, s. 20.

²⁷⁷ Tamtiež, s. 39.

²⁷⁸ Tamtiež, s.19.

²⁷⁹ KUNDNANI, A.: c. d., s. 71.

konzervatívcom. Politika identít súbežne s politikou občianstva sa stali kľúčovými témami všetkých nasledujúcich vládnych stratégií i parlamentných aktov týkajúcich sa politiky integrácie. Koncepcia sociálnej spolupráce tak ako bola navrhnutá v *Kohézii spoločnosti* už nestačila, bolo treba vyriešiť oveľa hlbší problém straty národnej identity a zdieľaných hodnôt, ktoré kultúrne rozdelená spoločnosť potrebuje. Sám Blunkett pokračoval v rétorike smerom k multikulturalizmu, zároveň však prichádza s myšlienkou „britského testu“, ktorý mal overiť do akej miery sú imigranti a azylanti schopní integrovať sa do multikultúrnej Británie. Odhliadnuc od nápadnej podobnosti „britského testu“ s „kriketovým testom“, Blunkett argumentoval, že „je nevyhnutné kombinovať silný zmysel pre identitu (napríklad sľub vernosti kráľovnej) so znalosťou anglického jazyka a kultúrnych noriem, ak má byť udržaná sociálna súdržnosť“²⁸⁰. Chcel vytvoriť „nový rámec najdôležitejších hodnôt, ktoré by stanovili limity laissez-faire pluralizmus z minulosti“²⁸¹. Jeho vyjadrenia dávajú najavo neistotu vtedajších politikov, kde sú hranice multikulturalizmu a kde sa má uberať vládna politika imigrácie a rasových vzťahov. Pokračuje zároveň debata, do akej miery je multikulturalizmus použiteľný iba ako princíp, a do akej je reálna jeho praktická implikácia v politike.

Dokument *Kohézia spoločnosti* bol zásadný a znamenal koniec „starého multikulturalizmu“, no skutočná zmena od pluralitného multikulturalizmu, a dovoľm si tvrdiť, že od multikulturalizmu ako politického projektu prišla s dokumentom *Zabezpečené hranice, bezpečné nebo: Integrácia s odlišnosťou v modernej Británii* (Secure Border, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain). Stratégia sa venuje predovšetkým otázke pracovnej migrácie, azylu a utečencom, ktorí predstavujú pre Britániu nové subjekty integračnej politiky, ale rovnakú pozornosť venuje aj otázke udeľovania občianstva a významu občianskej príslušnosti pre rodených Britov. Dokument je zároveň hľadaním zabudnutej identity, čo vyplýva už z úvodnej reči Davida Blunketta. Veľmi jasne definuje, ako by integrácia s odlišnosťou mala vyzeráť. „Aby sme umožnili integráciu a ocenili rozmanitosť, ktorú so sebou prináša, musíme si byť sami istí svojim

---

²⁸⁰ SOLOMOS, J.: c. d., s. 220.

²⁸¹ KUNDNANI, A.: c. d., s. 67.

zmyslom pre patričnosť a identitu a až potom budeme schopní prijať tých, ktorí prichádzajú do UK“²⁸². Dáva jasný signál, že iba silná britská identita sa ubráni tlakom kultúr, ktoré prichádzajú spolu s novými prisťahovalcami. Je zrejmé, že v duchu multikultúrnej tradície, spoločnosť nemá v úmysle iné identity potláčať, ale uvedomuje si teraz viac ako predtým, že musia existovať hranice podpory odlišností, ktoré nakoniec povedú k lepšej integrácii a komunitnej spolupráci.

Rovnako sa tak dokument stavia k občianstvu. Hľadá spôsob, akým by sa priznanie štatútu občana mohlo stať impulzom pre úspešnejšiu integráciu nových imigrantov do britskej spoločnosti. Robí tak s ohľadom na jednotlivca bez jeho príslušnosti ku konkrétnej komunite. „Aby bola zabezpečená sociálna integrácia a spolupráca, potrebujeme vybudovať silnejšie pochopenie toho, čo občianstvo vlastne je. Historicky má Británia relatívne slabý zmysel pre aktívne občianstvo. Naše hodnoty individuálnej slobody a rešpektu k odlišnostiam nie sú sprevádzané silným, zdieľaným pochopením pre občiansku oblasť. Nadobudnutie britského občianstva je byrokratickým cvičením, so skoro žiadnou snahou o zviazanie nových členov komunity k fundamentálnym hodnotám našej demokracie a spoločnosti (...) je nevyhnutné posilniť zmysel pre komunitnú príslušnosť a rovnako tak zmysel pre občiansku a politickú dimenziu britského občianstva“²⁸³. Práve v reakcii na bombové útoky v Londýne Jonh O’Sullivan konkretizuje, že je potrebné povzbudiť predovšetkým britských moslimov, aby prijali britské občianstvo ako svoju politickú identitu, pochopili povinnosti, ktoré im z občianstva plynú a vzdali sa tak vízie celosvetového kalifátu.²⁸⁴

Dokument zachoval tradičný liberálny prístup k viacpočetnému občianstvu, no proces priznávania britského občianstva sa zmenil. Stavia na myšlienke, že ľudia nie sú nútení vzdať sa svojho pôvodného občianstva iba preto, aby sa stali Britmi, ale krajina súčasného pobytu môže a mala by požadovať od jednotlivca záväzok k plneniu si povinností vyplývajúcich

---

²⁸² *Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain (2002)*. Home Office, <http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm53/5387/cm5387.pdf> (8.10.2007).

²⁸³ Tamtiež.

²⁸⁴ O’SULLIVAN, John: *Probuzený lev. Proč Anglie nesmí spát*. Občianský institute, Bulletin OI, 2006, č. 176, s. 6; REX, J. – SINGH, G.: c. d., s. 15.

z udelenia občianstva.²⁸⁵ Odhliadnuc od problémov, ktoré dvojité občianstvo prináša²⁸⁶, Británia je presvedčená, že získanie politických práv, no najmä psychologický efekt pre imigrantov, ktorí majú pocit, že im ich pôvodná identita nie je upieraná, zvyšuje ich ochotu plne sa občiansky integrovať do väčšinovej spoločnosti.²⁸⁷ Spoločné občianstvo pritom netreba chápať ako dôkaz kultúrnej uniformity alebo nejaký obmedzený pohľad na to, čo znamená byť „britský“, naopak vláda sa stále zaväzuje, že bude podporovať kultúrnu odlišnosť nových imigrantov. Zároveň však od nich očakáva, že udelenie britského občianstva nebude len záležitosťou získania práva na britský pas. Vláda nezavrhuje myšlienku komunit, ale v záujme ich vlastného sociálneho posilnenia musí byť spoločné občianstvo chápané ako nedeliteľná súčasť života každého jednotlivca v krajine. „Vláda bude iniciovať otvorenú a konštruktívnu debatu o občianstve, občianskej identite a zdieľaných hodnotách (...) vytvoríme základňu pre spájanie ľudí odlišných rás, kultúr a náboženstiev do kohéznej spoločnosti“²⁸⁸.

Vicki Squire veľmi podrobne analyzuje celý dokument a práve tieto časti ju vedú k presvedčeniu, že reakciou Novej Labour na otázku imigrácie a integrácie je primárne monokultúrna koncepcia štátu, založená na integrácii s odlišnosťou, no s bezpečným nebom iba cez vybudovanie zabezpečených hraníc.²⁸⁹ Ako keby sme opäť čítali Jenkinsove a Hattersleyove slová o nutnosti prísnejšej kontroly imigrácie na dosiahnutie integrácie. Môžeme povedať, že labouristický „progresívny multikulturalizmus je založený na integračnom prístupe, ktorý má tendenciu sklzánuť do reakčnej asimilácie“²⁹⁰.

Na základe stratégie z roku 2002, prebehlo v nasledujúcom období viacero programov, ktoré mali viesť k posilneniu aktívneho občianstva imigranta- jednotlivca. Medzi inými je distribúcia príručky *Žiť v Spojenom kráľovstve* (Living in the United Kingdom), ktorá predpokladá široké

---

²⁸⁵ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 119.

²⁸⁶ Nevýhody dvojitého občianstva sú najmä nejasná právna ochrana mimo krajiny pôvodu, či krajiny pobytu, problém vojenskej služby (ak je v niektorom štáte povinná), či určenie, ktoré občianstvo daný človek požíva v určitom čase.

²⁸⁷ HAMMAR, Tomas: *Democracy and the Nation State. Aliens, Denizens and Citizens in a World of International Migration*. Avebury 1990, s. 77.

²⁸⁸ *Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain (2002)...c. d.*

²⁸⁹ SQUIRE, V.: c. d., s. 52.

²⁹⁰ Tamtiež, s. 56.

zapojenie dobrovoľného i privátneho sektoru, ustanovenie individuálnych „mentorov“ pre imigrantov, testovanie jazykových znalostí a obecné (veľmi praktické znalosti z oblasti trhu práce, sociálnych predpisov a služieb, školstva, atď.) i politické znalosti o Veľkej Británii.²⁹¹ Návrh sa stretol so širokou podporou verejnosti, keď až 58 percent Britov, ktorí si nezávisle od toho, či sú bieli alebo príslušníci iných etník, myslia, že výhody (predovšetkým sociálne) by mali byť dostupné len imigrantom, ktorí naučením sa oficiálneho jazyka ukážu ochotu integrovať sa.²⁹²

Občianska príslušnosť sa postupne stáva čoraz dôležitejším elementom integračnej stratégie, kedy pre nových imigrantov je starý model integrácie do komunity komunit vystriedaný integráciou do komunity rovných občanov s odlišnosťami. Anja Rudiger hodnotí súčasný dôraz na spoločenskú kohéziu ako potenciálny posun k väčšiemu intervencionalizmu zo strany vlády a komunitaristický pohľad na zdieľané hodnoty sa vyvíja pozdĺž liberálnej línie rovných práv, ktoré sú základom anglo-amerického prístupu k rovnosti.²⁹³ Jednoduchšie povedané, vidíme v tom odklon od tradičnej podpory a oslavy kultúrnych rozdielov spájaných s komunitou a priblíženie sa ochrany jednotlivca ako občana s ohľadom na jeho jedinečnosť. To môže vytvárať väčší priestor na presadzovanie socio-ekonomických nástrojov integrácie viažucich sa na jednotlivca v zmysle adaptácie na bývanie, zamestnanie a vzdelávanie väčšiny spoločnosti (viď podkapitola 1.3). „Zdá sa, že Británia inklinuje k presadzovaniu väčšej vecnej intervencii na presadzovanie rovnosti a inklúzie, vo forme amerického štýlu pozitívnej akcie a kontinentálnych európskych socio-ekonomických podporných programov“²⁹⁴. Medzi ne patrí napríklad *New Deal* na zapojenie etnických menšín do pracovného procesu, *Ethnic Minority Outreach* na znovuvrátenie sa na trh práce, *Sure Start*, *Neighbourhood Renewal Strategy* a iné.

Stvrdením novej cesty integrácie etnických menšín a potvrdením východísk dokumentu *Zabezpečené hranice, bezpečné nebo* bolo prijatie vládnej stratégie v januári 2005 *Zlepšovanie príležitostí, posilňovanie spoločnosti: Vládna stratégia na zvýšenie rasovej rovnosti a spoločenskej*

---

²⁹¹ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 121.

²⁹² PAGE, B.: c. d.

²⁹³ RUDIGER, A.: c. d., s. 19.

²⁹⁴ Tamtiež.

súdržnosti (Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion). Vládny dokument predstavuje zásadný posun v chápaní komunit, ktoré už nechce posudzovať globálne, ale naopak zameria sa na najviac znevýhodnené etnické skupiny, pričom bude zohľadňovať odlišné potreby konkrétnej komunity. Primárne bude kombinovať rasovú rovnosť s budovaním spoločenskej súdržnosti v oblasti školstva, pracovného trhu, zdravotníctva, ale aj súdneho systému.²⁹⁵ Vláda chce napomáhať budovať súdržné komunity cez posilňovanie sociálnej štruktúry a spoločného občianstva. „Nie je to o asimilácii kultúrnych odlišností. Ale signál väčšej pozornosti na budovanie spoločného zmyslu pre spolupatričnosť a sociálnu participáciu na národnej a miestnej úrovni v partnerstve s občianskymi organizáciami a samotnými komunitami.“²⁹⁶ Víziou je vytvoriť také britské občianstvo, ktoré bude široko spoločensky akceptované a vďaka nemu budú mladí ľudia z rôznych komunit vyrastať s pocitom, že niekam patria. Noví imigranti sa rýchle integrujú, ľudia budú mať príležitosť nadobudnúť nové skúsenosti zo spoznávania iných kultúr. Británia bude krajinou, kde rasizmus je neakceptovateľný, extrémizmus vyvolávajúci nenávisť potlačený a ľudia všetkých pôvodov budú participovať na občianskej spoločnosti.²⁹⁷

Stratégia tak upúšťa od kultúrneho pluralizmu ako politiky, ale drží sa jeho základnej idey duálnej identity, čo znamená, že okrem príslušnosti k britskej občianskej identite, je možné si zachovať aj príslušnosť k odlišnej kultúre či náboženstvu. Udržiavanie týchto nepolitických väzieb je čisto osobnou záležitosťou jednotlivca, ak však zároveň prijme *britisness* ako povinnosť.²⁹⁸ Badáme tak odklon od pluralitného multikulturalizmu, no zatiaľ nevieme, kam integrácia smeruje.

3.5 Koniec multikulturalizmu vo Veľkej Británii?

Trevor Phillips, riaditeľ Komisie pre rasovú rovnosť v rozhovore pre denník The Times v apríli 2004 viac než rok pred teroristickými útokmi na

---

²⁹⁵ *Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion (2005)*, Home Office, s. 24, <http://www.homeoffice.gov.uk>

²⁹⁶ Tamtiež, s. 21.

²⁹⁷ Tamtiež.

²⁹⁸ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 179.

londýnske metro a etnickými nepokojmi medzi čiernou a ázijskou komunitou v Birminghame v novembri 2005, urobil zásadný krok ku skutočnému prehodnoteniu multikulturalizmu v krajine. Povedal, že „to slovo (multikulturalizmus, pozn. autora) nie je užitočné, znamená zlé veci“ a či ho môžeme zlikvidovať? „Áno, urobme to (...) My potrebujeme potvrdiť, čo je jadrom britskosti. Imigranti chcú prísť nie len kvôli práci, ale aj pre krajinu s jej toleranciou, excentricitou, parlamentnou demokraciou a energiou veľkých miest.“²⁹⁹ Phillips niekoľkokrát svoje slová zopakoval a v úvodnej reči k dokumentu *Sprievodcu dobrými rasovými vzťahmi* (Good Race Relations Guide) v júli 2005 pomenúva vzniknutý problém nasledovnými slovami: „v posledných rokoch sme sa až príliš zamerali na 'multi' a nie dostatočne na spoločnú kultúru. Zdôrazňujeme, čo nás rozdeľuje a nie to, čo nás spája. Tolerujeme inakosť, ktorá utvrdzuje izoláciu komunit, a dovoľuje jej členom žiadať uznanie odlišných hodnôt“³⁰⁰. V *Sprievodcovi* presne definuje, čo by podľa neho a CRE integrácia mala znamenať. Podľa koncepcie má integrácia tri základné komponenty: rovnosť pre všetky oblasti komunity, participácia všetkých častí komunity na procesoch a rozhodnutiach, ktoré ovplyvnia budúcnosť krajiny a vnútornú interakciu medzi všetkými zložkami komunity.³⁰¹

Phillips týmito vyjadreniami spustil doslova búrku medzi multikulturalistami. Riaditeľ Komisie, ktorá bola vždy najhlasnejším zástancom multikulturalizmu, dnes odvrhol myšlienku kultúrnej plurality pre fungovanie Británie. Na svoju obhajobu neskôr zdôraznil, že neodopiera multikulturalizmu zásluhy v minulosti, kedy výrazne prispel k uznaniu nových zaujímavých kvalít, zároveň je však presvedčený, že doba priniesla problémy, pri ktorých už oslava kultúrnych odlišností nie je pre úspešnú integráciu dostatočná. Po teroristických útokoch na Londýn Phillips zaútočil

---

²⁹⁹ BALDWIN, Tom: *I want an integrated society with a difference. Forget separateness - we're all British now and living in a different world, says the chairman of the Commission for Racial Equality*. The Times Online, 3. apríl 2004, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article1055207.ece?token=null&offset=12> (11.10.2007).

³⁰⁰ PHILLIPS, Trevor: *The debate about how we create our path to integration starts here*. 12 July 2005, <http://www.cre.gov.uk/Default.aspx.LoCID-0hgnew075.RetLoCID-0hg00900c002.Lang-EN.htm> (18.9.2007).

³⁰¹ Tamtiež.

na multikulturalizmus opäť, keď zdôraznil, že multikulturalizmus navrhuje separatizmu a napomáha segregovať skupiny efektívnejšie ako rasizmus.³⁰² Ako ho ďalej citujú Baršová a Barša: „Jedenásty september zmenil svet a my musíme uznať, že vzťahy medzi komunitami nie sú o vzťahoch medzi etnikami, ale že ich predmetom sa stáva viera.“³⁰³ Phillips si veľmi dobre uvedomuje, že problémom už zďaleka nie je iba súžitie medzi väčšinou a etnickými menšinami, ale vzťah komunit k náboženskému fundamentalizmu a ochota akceptovať liberálne hodnoty majoritnej spoločnosti.

Mnoho politikov a sčasti i verejnosť pokladala tieto vyjadrenia za prehnané, ak nie populistické. Naopak v prejavoch konzervatívnych politikov bolo cítiť zadosťučinenie. Lord Tebbit, slávny „svojim kriketovým testom“, vyslovil Phillipsovi uznanie za odvahu povedať pravdu. „L'avicoví intelektuáli, ktorí boli najväčšími vodičmi multikultúrnej spoločnosti zistili, čo hovorím. Myslím, že L'avica pochopili nebezpečenstvo takejto spoločnosti a ja to vítam.“³⁰⁴ Rovnako tak autori pravcového časopisu *The Salisbury Review* označili multikulturalizmus za dejinný omyl a Blairovu reformnú politiku za lajdácku.³⁰⁵ Ako O'Sullivan trefne poznamenáva, čo iné môžeme čakať od ľudí, ktorí boli ešte včera zarytými multikulturistami. Tých ľudí, ktorých snahou je vyhnúť sa akejkoľvek konfrontácii s islamským svetom, presvedčených, že nie je inej možnosti ako zachrániť ekonomiku štátu než prijímať stále nových a nových imigrantov.³⁰⁶

Vzájomné obviňovanie zo zlyhania bolo vystriedané konštruktívnou diskusiou. Je zrejmé, že oživovať nádeje na znovuvzkriesenie „starého multikulturalizmu“ je mrhaním času, no zásadná otázka, kam sa ďalej pohnúť zostáva nezodpovedaná. Jednou z ciest je priblíženie sa integrácii asimiláciou francúzskeho typu, na polceste k tomu sa objavuje reformovaný multikulturalizmus. Na asimilačný prístup po vzore Francúzska Británia pripravená ešte nie je. Aj rovnaké problémy, rieši s anglickou zdržanlivosťou.

---

³⁰² PEELE, G.: c. d., s. 203.

³⁰³ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: c. d., s. 178.

³⁰⁴ BALDWIN, Tom – ROZENBERG, Gabriel: *Britain 'must scrap multiculturalism'*. The Times Online, 4. apríl 2004, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article1055221.ece> (11.10.2007).

³⁰⁵ O'SULLIVAN, J.: c. d., s. 8.

³⁰⁶ Tamtiež, s. 5, 7.

Krásny príklad ponúka Tom Baldwin, keď v jeho interview Trevor Phillips hovorí o prípade, kedy sa škola v Lutone pokúsila zakázať moslimským dievčatám nosiť šatky, čo vzbudilo veľké pohoršenie v miestnej komunite. Riešením bolo zaradenie šatiek do školskej uniformy v dvoch farbách od schválených dodávateľov. Tak boli uspokojené moslimské rodiny, ale neporušili sa školské pravidlá.³⁰⁷

Reformovaný multikulturalizmus vyvoláva pri riešení vzniknutej situácie väčšie očakávania. Podľa Baršovej a Baršu to je „multikulturalizmus, ktorý už nie je dosiahnuteľný cez štátnu politiku ale je sociálnym faktom“³⁰⁸. V ňom budú existovať hranice kultúrneho separatizmu založeného na náboženskom presvedčení alebo etnických zvyklostiach minimálne v intenciách dodržiavania ľudských práv a rovného prístupu k obojmu pohlaviu. Multikultúrnu politiku nahradí podpora spoločnej britskej kultúry a identity imigrantov. Zároveň nemožno zavrhnúť skupinovú odlišnosť, ale štát ju bude podporovať len nepriamo, cez antidiskriminačnú politiku a dôsledné dodržiavanie práv jednotlivca.³⁰⁹

S úplným zavrnutím multikulturalizmu nesúhlasil ani Tony Blair, ktorý jednu zo svojich posledných prednášok v úrade ministerského predsedu venoval multikultúrnej debate. Ako sám tvrdí: „Nepotrebujeme sa rozísť s multikulturalizmom. Naopak mali by sme pokračovať v jeho oslave. Ale potrebujeme znovu si zaistiť povinnosť k integrácii, zdôrazniť čo nás drží pokope a povedať, že sú tu zdieľané hranice, a v ich medziach máme povinnosť žiť.“³¹⁰ Jeho slová iba dokazujú, že táto diskusia nie je ani zďaleka ukončená. Stále ostáva otvorená otázka, kam sa integrácia v Británii bude uberať s novým premiérom na čele krajiny a s novými imigrantmi, ktorí už prekročili hranice štátu.

---

³⁰⁷ BALDWIN, T.: *c. d.*

³⁰⁸ BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *c. d.*, s. 42.

³⁰⁹ Tamtiež.

³¹⁰ BLAIR, Tony: *The Duty to Integrate: Shared British Values*. 10 Downing Street Website, <http://www.number-10.gov.uk/output/Page10563.asp> (11.10.2007).

ZÁVER

Teroristické útoky, dva dni po vyhlásení Londýna za mesto Olympijských hier v roku 2012, boli tvrdou ranou myšlienke otvorenej metropoly, symbolu fungovania multikulturalizmu na Britských ostrovoch a zásadný zlom v ďalšej diskusii o integrácii nových, ale aj starých prisťahovalcov do Spojeného Kráľovstva. Teroristami neboli žiadatelia o azyl, ani imigranti novej éry, na ktorých sa New Labour legislatíva od roku 1997 zamerala, ale štyria mladí britskí moslimovia, narodení a vychovávaní na „britských“ školách. Ak dovtedy boli počuť výhrady k multikultúrnemu modelu len na akademickej pôde, teraz sa hlasy na urýchlenú zmenu imigračnej a integračnej politiky štátu preniesli priamo do ulíc. „Biela väčšina“ vidí príčinu napätia v nadbytku kultúry, prílišnej „moslimskosti“ a prílišnom tradicionalizme.³¹¹

Moja diplomová práca sa pokúsila odpovedať na otázku, či sú obavy z nefunkčnosti multikulturalizmu skutočne opodstatnené pre ďalšie smerovanie integračnej politiky, a či existuje východisko zo situácie, v ktorej sa Británia a vlastne celá Európa v súvislosti s novým prisťahovalectvom nachádza. Faktor potreby imigrácie pre fungovanie ekonomiky štátov nebol predmetom skúmania mojej práce, je však nutné si na tomto mieste uvedomiť, že nová integračná politika musí byť tvorená pre imigráciu 21. storočia. Skúsenosti zo 60. rokov už nemusia stačiť na to, aby boli potreby nových prisťahovalcov pochopené. Je preto zodpovednosťou terajších vlád, aby k tejto otázke pristúpili viac ako seriózne.

V stratégiách štátov sa čoraz častejšie objavujú myšlienky, ktorými sa vracajú ku koreňom svojej vlastnej liberálnej identity. Tá im káže nespreneveriť sa demokratickým ideálom o pluralitnej spoločnosti, ktorá zabezpečí ochranu práv etnickým menšinám na praktizovanie vlastného náboženstva, jazyka a politického zhromažďovania, no zároveň pochybujú o veľkodušnosti liberalizmu uprednostňovať skupinové záujmy pred jednotlivcom. A presne na tomto rozpore je vystavaná kritika multikulturalizmu. Na jednej strane multikulturalizmus, ktorý čerpá z logiky individuálnych práv, no na druhej, multikulturalizmus, ktorý sa od liberalizmu

---

³¹¹ KUNDNANI, A.: *c. d.*, s. 70.

vzd'ahuje manifestáciou ochrany skupinových práv a aktivít založených na kultúrnej odlišnosti. Z tejto dichotómie sa štáty snažia vyjsť so ctou a bez bolesti a postaviť sa na „správnu stranu liberálnosti“. Ktorá to však je, zostáva naďalej ťaživou otázkou.

Multikulturalizmus je len jednou z možností, ako sa vyrovnat' s integráciou imigrantov do politického celku, podporovaním ich odlišností v rámci komunitnej príslušnosti.³¹² Teoreticky mu najviac prislúcha spojiť sa s demokraticko-pluralitnou spoločnosťou, v Európe tomu vždy tak nie je. Na základe definície integrácie a faktorov jej úspešného prevedenia si európske štáty zvolili úplne odlišné modely. Francúzsko integráciu, založenú na kultúrnej i občianskej asimilácii, Nemecko etnický model, ktorý de facto odmieta potrebu integrácie.

Naopak Veľká Británia za úspešnou sociálnou, ekonomickou a politikou integráciou vidí širokú podporu kultúrnej plurality jej etnických skupín. Pretransformovala multikulturalizmus zo sociálneho faktu, ktorý pluralitnú spoločnosť iba opisuje na politický program, ktorý takúto „multičnosť“ doslova oslavuje a rozširuje. Podľa definície sa prikláňa k multikulturalizmu pluralitnému, kedy kultúrnu odlišnosť podporuje tak v sfére privátnej, ako aj verejnej. Nie len v tom je komunitaristický. Ako som sa snažila ukázať v úvode druhej časti, celá britská spoločnosť je založená na komunite, vychádza z podstaty skupinovej príslušnosti a identity a hoci nepopiera individuálne práva, tie sa jednotlivcovi priznávajú vždy ako členovi určitej partikulárnej komunity. „Členstvo“ v skupine ho legislatívne ochráni pred rasizmom a diskrimináciou. Problematike komunit som venovala celú jednu kapitolu a snažila som sa potvrdiť hypotézu o historických koreňoch multietnickej a kultúrnej plurality Británie. Skutočne je treba uznať fakt, že povojnová imigrácia, tzv. prvá generácia, túto multietnicitu priamo nevytvorila, ale ju patrične rozšírila. Rovnako tak už koloniálna doba poznala kultúrny pluralizmus a dualizmus identít, hoci vzťahy medzi nimi neboli nikdy rovnocenné (ale hierarchické). Preto je len prirodzeným vyústením dejín, že po pokusoch o asimilačnú politiku, vláda nakoniec nepoprela vlastnú

---

³¹² BARŠOVÁ, A. – BARŠA, P.: *c. d.*, s. 36.

historickú skúsenosť a definitívne sa priklonila k modelu multikultúrnej integrácie.

Fundamentálnym základom britského poňatia integrácie je popri ideí multikulturalizmu politika rasových vzťahov. Jej cieľom je, aby sa jednotlivec, ako príslušník komunity, cítil kultúrne, ekonomicky i politicky rovný a nediskriminovaný. Spojením vzniká *model integrácie, založený na politike dobrých rasových vzťahov medzi jednotlivými komunitami, podporovaný štátnou politikou multikulturalizmu*. Ak som sa v úvode pýtala, či môžeme vystopovať historické fázy vývoja integračnej politiky, teraz si už dovoľím povedať, že môžeme. Dokonca tvrdím, že jeho previazanosť s multikulturalizmom je osudová. Odhliadnuc od krátkej skúsenosti s asimiláciou, ju verne sprevádza už štyridsať rokov.

Za účelom potvrdenie ústrednej hypotézy som najprv preskúmala obe línie (integračná, multikultúrna) separátne a v poslednej časti prípadovej štúdie som ich syntézou dospela k záveru, že hoci britská spoločnosť je neodškriepiteľne multietnická a teda aj multikultúrna, nemusí podpora kultúrneho pluralizmu vždy a na všetkých úrovniach viesť k integrovanejšej spoločnosti. Je nevyhnutné jednotlivé etnické skupiny diferencovať (medzi sebou i vo vnútri) pri ich schopnosti, ochote a výsledku integrácie. Nakoniec som vyzozorovala, že v súčasnosti neexistuje komunita, ktorej členovia by si rovnako dobre počínali na všetkých úrovniach. Ak aj dosiahli ekonomickú integráciu (napríklad Indovia), zostávajú sociálne segregovaní a naopak. Vyvrcholením „neintegrácie“ sú potom rasové nepokoje, pretrvávajúca diskriminácia na pracovnom trhu a segregácia v sociálnej oblasti. Na jednej strane tak máme „bielu väčšinu“ s rasistickými predsudkami, na druhej imigráciu s neochotou sa do takejto spoločnosti zaradiť (rovnako to funguje aj opačne a z dôvodu neochoty imigrantov sa integrovať, vznikajú antiimigračné nálady). Zatiaľ čo na prvú „chorobu“ existuje už dnes množstvo antidiskriminačnej legislatívy a opatrení, druhá sa vyliečiť tak ľahko nedá. Kritici multikulturalizmu tento fakt pripisujú prílišnej oslave odlišností, čo ústi do straty jednotného kultúrneho ducha. Práve ťažko definovateľná spoločná britská identita (je to jazyk, spôsob života?), ale tiež doterajší nezáujem politických elít trvať na akejkolvek jednote, vedie k dezintegrácii členov komunít (aj bielej) a následne neochote sa takémuto

životu prispôbiť. Etnické menšiny sa radšej uzatvárajú do svojej kultúry, ktorej omnoho lepšie rozumejú, čím sa následne segregujú aj v iných oblastiach.

Východisko z krízy multikulturalizmu vidia politici a akademici práve vo väčšom dôraze na politiku identít ako aj spoluprácu medzi komunitami. I osobnosti ako Trevor Phillips či Tony Blair si uvedomujú, že podoba integračného modelu, ktorý bol vytvorený pre prvú a druhú vlnu imigrácie a jej potomstvo zlyhal, a preto je len ťažko použiteľný pre nových imigrantov a azylantov. Prvé pokusy o riešenie vidíme vo vládnych stratégiách v posledných rokoch. Jednoznačne ide o príklon ku celospoločenskej spolupráci (community cohesion) s dôrazom na vybudovanie spoločnej identity. Ide zväčša o agendu pridelenia a užívania britského občianstva, ktoré sa má zo symbolickej roviny preniesť na skutočné uvedomenie si práv a povinností z tohto aktu vyplývajúcich. Ak sa to aj nepodarí spätne dosiahnuť u prvej a druhej generácii imigrantov, treba sa o to pokúsiť pri nových prisťahovalcoch a azylantoch. Konečným cieľom je vyformovať občana Veľkej Británie, ktorý si bude ctiť zákony, angličtina sa mu stane druhým „materinským“ jazykom a pochopí britský spôsob života natoľko, že sa mu bude chcieť postupne prispôbiť. To všetko s prísľubom ochrany jeho vlastných kultúrnych koreňov.

Dnes je ešte predčasné a nezodpovedné hodnotiť súčasné smerovanie integrácie za jasný príklon k asimilacionizmu, hoci z historického hľadiska má Británia vlastné skúsenosti a nebolo by to pre ňu nič nové. V pozadí stále cítiť myšlienku multikulturalizmu, hoci výrazne reformovanú. Teoretici hovoria o návrate ku koreňom liberalizmu, kedy potreby jednotlivca prevýšili potreby komunity a rovnako verejné zostalo jednotným, zatiaľ čo súkromné súkromným. Z Británie ako komunity komunit sa postupne stáva komunita jednotlivcov, no celý proces je len na začiatku. Výsledky súčasných krokov nie sú merateľné okamžite a až ďalšie desaťročie ukáže, či sa štvrtá generácia nebielych obyvateľov Britských ostrovov integrovala ľahšie, no najmä akým spôsobom bola integrácia dosiahnutá. Týmto záverom som potvrdila vytýčenú hypotézu, v ktorej tvrdím, že multikulturalizmus zlyhal a je potrebné hľadať východiská pre ďalší vývoj integračnej politiky. *Na tejto ceste sa Británia posunula bližšie k asimilácii, ale momentálne sa skôr*

*pokúša o zreformovanie multikulturalizmu s liberálnymi hodnotami
individuálnych práv.*

BIBLIOGRAFIA

Pramene

- *A Summary of The Stephen Lawrence Inquiry (Cm 4262-I)*. Report of an Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny Presented to Parliament by the Home Secretary, February 1999, <http://www.law.cf.ac.uk/tlru/Lawrence.pdf> (1.10.2007).
- Application Form for Manual Staff. Imago Services, Loughborough University, <http://campuslife.lboro.ac.uk/jobs/> (22.3.2007).
- BALDWIN, Tom: *I want an integrated society with a difference. Forget separateness - we're all British now and living in a different world, says the chairman of the Commission for Racial Equality*. The Times Online, 3. april 2004, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article1055207.ece?token=null&offset=12> (11.10.2007).
- BERTOZZI, Stefano: *Integration: An Ever-Closer Challenge*. CEPS Working Document No. 258/February 2007, 18 s, <http://www.ceps.be> (19.9.2007).
- BLAIR, Tony: *The Duty to Integrate: Shared British Values*. 10 Downing Street Website, <http://www.number-10.gov.uk/output/Page10563.asp> (11.10.2007).
- *Community Cohesion: a report of the independent review team (2001)*, Home Office, <http://www.communities.gov.uk/documents/communities/pdf/independentreviewteam> (23.10.2007).
- *Directive 2003/109/EC*. The European Commission, 25.11.2003, http://eurlex.europa.eu/LexUriServ/site/en/oj/2004/l_016/l_01620040123en00440053.pdf (1.10.2007),
- Home Office Statistical Bulletin: *Asylum Statistics United Kingdom 2005*. 14, 2006. <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/immigration1.html> (19.9.2007).
- *Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion (2005)*, Home Office, <http://www.homeoffice.gov.uk> (11.10.2007).
- *Integration, multiculturalism and the CRE*. Commission for Racial Equality (CRE), <http://www.cre.gov.uk/diversity/index.html> (19.9.2007).

- Office for National Statistic, <http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=459> (23.10.2007).
- PHILLIPS, Trevor: *The debate about how we create our path to integration starts here*. Trevor Phillips' speech at the launch of the CRE's good race relation guide, July 2005, <http://www.cre.gov.uk/Default.aspx.LoCID-0hgnew075.RetLoCID-0hg00900c002.Lang-EN.htm> (18.9.2007).
- *Race Relations 2006: A Research Study*. The Commission for Racial Equality, <http://www.ipsos-mori.com> (8.10.2007).
- *Secure Borders, Safe Haven: Integration with Diversity in Modern Britain (2002)*, Home Office, <http://www.archive2.official-documents.co.uk/document/cm53/5387/cm5387.pdf> (8.10.2007).
- *The Future of Multi-Ethnic Britain*. London 2000, 417 s.
- *The 1976 Race Relations Act*, <http://www.statutelaw.gov.uk/Home.aspx> (28.9.2007).

Literatúra

- ALEXANDER, Claire: *Beyond black: re-thinking the colour/culture divide*. *Ethnic and Racial Studies*, 25, 2002, č. 4, s. 552-571.
- ALLEYNE, Brian: *An idea of community and its discontents: towards a more reflexive sense of belonging in multicultural Britain*. *Ethnic and Racial Studies*, 25, 2002, č. 4, s. 607-627.
- ALLUM, Percy: *State and Society in Western Europe*. Cambridge 1995, 627 s.
- ANWAR, Muhammad: *The Impact of Legislation on British Race Relations*. In: Anwar, Muhammad. – Roach, P. – Sondhi, R. (eds.): *From Legislation to Integration? Race Relation in Britain*. Hampshire 2000, 221 s.
- BALDWIN, Tom – ROZENBERG, Gabriel: *Britain 'must scrap multiculturalism'*. *The Times Online*, 4. apríl 2004, <http://www.timesonline.co.uk/tol/news/uk/article1055221.ece> (11.10.2007).
- BALDWIN-EDWARDS, Martin – SCHAIN, A. Martin: *The Politics of Immigration: Introduction*. In: BALDWIN-EDWARDS, Martin. – SCHAIN,

- A. Martin. (eds.): *The Politics of Immigration in Western Europe*, Essex 1994, 208 s.
- BANTON, Michael: *National integration in France and Britain*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 27, 2001, č. 1, s. 151-168.
  - BARRY, Brian: *Culture and Equality*. Oxford 2001, 399 s.
  - BARŠA, Pavel: *Politická teorie multikulturalismu*. Brno 1999, 347 s.
  - BARŠOVÁ, Andrea – BARŠA, Pavel: *Přistěhovalectví a liberální stát. Imigrační a integrační politiky v USA, západní Evropě a Česku*. Brno 2005, 308 s.
  - BARŠOVÁ, Andrea: *Multikulturalizmus a politika integrace přistěhovalců v Česku*. *Migrace online*, http://www.migraceonline.cz/novinky_f.shtml?x=223590 (11.10.2007).
  - BLEICH, Erik: *Re-imagined communities? Education politics and national belonging in Britain and France*. In: Geddes, Andrew. – FAVELL, Adrian (eds.): *The Politics of Belonging: Migrants and Minorities in Contemporary Europe*. Hants 1999, 230 s.
  - CARMON, Naomi: *Immigration and Integration in Post-Industrial Societies: Quantitative and Qualitative Analyses*. In: CARMON, Naomi (ed.): *Immigration and Integration in Post-Industrial Societies. Theoretical analysis and policy-related research*. London 1996, 225 s.
  - DELGADO-MOREIRA, M. Juan: *Multicultural Citizenship of the European Union*. Aldenrshot 2000, 199 s.
  - DREWRY, Gavin – GRIMWOOD, Garton – WOOD, Edward: *Immigration and Asylum: Law and Policy in Action*. In: GIDDINGS, Philips – DREWRY, Gavin (eds.): *Britain in the European Union. Law, Policy and Parliament*. New York 2004, 202 s.
  - GOODIN, E. Robert: *Liberal Multiculturalism: Protective and Polyglot*. *Political Theory*, 34, 2006, č. 3, s. 289-303.
  - HAMMAR, Tomas: *Democracy and the Nation State. Aliens, Denizens and Citizens in a World of International Migration*. Avebury 1990, 220 s.
  - HAMPSHIRE, James: *Citizenship and Belonging. Immigration and the Politics of Demographic Governance in Post-war Britain*. Basingstoke 2005, 252 s.
  - HANSEN, Randall: *Migration Policy*. In: HAY, Colin – MENON, Anand: *European Politics*. New York 2007, 464 s.

- HEATH, Andrew. – McMAHON, David: Education and Occupational Attainments: the impact of ethnic origins. In: KARN, Valerie (ed.): *Education, Employment and Housing among Ethnic Minorities in Britain*. London 1997, 660 s.
- HIRT, Tomáš: Svět podle multikulturalizmu. In: HIRT, Tomáš – JAKOUBEK, Marek (eds.): *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. (Antropologická perspektiva)*. Plzeň 2005, 279 s.
- Her Majesty's Stationery Office (HMSO): *Ethnic Minorities*. London 1991.
- HUSBAND, Charles: Contradictory dynamics within British multiculturalism: pursuing ethnic pluralism while excluding asylum seekers. In: TURTON, David – GONZÁLEZ, Julia (eds.): *Immigration in Europe. Issues, Politics and Case Studies*. Bilbao 2003, 249 s.
- JOPPKE, Christian: *Immigration and the Nation-State. The United States, Germany and Great Britain*. Oxford 1999, 356 s.
- KUNDNANI, Arun: *The death of multiculturalism*. *Race Class*, 43, 2002, s. 67- 72.
- LEACH, Robert – COXALL, Bill – ROBINS, Lynton: *British Politics*. New York 2006, 487 s.
- LINDLEY, Joanne: *Race or religion? The impact of religion on the employment and earning of Britain's ethnic communities*. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 28, 2002, č. 3, s. 427-442.
- LYON, Wenonah: Defining Ethnicity: Another Way of Being British. In: Modood, Tariq. – Werbner, Pnina (eds.): *The Politics of Multiculturalism in the New Europe. Racism, Identity and Community*. London 1997, 276 s.
- MARTÍNEZ-HERRERA, Enric – MOUALHI, Djaouida: *Public Opinion and Immigration Politics in Five EU Countries. Accounting for (In)Consistency between Immigrants Selection and Integration Politics and Citizens' Attitudes*. Workshop 16. ECPR Joint-Sessions of Workshops. Uppsala, 13-18 April 2004, <http://www.essex.ac.uk/ecpr/events/jointsessions/paperarchive/upsala/ws16/Moualhi.pdf> (15.11.2007).
- MODOOD, Tariq – BERTHOUD, Richard (eds.): *Ethnic Minorities in Britain. Diversity and Disadvantage*. London 1997, 420 s.
- MODOOD, Tariq: Introduction: The Politics of Multiculturalism in the New Europe. In: Modood, Tariq. – Werbner, Pnina (eds.): *The Politics of Multiculturalism in the New Europe. Racism, Identity and Community*. London 1997, 276 s.

- MODOOD, Tariq: *Multicultural Politics. Racism, Ethnicity, and Muslims in Britain*. Minneapolis 2005, 240 s.
- MODOOD, Tariq: British Muslims and the politics of multiculturalism. In: Triandafyllidou, Anna. – Modood, Tariq. – Zapata-Barrero, Ricard (eds.): *Multiculturalism, Muslim and Citizenship. A European Approach*. Routledge 2006, 212 s.
- NEŠPOR, R. Zdeněk: Pluralita náboženství a multireligiozita v moderních společnostech. In: HIRT, Tomáš. – JAKOUBEK, Marek (eds.): *Soudobé spory o multikulturalismus a politiku identit. (Antropologická perspektiva)*. Plzeň 2005, 279 s.
- O'SULLIVAN, John: *Probuzený lev. Proč Anglie nesmí spát*. Občanský institut, Bulletin OI, 2006, č. 176, 11 s.
- PAGE, Ben: *The Second Death of Liberal England?* London 2004, <http://www.ipsos-mori.com/publications/bp/the-second-death-of-liberal-england.shtml> (16.9.2007).
- PAREKH, Bhikhu: National Identity in a Multicultural Society. In: Anwar, Muhammad – Roach, Patric – Sondhi Ranjit (eds.): *From Legislation to Integration? Race Relation in Britain*. Hampshire 2000, 221 s.
- PAREKH, Bhikhu: *Rethinking Multiculturalism. Cultural Diversity and Political Theory*. Basingstoke 2000, 379 s.
- PEELE, Gillian: The Politics of Multicultural Britain. In: DUNLEAVY, Patric. et al. (eds.): *Developments in British Politics 8*. Basingstoke 2006, 386 s.
- PILKINGTON, Andrew: *Racial disadvantage and ethnic diversity in Britain*. Basingstoke 2000, s. 318.
- REX, John – SINGH, Gurharpal: *Multiculturalism and Political Integration in Modern Nation-States- Thematic Introduction*. International Journal on Multicultural Societies, 5, 2003, č. 1, s. 3-19.
- RUDIGER, Anja: Conceptual and Political Approaches to Integration: an Anglo-American Perspective. In: SÜSSMUTH, Rita – WEIDENFELD, Werner (eds.): *Managing Integration. The European Union's Responsibilities towards Immigrants*. Berstelmann Stiftung 2005, 218 s.
- SARTORI, Giovanni: *Pluralismus, multikulturalismus a přistěhovalci. Esej o multietnickej spoločnosti*. Praha 2005, 134 s.
- SINGH, Gurharpal: *Multiculturalism in Contemporary Britain: Reflections on the "Leicester Model"*. International Journal on Multicultural Societies, 5, 2003, č. 1, s. 40-54.

- SCHIERUP, Carl-Urik – HANSEN, Peo – CASTLES, Stephen: *Migration, Citizenship, and the European Welfare State. A European Dilemma*. Oxford 2006, 307 s.
- SOLOMOS, John: *Race and Racism in Britain*. Basingstoke, 2003 (Third edition), 299 s.
- SOMERVILLE, Will: *The Immigration Legacy of Tony Blair*. Migration Policy Institute,
<http://www.migrationinformation.org/Global/Data/countrydata/data.cfm>
(19.9.2007).
- SQUIRE, Vicki: *'Integration with diversity in modern Britain': New Labour on nationality, immigration and asylum*. *Journal of Political Ideologies*, 10, 2005, č. 1, s. 51-74.
- SÜSSMUTH, Rita – WEIDENFELD, Werner: The Integration challenge: Living together in a Europe of Diversity. In: SÜSSMUTH, Rita. – WEIDENFELD, Werner. (eds.): *Managing Integration. The European Union's Responsibilities towards Immigrants*. Berstelmann Stiftung 2005, 218 s.
- TAYLOR, Charles: Politika uznání. In: GUTMANNOVÁ, Amy (ed.): *Multikulturalismus. Zkoumání politiky uznání*. Praha 2001, 192 s.
- TIRYAKIAN, A. Edward: *Assessing Multiculturalism Theoretically: E Pluribus Unum, Sic et Non*. *International Journal on Multicultural Societies*, 5, 2003, č. 1, s. 20-40.
- TRIANDAFYLLIDOU, Anna – MODOOD, Tariq – ZAPATA-BARRERO, Ricard: European challenges to multicultural citizenship. Muslim, secularism and beyond. In: TRIANDAFYLLIDOU, Anna, et al. (eds.): *Multiculturalism, Muslim and Citizenship. A European Approach*. Routledge 2006, 212 s.
- WEIL, Patrick – CROWLEY, John: Integration in Theory and Practice: A Comparison of France and Britain. In: BALDWIN-EDWARDS, Martin – SCHAIN, A. Martin (eds.): *The Politics of Immigration in Western Europe*. Essex 1994, 208 s.
- WEINER, Murén: Determinants of Immigrant Integration: An International Comparative Analysis. In: CARMON, Naomi (ed.): *Immigration and Integration in Post-Industrial Societies. Theoretical analysis and policy-related research*. London 1996, 225 s.
- YACK, Bernard: *Multiculturalism and the Political Theorists*. *European Journal of Political Theory*, 1, 2002, s. 107-119.

ZOZNAM PRÍLOH

Príloha č. 1: Prehľad imigračnej legislatívy a legislatívy rasových vzťahov vo Veľkej Británii v období rokov 1962 až 2006

Príloha č. 2: Ukážka formuláru Cenzu 2001. Podiel etnických menšín na nebielej britskej populácii

Príloha č. 3: Ukážka formuláru žiadosti o prijatie do zamestnania

Príloha č. 4: Populácia Veľkej Británie podľa etnických skupín, Cenzus 2001. Podiel etnických menšín na nebielej britskej populácii na základe Cenzu 2001

Príloha č. 5: Prehľad integračných stratégií Labouristickej vlády od roku 1997 do 2007

Príloha č. 6: Prieskum verejnej mienky 2006: definovanie vlastnej identity

Príloha č. 1: Prehľad imigračnej legislatívy a legislatívy rasových vzťahov vo Veľkej Británii v období rokov 1962 až 2006

	LEGISLATÍVA IMIGRAČNEJ POLITIKY	LEGISLATÍVA POLITIKY RASOVÝCH VZŤAHOV
1962	Commonwealth Immigrants Act	
1965		Race Relations Act
1966		Local Government Act
1967		Race Relation Act
1968	Commonwealth Immigrants Act	Race Relation Act
1969	Immigration Appeals Act	
1970	Immigration Act	
1971	British National Act	
1972	Immigration Act	
1976		Race Relation Act
1993	Asylum and Immigration (Appeals) Act	
1996	Asylum and Immigration Act	
1998		Human Right Act
1999	Asylum and Immigration Act	
2000		Race Relation (Amendment) Act
2002	Nationality, Immigration, and Asylum Act	
2004	Asylum and Immigration (Treatment of Claimants, etc.) Act	
2006	Immigration, Asylum, and Nationality (IAN) Act	

Zdroj:

SCHIERUP, Carl-Urik – HANSEN, Peo – CASTLES, Stephen: *Migration, Citizenship, and the European Welfare State. A European Dilemma*. Oxford 2006, s. 119.

SOMERVILLE, Will: *The Immigration Legacy of Tony Blair*. Migration Policy Institute,

<http://www.migrationinformation.org/Global/Data/countrydata/data.cfm>(16.9.2007).

(upravené autorkou)

Príloha č. 2: Ukážka formuláru Cenzu 2001

Person 1		
<p>1 What is your name? (Person 1 in Table 1)</p> <p>First name and surname</p> <input type="text"/>		<p>9 This question is not applicable in England.</p> <p>► Go to 10</p>
<p>2 What is your sex?</p> <p>☐ Male ☐ Female</p>	<p>8 What is your ethnic group?</p> <p>♦ Choose ONE section from A to E, then ✓ the appropriate box to indicate your cultural background.</p> <p>A White</p> <p>☐ British ☐ Irish</p> <p>☐ Any other White background, please write in</p> <input type="text"/> <input type="text"/>	
<p>3 What is your date of birth?</p> <p>Day Month Year</p> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	<p>B Mixed</p> <p>☐ White and Black Caribbean</p> <p>☐ White and Black African</p> <p>☐ White and Asian</p> <p>☐ Any other Mixed background, please write in</p> <input type="text"/> <input type="text"/>	<p>10 What is your religion?</p> <p>♦ This question is voluntary.</p> <p>♦ ✓ one box only.</p> <p>☐ None</p> <p>☐ Christian (including Church of England, Catholic, Protestant and all other Christian denominations)</p> <p>☐ Buddhist</p> <p>☐ Hindu</p> <p>☐ Jewish</p> <p>☐ Muslim</p> <p>☐ Sikh</p> <p>☐ Any other religion, please write in</p> <input type="text"/> <input type="text"/>
<p>4 What is your marital status (on 29 April 2001)?</p> <p>☐ Single (never married)</p> <p>☐ Married (first marriage)</p> <p>☐ Re-married</p> <p>☐ Separated (but still legally married)</p> <p>☐ Divorced</p> <p>☐ Widowed</p>		
<p>6 Do you live at the address shown on the front of this form during the school, college or university term?</p> <p>♦ Only answer this question if you have answered 'Yes' to Question 5.</p> <p>☐ Yes, I live at this address during the school/college/university term</p> <p>► Go to 7</p> <p>☐ No, I live elsewhere during the school/college/university term</p> <p>► Go to 36</p>	<p>C Asian or Asian British</p> <p>☐ Indian ☐ Pakistani</p> <p>☐ Bangladeshi</p> <p>☐ Any other Asian background, please write in</p> <input type="text"/> <input type="text"/>	<p>11 Over the last twelve months would you say your health has on the whole been:</p> <p>☐ Good?</p> <p>☐ Fairly good?</p> <p>☐ Not good?</p>
<p>7 What is your country of birth?</p> <p>☐ England ☐ Wales</p> <p>☐ Scotland</p> <p>☐ Northern Ireland</p> <p>☐ Republic of Ireland</p> <p>☐ Elsewhere, please write in the present name of the country</p> <input type="text"/> <input type="text"/>	<p>D Black or Black British</p> <p>☐ Caribbean ☐ African</p> <p>☐ Any other Black background, please write in</p> <input type="text"/> <input type="text"/>	
	<p>E Chinese or other ethnic group</p> <p>☐ Chinese</p> <p>☐ Any other, please write in</p> <input type="text"/> <input type="text"/>	<p>12 Do you look after, or give any help or support to family members, friends, neighbours or others because of:</p> <ul style="list-style-type: none"> • long-term physical or mental ill-health or disability, or • problems related to old age? <p>♦ Do not count anything you do as part of your paid employment.</p> <p>♦ ✓ time spent in a typical week.</p> <p>☐ No</p> <p>☐ Yes, 1 - 19 hours a week</p> <p>☐ Yes, 20 - 49 hours a week</p> <p>☐ Yes, 50+ hours a week</p>

Zdroj: Count me in. Census 2001, <http://www.statistics.gov.uk> (23.10.2007).

Príloha č. 3: Ukážka formuláru žiadosti o prijatie do zamestnania

EQUAL OPPORTUNITIES MONITORING FORM

Imago Services, Loughborough University

STRICTLY CONFIDENTIAL

Please see guidelines overleaf for completing this form

Title ..... **Surname** ..... **First Name(s)** .....

Date of Birth ..... **How did you hear about the job?** .....

Work Station / Position Applied For ..... **(If known)**

(Please tick one box in each main section, as appropriate)

GENDER Are you: Female (1) Male (2)

DISABILITY Do you consider yourself to be disabled: Yes (1) No (2)

If yes, can you please give details of the nature of your disability: .....

.....

If you think you may need assistance from the Unit with regard to your disability please contact the Human Resources Manager: Ellie Casey on 01509 222072.

RACIAL GROUPS (The categories in this section are the same as those in the 2001 census)

WHITE: British (11) Irish (12)
White Other (19) please specify .....

BLACK OR BLACK BRITISH: Caribbean (21) African (22)
Black Other (29) please specify .....

ASIAN OR ASIAN BRITISH: Indian (31) Pakistani (32)
Bangladeshi (33) Chinese (34)
Asian Other (39) please specify .....

MIXED PARENTAGE: White & Black Caribbean (41) White & Black African (42)
White & Asian (43)
Mixed Other (49) please specify .....

OTHER ETHNIC BACKGROUND: please specify ..... (80)

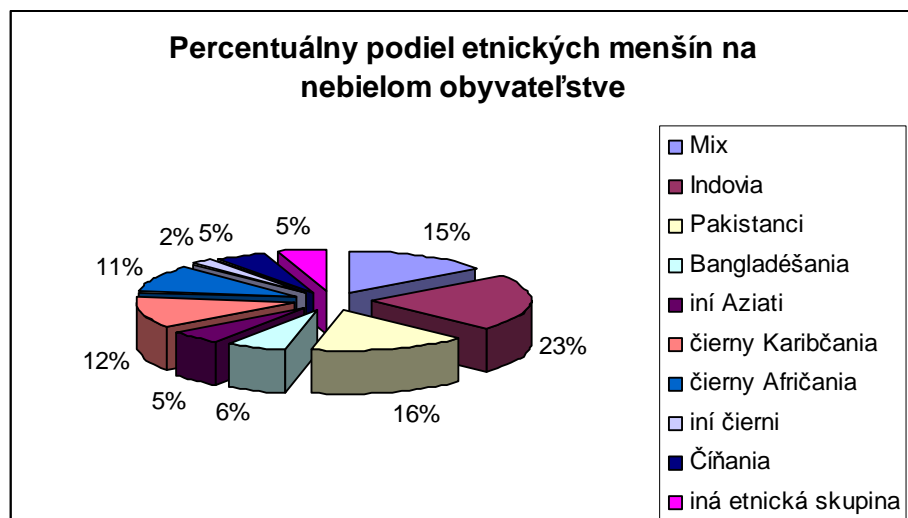
NOT KNOWN (90)

Príloha č. 4: Populácia Veľkej Británie podľa etnických skupín, Cenzus 2001. Podiel etnických menšín na nebielej britskej populácii

	celkový počet	percento	percento nebielych
biely	54153898	92,2	
Mix	677117	1,2	14,6
Indovia	1053411	1,8	22,7
Pakistanci	747285	1,3	16,1
Bangladéšania	283063	0,5	6,1
iní Aziati	247664	0,4	5,3
všetci Aziati alebo ázijskí Briti	2331423	4,0	50,3
čierni Karibčania	565876	1,0	12,2
čierni Afričania	485277	0,8	10,5
iní čierni	97585	0,2	2,1
všetci čierni a čierni Briti	1148738	2,0	24,8
Číňania	247403	0,4	5,3
iná etnická skupina	230615	0,4	5,0
všetky etnické minority	4635296	7,9	100,0

Zdroj:

Office for National Statistic,
<http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=459> (23.10.2007).
 (upravené autorkou)

Zdroj:

Office for National Statistic,
<http://www.statistics.gov.uk/cci/nugget.asp?id=459> (23.10.2007).
 (upravené autorkou)

Príloha č. 5: Prehľad integračných stratégií Labouristickej vlády od roku 1997 do 2007

	Typ dokumentu	Názov dokumentu
2000	Parliamentary Act	Race Relation Act
2002	White Paper	Security Borders, Safe Havens: Integration with Diversity in Modern Britain
2005	Policy Strategy	Improving Opportunity, Strengthening Society: The Government's Strategy to Increase Race Equality and Community Cohesion
2005	Policy Strategy	Integration Matters: The National Integration Strategy for Refugees

Zdroj:

SOMERVILLE, Will: *The Immigration Legacy of Tony Blair*. Migration Policy Institute,

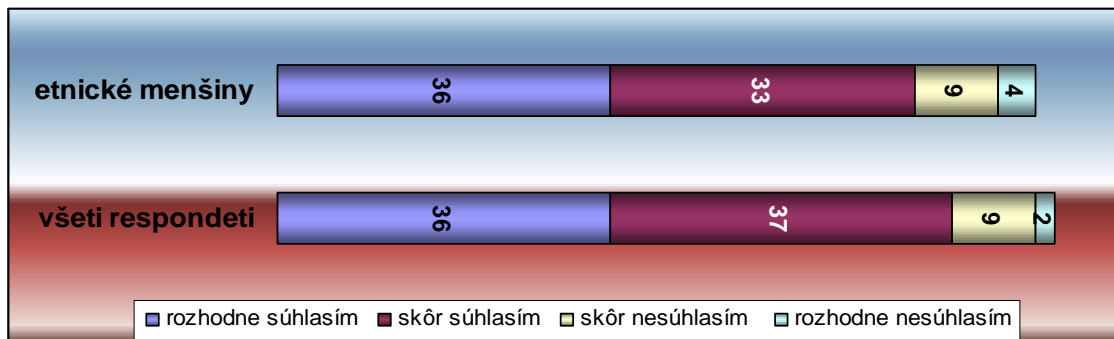
<http://www.migrationinformation.org/Global/Data/countrydata/data.cfm>(16.9.2007).

(upravené autorkou)

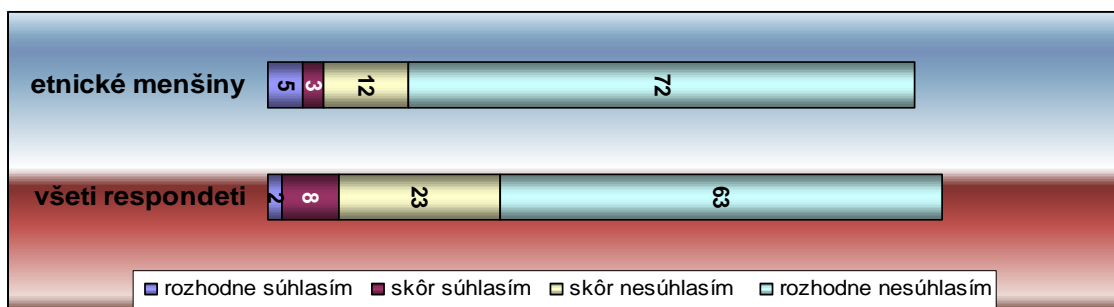
Príloha č. 6: Prieskum verejnej mienky 2006: definovanie vlastnej identity

Otázka 1: Povedzte do akej miery súhlasíte či nesúhlasíte s tvrdením: Ľudia z etnických menšín potrebujú demonštrovať skutočný záväzok k tejto krajine, predtým než budú považovaní za Britov.

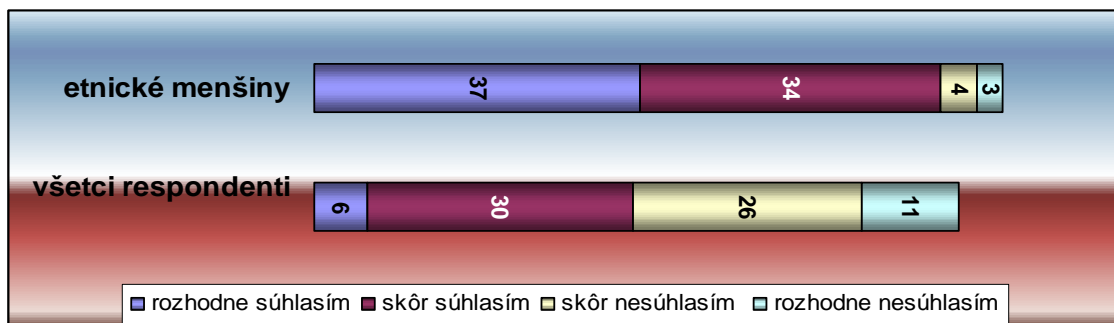
Hodnoty sú uvedené v percentách.

Otázka 2: Povedzte do akej miery súhlasíte či nesúhlasíte s tvrdením: Na to, aby ste sa stali skutočným Britom musíte byť biely.

Hodnoty sú uvedené v percentách.

Otázka 3: Povedzte do akej miery súhlasíte či nesúhlasíte s tvrdením: Je dobré, ak imigranti usídlení v tejto krajine udržiavajú svoju kultúru a životný štýl, ktorý mali doma.

Hodnoty sú uvedené v percentách.

Zdroj:

Race Relations 2006: A Research Study. The Commission for Racial Equality, <http://www.ipsos-mori.com> (8.10.2007). (upravené autorkou)

ABSTRAKT

Témou diplomovej práce je integrácia imigrantov do britskej spoločnosti cez multikultúrny model. Hlavným cieľom je zistiť, či politika multikulturalizmu, prijatá v 60. rokoch 20. storočia viedla k integrovanejšej spoločnosti alebo naopak dopomohla väčšej segregácii a celospoločenskému napätiu.

Práca je tematicky rozdelená do dvoch častí, ktoré obsahovo na seba nadväzujú. Prvá časť je teoretická a skúma normatívne hľadisko integrácie a multikulturalizmu. Obe kapitoly sa najprv snažia teoreticky tieto procesy zdefinovať a následne hľadajú determinanty, ktoré ovplyvňujú tak proces úspešnej integrácie ako aj ideálnu multikultúrnu spoločnosť. Druhá časť je obsahovo bohatšia a venuje sa prípadovej štúdii Veľkej Británie. V jednotlivých podkapitolách sa najprv snaží potvrdiť prvotný predpoklad o kultúrnej a etnickej pluralite britskej spoločnosti, ktorá vzniká ešte pred príchodom prvej vlny povojnovej imigrácie. Nasleduje charakteristika Británie ako komunity komunit a vývoj integračnej politiky ako politiky rasových vzťahov. Cez prijímanie legislatívy sa práca snaží porovnať dva odlišné prístupy Konzervatívnej a Labouristickej vlády k integrácii. Hlavná časť prípadovej štúdie sa venuje charakteristike podôb britského multikulturalizmu, i súčasnej debate o ďalšom smerovaní integračného modelu v Británii. Kritické zhodnotenie situácie v spoločnosti potvrdzuje zlyhanie starého prístupu pri integrácii etnických menšín, ktoré nie len naďalej trpia diskrimináciou, ale samy sa segregujú do svojich komunit. Záverečná podkapitola otvára otázky o budúcnosti multikultúrneho modelu a jeho úlohe pri integrácii nových imigrantov a žiadateľov o azyl. Je ukončená konštatovaním, že z časového hľadiska ešte nie je možné jasne zdefinovať, či sa integračný model vyberie cestou asimilácie alebo bude pokračovať reformovaním multikulturalizmu.

Kľúčové slová: integrácia, multikulturalizmus, Veľká Británia, komunita, politika rasových vzťahov, identita

ABSTRACT

An issue of this paper is integration of immigrants to British society through multicultural model of integration. The main objective is to learn if the politics of multiculturalism approved in 1960s, had led up to more integrated or segregated society and community tension.

The paper is divided into two parts with contents closely connected. The first part is theoretical and analyzes normative assumptions of integration and multiculturalism. At the beginning, both chapters try to define processes and then search determinants which influence procedures, which lead to successful integration and ideal multicultural society. The second part is richer in content and analyzes the case study of Great Britain. The first subhead tries to confirm an initial precondition about cultural and ethnic pluralism in the British society, which had emerged before first after-war immigrants came. A characteristic of Britain as a community of communities follows as well as development of the integration policy as a policy of race relations. Through accepted legislation the text compares two different approaches of Conservative and Labour administration to integration. The main part of the case study focuses on the forms of British multiculturalism and contemporary debate about next direction of integration. A critical assessment of situation in society verifies some failures of old approach to integration of ethnical minorities, who still suffer from discrimination and they segregate themselves in their communities. The last subhead opens a question about a future of multicultural model and its task by integration of new immigrants and asylum seekers. It is finished with a statement that it is not possible to clearly affirm if the integration model is going towards assimilation or continues with modified multiculturalism.

Key words: integration, multiculturalism, Great Britain, community, policy of race relations, identity